

LI KURDISTANA BAŞUR

Sextekariya hilbijartinê

RÛPEL 2

Av. Şerafettin KAYA

KÛRDİSTAN işgalden arınmalıdır!

SAYFA 4

İ-KDP PB ÜYESİ H. ŞEREFİ

Görüşmeden POLİT BÜRO habersizdi!

SAYFA 7

•Nr: 75(21) • 28.09.1989

• Year: 4

•The Kurdish Newspaper

PRICE

BIHA • FİYAT

2.5 DM

10 Skr

3 G

2.5 Sfr

1 £

1.5 \$

KURDISTAN PRESS

ROJNAMEYA 15 ROJÎN • 15 GÜNLÜK GAZETE

•Tel; [46] Ø8-29 83 32

•Telex; 131 42

•Telefax; Ø8-29 50 56

KONTRGERİLLANIN PROVAKASYONLARININ ARDI ARKASI KESİLMİYOR!

Kürdistan köylüsü direniyor!!

□□□ Kürdistan son yılların en kanlı günlerini yaşıyor. Kontrgerillanın provakasyonlarının ardı arkası kesilmiyor.

□□□ Bölgede özel tim, ordu, jandarma ve istihbarat güçlerinin halkı göçe zorlamak için yaptıkları provakasyonlar ve katliamlar ayyuka çıktı.

□□□ Hakkari'nin Yoncalı köyünde insanlar yakılıyor. Onlarca köyü boşaltmak için köylülerin bağları, ekinleri, ormanları yakılıyor, hayvanları telef ediliyor.

□□□ Militarizmin katliam ve sürgün uygulamalarına karşı halk direniyor, yerini yurdunu terk etmek istemiyor!

□□□ Sömürgecilerin Gundik'i (Balveren) boşaltmasına karşı binlerce köylü toplu eyleme geçti.

□□□ Sılopi'de katliama karşı halk 'Bijî Kurdistan!', sloganıyla Kaymakamlık binasını işgal etti. Halk katillerden hesap sorulmasını istedi!

SAYFA 8 - 9

ANK • Kurdistan Başur

□ □ Rejîma dîktator a BAAS ji bo xapandina raya giştî ya demokrat dest bi listikên nû kirîye. Rejîma BAAS di roja 9'ê Îlonê de li Kurdistan Başur, goye "hibbijartina organên îdara otonomiyê" çêkir.

Iraq, ji bo rûyê xwe yê qirêj ji raya giştî veşere, rabû ji çar goşeyên dinyayê bi sedan rojnamevan vexwand, da ku "hibbijartina îdara otonomiyê" teqîp bikin. Lê rejîma Iraqê bi muxaberatên xwe, wan rojnamevanan teqîp kir, da ku nikaribin rastiya Kurdistanê bibînin.

Nêzîkê 250 rojnamevan li ser vexwendina Iraqê çend rojan li Iraqê man, lê muxaberata Iraqê nehişt ku ew biçin cîhên ku dixwazin, bibînin. Rojnamevanên biyanî bi taybetî dixwestin herin heremên bombebarankirî, mintiqeyên çol-kirî (valakirî) û gundên wêrankirî. Herweha muxaberata Iraqê nehişt ku rojnamevan herin Helebçeya xopan jî bibînin.

Rojnamevan piştî ku listika hibbijartinê fêm kirin û kontrola muxaberatê li ser xwe dîtin, ji Wezîrê Înformasyonê re weha gotin: "Hibbijartina ku herêma otonom a Kurdistanê de hatiye çêkirin, anti-demokratîk e, sexte ye. Hun me tînin vir û nahêlin em rastiya Kurdistanê û Iraqê bibînin, karê xwe serbest bikin. Hun nahêlin em biçin Helebçê jî, ma we hîn rêç û tesîrên bombên kimyewî li He-

Sextekariya hibbijartinê

Li ser xwîna şehîdên Helebçe heykela Saddam bilind dibe. Wek rûpela 3 yan.

Foto: S. Hjerten

lebçê paqij nekiriye?" Piştî ku rojnamevan dîtin û rexneyên xwe gotin, êdî berpirsîyarên Iraqê newêrîbûn derketana ber wan.

Televîzyona Iraqê di nûçeyên xwe de digot, xelk ji % 99 beşdarê hibbijartinê bûye. Lê me li ser sandoq û cîhê hibbijartinê de xeynî zarok û kalan kesî nedît... Di eslê xwe de Iraq, di bin navê "hibbijartinê" de nokerên xwe yê berê tesbît kirî, ji "organên îdarî ya otonomî" re tayîn kiribû. Ji xwe ev kesana ji berê ve ceş bûne, salê carek yan du cara rûdinin, goya li ser îdara otonomiyê biryar digirin. Û Goya her yek ji wana temsîla 41 hezar Kurda dike...

Di gelek cîyan de makîneyên rojnamevanan ji wan hat standin, nehiştin kes karekî bike. BAAS'î bi vexwendina rojnamevanan û bi sextekariya hibbijartinê dixwestin manewrayekî nû bikin, xwe li ber dinya û alemê demokrat nişan bidin, lê ev listika eşkere neçû serî. Hêzên welatparêz yê Kurdistan Başur, pûçbûna vê "hibbijartinê" anîn ziman. Xelkê Kurdistanê jî ji vê hibbijartinê re îtibar nekir.

Hikûmeta Iraqê berê jî bi pare û bi îmkaniyetên din rojnamevanan dikirî, ji wan re tiştên baş li ser Iraqê dida nivîsandin. Belkî vê carê jî ji xwe re hin rojnamevan kirîbe, lê bi sedan rojnamevan derew û listika rejîma Iraqê bi çavên xwe tesbît kirin.

★

Devlet Terörünün Sonuçları

Kuzey Kürdistan'da devlet eliyle, devlet tarafından kışkırtılan ve tırmandırılan terör —karşı-devrimci devlet teörürü— bu gün artık kırsal alanlarda bir halk ayaklanmasının objektif şartlarını oluşturmuş durumdadır. Ne var ki, bu objektif şartlar, kitlelerin siyasi talepleri ve siyasi örgütlülüğü ile uyum içinde değildir. Ulusal isyanın fiziki tabanı çatlamaktadır. Halk savaşının barınma ve beslenme mevzileri düşmana terk edilmektedir. Güney Kürdistan'da kimyasal silahlarla yaratılan dehşet, Kuzey Kürdistan'ın sınır bölgelerinde karşı-devrimci devlet terörü ve aşiret enkazı üzerinde şekillenen düşmanlıklarla ortaya çıkmaktadır. Stratejik bölgeler zorla boşaltılırken, bir çok köy baskı ve terörden yılmış bir durumda Çukurova'ya doğru göç etmektedir. Aşiretler, şehir merkezlerine, oradan metropollere doğru akmaktadır. Kent küçük burjuvazisi şaşkınlık ve telaş içindedir. Yükselen yurtsever potansiyelin ideolojik bir biçimlenmesi görülüyor. Köylülüğün bin yıllık toprak talebi, süngülerin ucunda kana bulanmış bir durumda... Ve köylülük toprağını terk etmektedir! Köylülüğün toprağından kopması demek, ulusal kurtuluşun kopması demektir. Ulusal kurtuluşun maddi temelini, temel gücünün yok olması demektir. Zulüm ve zorbalığa karşı ulusal isyan ruhu, anti-feodal taleplerle maddileşmediği sürece, ulusal kurtuluş boyutuna ulaşmak mümkün değildir. Bu gerçek, 200 yıllık direnme tarihinin bize öğrettiği birinci ders, ana ilkedir.

Bütün gıdasını resmi haber ajanslarından ve burjuva basınının yarı polisiye tefrikalarından alan şekilsiz yığınların yüksek düzeyde heyecan duymaları, gününbirlik dalgalanmalar içine girmeleri doğaldır elbette. Ama, ortada henüz yaraları kanayan bir Güney Kürdistan gerçeği dururken, sorunların diyalektikini iyice kavramak gerekir.

Kürt halkının yıllardır kanı akıyor. Bu kan, dört tarafı düşmanla sarılı sömürge bir halkın kanıdır. Sömürgeciler her dönemi ve her olayı kendilerince en iyi biçimde kullandılar, şimdi gene kullanılmaktadır. Güney Kürdistan'ın bütün politik güçleri İran'dadırlar. Yalçın Küçüğün de dediği gibi karargahlarında Hafız Esad'ın posterleri sallanan PKK'nın da aynı bölgede pastarlarla ele durduğunu herkes biliyor. İran KDP, Bağdat üzerinden dünyaya açılıyor. Altı defalarca çizildi. Kürt hareketi elbette sömürgeciler arasındaki çelişkilerden yararlanacaktır. Ve de yararlanmalıdır. Ama, ipleri sömürgecilerin elinde bulunan ilişki biçimlerinden eğer şimdiye kadar ders alınmadıysa, bundan sonra da alınmayacak demektir.

Utangaç aydınların ve suskun siyasetlerin ise, daha fazla ortada salınmaları mümkün değildir. Eğer ülkede politik hedeflerine inanılan ulusal kurtuluşçu bir gücün varlığına inanılıyorsa, eğer bu gücün nesnel anlamda halk savaşını verdiği inanılıyorsa, namusluca gidip o saflarda yer almak gerekir. Yok eğer, ulusal kurtuluş mücadelesi emperyalizmin ve bölge devletlerinin çizdiği programlara dayalı olarak kan içinde boğazlanıyorsa, ulusal isyan potansiyeli zerre zerre eritiliyorsa, ulusal bilinç bir suç, ulusal görevler bir külfet haline getiriliyorsa; devlete karşı baş kaldıran yığınlar, devlete sığınmaya zorlanıyorsa, bu cinayet karşısında saflaşmak, gerçek bir mücadele örgütünün, güçlü bir politik merkezin oluşması için verilen mücadeleye katılmak gerekir.

Eyyamcılığın ve kof ajitasyonların Kürt hareketinde yeri kalmamıştır. Bu gerçek mutlaka çok iyi bir biçimde kafalara sokulmalıdır.

Orhan KOTAN

Netîca Terora Dewletê

Terora dewletê ku li Kurdistan Bakur bi taybetî gundan de tê kirin —terora dewletê ya dijî-şoresgerî— îro şertên objektîf yê serihildana geleri pêkaniye. Lê mixabin, ev şertên baş bi rewşa rêxistinbûna daxwazên xelkê re li hev nayê. Bingeha fizîkî ya serihildana netewî diqelişe. Mewziyên xweparastin û xwe hêzkirin yê şerê geleri jî dijmin re tîn hiştin. Hovitiya ku li Kurdistan Başur bi çêkên kimyewî hat kirin, li Kurdistan Bakur di heremên sinorê de bi terora dewletê ya dijî-şoresgerî û dijminatîyên eşîrtî ve derdikeve holê. Cîhên stratejîk tîn valakirin, gelek gundî jî ji ber zordestî û terora dewletê berê xwe didin Çukurova. Eşîr berê xwe didin bajar, ji wir jî ber bi metropolê ve diçin. Burjuvaziya biçûk a bajarî şaş û mat bûye. Ev potansiyela welatparêz ku niha bilind dibe, îdeolojiya wê ne xuyayê. Bi qesetureyan daxwazên erd (ax) ên gundiyan a hezar salane hatiye xwînavkirin... Û gundî dev ji erd û warê xwe bernadin; lê çûyîna wan dikare wana ji têkoşîna rizgarîyê dûr bixe. Mana wê wundabûna hezê bingehîn a rizgariya netewî ye jî... Rihê serihildana netewî bi daxwazên dijî-feodalî ve yek negre, tu car nagihije sewiya rizgariya netewî. Dîroka têkoşîna berxwedanên 200 salên dawî vê yekê bi me daye fêrkirin, ev tişt dersa pêşî û prensîba bingehîn e.

Bê şik ew kesên ku hemû agahdarî û malumatên xwe ji ajansên resmî û çapemeniya burjuvazî ku bi nûçeyên niv-polîsî distînin, li hember van bûyeran mimkine bi sewiyekî bilind heyecan nişan bidin û her roj ber bi alîkî ve herin. Lê gava di holê de hîn birînen xwîni yê Kurdistan Başur hebe, divê pîrs û pîrsgirêk di nav diyalektîka xwe de bîn fêmkirin.

Bi salan e xwîna gelê kurd dirije. Ev xwîn, xwîna gelekî kolonî ku çardora wê bi dijmin hatiye pêçandin. Kolonyalîstan her tim hemû bûyeran ji bo xwe bi kar anîne û tînin jî. Hemû hezên siyasî yê Kurdistan Başur îro li Îranê ne. Çawa ku Yalçın Küçük dibêje, di meqerên (baregeh) PKK'yê de suretên Hafız Esad daliqandî ne û destê xwe dane destê Paskaran jî. PDK-Îran jî tîkiliyên xwe yê derve li ser rêya Bexda'yê dimeşîne.

Gelek caran hatiye gotin. Helbet tevgera Kurdî dikare ji nakokiyên di navbera kolonyalîstan de îstîfade bike. Û divê îstîfade bike jî. Lê ger ew peywendiyên ku di taliyê de însiyatîfa wan ketine destê kolonyalîstan, heya niha ders nehatibe wergirtin, zehmete ji vir şunda jî ders bê wergirtin.

Ronakbîrên şermok û siyasetvanên bêdeng êdî nikarin xwe di meydana de bihejînin. Ew kesana ger baweriya xwe hebûna hezekî rizgariya netewî û xwedî hedefên siyasî li welêt bînin; divê awakî bi namus herin cîhê xwe di nav rezên wê de bigrin. Ger ew nebe, divê li hember programên emperyalîzm û dewletên herêm, ku dixwazin têkoşîna rizgariya netewî di nav xwîne de bifetisînin cîh bê girtin. Ger îro, potansiyela serihildana netewî hîno hîno were helandin, zanistî û wezîfeyên netewî wek suc û barek giran were dîtin; girseyên gel ku li hember dewletê serî hildidin, neçariya teslîmbûna dewletê de bin; divê jî bo pêkanîna rêxistînek têkoşer û navendek siyasî ya bi hêz xebat bê kirin.

Cîhê ajitasyonên pûç û xebatên rojane di nav tevgera kurdî de nemaye. Divê ev yek bi awakî baş bê fêmkirin.

Irak'ın seçim sahtekarlığı

□□ Dünya kamuoyu nezdinde demokratik bir rejim imajı yaratma çabasında olan Irak'ın, bu amaçla Kürdistan'da yaptırdığı sahte "seçim"ler de işe yaramadı.

ANK • Güney Kürdistan

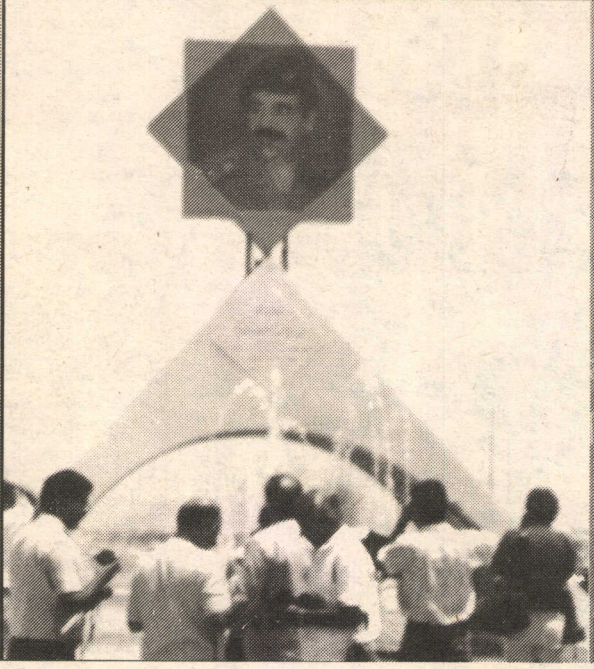
Güney Kürdistan'da 9 Eylül 1989 günü yapılan Yasama Konseyi seçimlerini izlemek için, dünya basınından Irak'a davet edilen 240 gazete ve televizyon muhabiri, 12 Eylül 1989 günü Irak Enformasyon ve Kültür Bakanı'nın düzenlediği basın toplantısında ortak kanılarını bakanın yüzüne şu cümlelerle haykırdılar:

"Kürdistan Özerk Bölgesi'nde yapılan seçimler anti-demokratiktir, göstermedir, düzmedir! Bizi Irak'a davet ederken, Irak'ta istediğimiz her yere gidebileceğimiz söylendi, ama şimdi engelleniyoruz! Bu tavırınızı ve seçim sahtekarlığınızı ülkelerimize döndüğümüzde teşhir edeceğiz. Halepçe'deki kimyasal silah izlerini silemediniz mi, ki oraya gitmemizi engelliyorsunuz?"

İzlediğimiz seçimlerde ilginç görüntülere karşılaştık; Kimlerin hangi sandıkta oy kullanacağı önceden yazılı olarak belirlenmiş ve oy pusulaları önceden kendilerine gönderilmiş seçim sandıklarında oylar açık kullanılıyordu. Bir kişi birkaç kişinin yerine oy kullanıyor, seçim komitelerinde görevli kişiler ne yapacağını bilmeden sandık başlarına gelmeye zorlanıyordu bırakılmış seçmenlerin ellerindeki pusulalara, her sandıkta aday olarak gösterilmiş kişilerden kimi seçeceklerini belirten anahtar listeleri kağıtlara geçiriyorlardı. Oy kullanmadıklarında sonlarının ne olacağını önceki deneyimlerden bilen seçmenler, geç kalmamış olmak için, erken saatlerde sandık başlarına koşuyor ve Irak Televizyonu seçimlere katılma oranını % 99 olarak açıklarken, Irak'ın demokrasiye geçtiğini vurgulayarak dünya basınına aldattığını saıyordu.

Güney Kürdistan'da sokaklar sessizlik, korku ve tedirginliği içine sındırılmış, seçeneksiz insanlarla doluydu. İlkokul çocuklarından oluşturulan bir grup, Saddam ve Irak lehine ezberletilen sloganlarla showa zorlanıyor, dış basından gelen gazetecilere izlettirilen her seçim sandığının başına bu çocuklar taşıyordu. Bir önceki sandık önünde show yaparken gördükleri çocuk grubunu, bir sonraki sandık önüne kendilerinden önce arka sokaklardan moturlu araçlarla taşıttırıldığını gören gazeteciler, bu komediyi gülerken izlediler...

Her gazeteciye izlemek ve kontrol etmekle görevlendirilmiş iki Irak görevlisi, halktan kişilerle basın mensuplarının ilişkisi kurmasını engelliyor ve kendi gözetimleri dışında resim çekmeye, röportaj yapmaya çalışan gazetecileri filmlerini almakla, Irak dışına çıkmalarına izin vermemekle tehdit ediyorlardı. Kerkük Havaalanı'nda dizili MİG uçaklarının filmini çeken Fransız TV ekibinin filmlerine bir sonraki gün havaalanında el konuluyor ve diğer ülke TV'cuları ve gazetecileri filmlerini ülkelerinin büyükelçiliklerinin yardımı ile diplomatik kuryelerle Irak dışına çıkarma yollarını arıyorlardı.

UTANÇ HEYKELİ!!

Saddam, Halepçe'ye, katlettiği insanlar için anıt dikti!!

Foto; ANK

Güney Kürdistan'daki vali, kaymakam ve diğer görevliler kentlere girişte karşılayıp sohbet ettikleri gazetecileri kandırmaya dönük tüm yaptırımlarının iflas ettiğini görünce, dönüştürülecek soruların muhatapı olmaktan kaçtılar. Sabah her yere gidip, her şeyi görüntüleyebileceğimizi açıklayan yetkililer, akşam göstermelik ve düzmece seçimi iyi organize edememenin kendilerine çıkaracağı faturanın korkusuyla; ikinci derecede yetkili görevlilere, "İşleri vardı, özür dileyerek sizinle yeniden olamaya çalışmalarını ilettiler." dedirterek ortalıktan kaybolmuşlardı.

Yol boyunca her beşyüz metrede bir kazılı siperlerde bekleyen Irak askerinin resmini çekmeye çalışan gazetecilerin fotoğraflarını ve film kameralarını toplanarak, "sakıncasız" bulunan bölgelerde iade edildi...

Bir yolunu bulup gazetecilerle ilişki kurabilen Kürdistanlılar, yalın gerçekleri ve gözlerden gizlenmek istenen baskı, zulüm uygulamalarının dillerini konuşabilenlere ilettiler. BAAS'ın onaylamadığı hiç kimsenin aday adayı bile olamadığını, her seçim bölgesinde gösterilen adayların, "dededen cahş" olduklarını ve her dönem aynı kişilerin aday gösterildiğini bir kez daha görüp tanık olan dış basın, Fao ve Basra gezilerinde yaşadıklarını birbirlerine anlatıp uzun uzun güldüler.

Saddam rejimi kendi kalesine gol atmıştı. Kürdistan Özerk Bölgesi'nde yaptığı göstermelik ve düzmece seçimlerle, dünya basınının gözünü boyamak isterken, takkesi düşmüş keli görünmüştü. Irak askerinin giremediği bölgeler sınırda tutan güvenlik kuşağı oluşturuluyor denilerek boşaltılmış ve kendi güçleriyle hakim olamadıkları dağlara Türk askerinin sıcak takip gerekeceğiyle girmesine çare olarak bakılmaya başlanmıştı. Suriye ve İran sınırındaki dağlık bölgeleri kontrol altında tutan peşmerge güçlerinin, akşam olunca yolları ve yerleşim birimlerini de kontrollerine aldıkları açıkça ortadaydı. Her vali, kaymakam ve Irak rejiminin atadığı resmi yetkililer en az beş araçlık bir konvoyla dolabiliyorlardı.

Kürdistan Özerk Bölgesi ola-

rak adlandırılan alanda, tüm resmi kuruluşlarda arapça konuşuluyor. % 90'ını Arap olan BAAS'çılar her davranışlarında ne denli basma kalıp bir yapıdan geldiklerini isteseler de, gizleyemiyorlardı. Cami duvarlarından, tuvaletlerin girişlerine kadar asılı olan Saddam posterleri ana yolların kenarlarına, dağ başlarına, mezarlıklara kadar taşınmıştı.

Musul Valisi-Zaho Kaymakamı, Süleymaniye seçim sorumlusu gibi yetkililerin tüm gazetecilerin sorularına aynı yanıtları verirken, kendilerine seçimler sırasında Irak'a davet edilenlerle neler konuşmaları gerektiğinin önceden bildirildiği açığı da verdiler. Sanki her yetkilinin masasına bir teyp konmuş, soruların asıl yanıtları bir yana bırakılarak, dışardan gelenlere söylenmesi gereken cümleler bu teypelerle ezberletilmişti.

Ekonomik ve toplumsal olarak çok alt düzey bir yaşamın sergilendiği Güney Kürdistan'da seçimlerin sona ereceği vakitten önce uzaklaşmak zorunda kalan gazeteciler, sonradan Kürdistan'a geri dönmek ve birkaç gün resmi program dışı gezmek için başvuruda bulundularsa da, olumlu ya da olumsuz bir yanıt alamadılar. Rejim karşıtı tüm güçleri İran yanlısı ve ajanı olmakla suçlanan Iraklı yetkililer, Irak'ta yaşayan Türkmen, Ermeni, Asuri ve Süryanilerin sorunlarına ilişkin tüm soruları yanıtsız bırakarak, Irak'taki rejimin tüm sorunları çözdüğünü belirtiyorlardı.

Karaborsanın, fuhuşun, vurgunculuğun tüm Irak genelinde yaygınlaştığını beş yıldızlı lüks otellerde, gözetim altında ağırılan dünya basını temsilcileri de gördüler. İran sınırı boyunca ve Kürdistan'da her an savaş çıkacakmış gibi hazır bekleyen Irak ordusu, Saddam rejiminin devamını sağlayan en büyük güç olarak görünüyordu. Ama okuma-yazma bilmeyen yabancı gazetecilerle tercüman aracılığıyla görüştürülen Kürdistan Özerk Bölgesi Yasama Konseyi adayları yılda bir, en çok iki kez toplanarak "otonomi hakkının kullanıldığını" söylüyorlardı.

Güney Kürdistan'da yok edilen yerleşim birimlerinde yaşayan yaklaşık bir milyon insanın nerede, hangi koşullarda oldukları ise meçhuldü. 41 bin kişiyi bir Yasama Konseyi Üye-

Şef Redaktörümüz Orhan Kotan Tempo'nun sorularını yanıtladı

Türkiye'de yayınlanan Tempo dergisi Eylül başında Kürdistan'daki son gelişmelerle ilgili Şef Redaktörümüz Orhan Kotan'la bir söyleşi yaptı.

Tempo dergisi adına gazetemizle ilişki kuran Ankara bürosu elemanlarının bölgedeki son gelişmeler, Kürt hareketine ilişkin gelişmeler, PKK'nın durumu, Kürt Haber Ajansı ve Kurdistan Press'e ilişkin sorularına Şef Redaktörümüzün verdiği cevapları Tempo tümüyle yayınlamadı.

Tempo dergisi yayınında bölgedeki gelişmeler ve Kürt hareketine ilişkin yorumlarının yanında, Partiya Rızgariya Kurdistan (Rızgari) Avrupa Sekreteri Avukat Ruşen Arslan ve Partiya Pêşenga Karkeri Kurdistan (PPKK) Genel Sekreteri Serhad Dicle ile yapılan söyleşilerden de bölümler verdi.

Şef Redaktörümüz Orhan Kotan'la yapılan söyleşinin Tempo dergisi'nde kısaltılarak yayınlanmasının yanı sıra anlaşılmalara neden olabileceği düşüncesiyle, sözkonusu söyleşi gazetemizde yayınlama ihtiyacı doğdu.

Tempo dergisi'nin 3-9 tarihli 36. sayısında çok kısa bir bölümü yayınlanan söyleşinin tümünü okuyucuya sunuyoruz.

□ PKK dışındaki Kürt örgütlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

□□ Türkiye pratiğinde PKK dışındaki Kürt örgütlerini, Kürdistan'daki ulusal isyanı, toplumsal kurtuluş için modern ulusal kurtuluş mücadelesine dönüştürecek siyasal yapılanmanın çekirdekleri olarak görüyorum. 30 yıla yakın bir mücadele sürecinin üzerinde şekillenen bu hareketlerin reformist ve radikal iki ana çizgide saflaşmaları ise ideolojik birikimin kaçınılmaz bir sonucudur. Önümüzdeki dönem, Kürt örgütlerinin ulusal kurtuluşun aşgari siyasi hedeflerinde birleşik, merkezi bir mücadele örgütünü inşa dönemidir. Kürt halkının en önemli güvenesi de, bu örgütler içindeki politik insan ögesidir.

□ PKK hakkında görüşleriniz neler? Hangi yönlerini onaylıyor, hangi yönlerden eleştiriyorsunuz?

□□ PKK'nın politik beyni yok. Tek şef Abdullah Öcalan, Bekaa Vadisi'nin müebbet mahkumu... Kadrolar örgüt içi tedhiş ile ya imha edildiler, ya da örgütü terk ettiler. Politik beyni bizzat Genel Sekreter tarafından felç edilen PKK, kafası olmayan bir gövde durumuna getirildi. Bu gövdenin tek görevi dövüşmek ve ölmek. Bu gövde mücadelenin "öznesi" olamıyor. Böyle bir eğilim ortaya çıktığı yerde, akıl almaz entrikalarla eziliyor. PKK tarihi bu iç hesaplaşmaların dehşeti ile doludur.

PKK'nın doğuşun, direnen kitlesi ile, radikal örgütlerin siyasal kadroları arasına aşılmaz engelleyen koyan ise, bizzat PKK Genel Sekreteri A. Öcalan'dır. Örneğin, bölgede en sıkıntılı günlerini yaşayan PKK militanlarının destek ve dayanışmaya en çok ihtiyaç duydukları bu günlerde bile, Genel Sekreter, radikal Kürt örgütlerine karşı düşmanca saldırılarını sürdürüyor.

PKK'nın halka karşı sorumsuzluğunu, devrimci güçlere karşı saldırganlığını ve kendi siyasi kadrolarına karşı uyguladığı imha faaliyetlerini eleştiriyorum.

Kürdistan üzerinde hesabı olan sömürgeci güçlerle olan ilişki ve bağlantılarının ne biçimini ve ne de içeriğini onaylamıyorum.

Ulusal kurtuluş mücadelesinin politik hedeflerini saptıran, mevcut ve muhtemel potansiyelleri yok eden askeri strateji ve taktiklerini onaylamıyorum.

Bir avuç vatan toprağı için gerçekten ve inanarak dövüşenlere ve ölenlere gelince, onlar, dünya halklarının ortak değeridir, Kürt halkının değerli evlatlarıdır.

□ PKK'nın gücünü azaltmak için Türkiye'nin bazı yasal Kürt örgütlerine izin verebileceği yönünde bölgede yorumlar yapılıyor. Sizce bu gerçekleşebilir mi?

□□ TC'nin, PKK'nın gücünü azaltmak ya da çoğaltmak gibi bir sorunu olduğu kanısında değilim. Türkiye komşu halklarla kanlı-bıçaklı, çok bilinmeyenli, çözümsüz denklemler ülkesidir. Bütün komşuları ile hesaplaşması vardır. TC politikada kilitlenmiş bir kaosu yaşamaktadır. Bu gün bu kaos, Cumhurbaşkanlığı seçiminde Türkiye'yi politik bir uçurumun kenarına getirip sıkı tutmuştur. "Güneydoğu"daki son operasyon, doğrudan doğruya Cumhurbaşkanlığı seçiminde militarist tercihlere zemin hazırlamak için yapılıyor. Bir dizi başka nedeni de var. Kürt halkının tarih dışına atılması gibi... GAP için Batı'nın istediği güvenlik şeridinin oluşturulması gibi...

Öte yandan, Kürt ulusal varlığının tanınması, Kürtlere bazı kültürel hakların tanınması, Türkiye'ye dayatılmış bir politika. Bu, 60 yıllık resmi ideolojinin parçalanması demektir. Resmi tarihin reddedilmesi ve farklı bir siyasal ve toplumsal örgütlenme demektir. Dayatılan bu politikaya TC militarizmi evet demiyor. Hayır da demiyor. Sistemati olarak provake ederek, işlemez hale getirmek istiyor. Başbakanın ve hükümetin bilgisi dışında ordunun "Güneydoğu"da bir iç savaş başlatması başka nasıl açıklanabilir?

Tabii, zaman ve mekan oldukça farklı olduğu için, bir gecede Fethi Okyar'ı tepe takla Başbakanlıktan düşürüp, yerine bir İnönü bulmak ve de tek maddeli Takrir-i Sükun Kanunları ile Türkiye'yi dize getirmek bu gün pek mümkün görülüyor... Tabii, Türkiye'de burjuva politikacıları bu tarihsel gerçekleri bilmiyor değil. Kaldı ki, Kürt hareketinin TC'nin rasyonelleri içinde, Anayasal sınırların içinde legalize olması da Batı'nın somut bir talebidir.

Bu nedenle, yasal Kürt örgütlerine izin verip vermeme, PKK ile ilgili bir olay değil. Tersine, Kürdistan'da bağımsızlıkçı hareketin manevra alanını daraltmak, giderek gelişmeleri yok etmek amacındadır.

□ Sürgünde bir parlamento oluşturulması yönündeki çabalar hangi aşamada?

□□ Meraklısının gözü aydın, Londra'da toplanan "Ulusal Kongre"de alınan bir karara göre, 1 yıl içinde bir Kürt Parlamentosu'nun kurulması karar altına alındı.

"Kongre"ye 20 delege katıldı. Ve Cenevre'de yapılan bir basın toplantısı ile, sonuçlar kamuoyuna açıklandı.

Ancak bu "Kongre"nin önemli bir eksiği var. Kürdistan'ın dört parçasında mücadele eden siyasi grup ve partilerin hiç biri bu "Ulusal Kongre"ye katılmadılar. Bu da, sorunun Kürt siyasal güçleri tarafından ciddiye alınmadığını gösteriyor.

Türk basınında çok sözü edilmesine rağmen, "Sürgünde Kürt Hükümeti"nin maddi temelleri oluşmuş değil.

□ Kurdistan Press'in yayını aylık teorik bir dergi olarak sürdürüleceği yolunda söylentiler var. Yayın organının durumu ve geleceğine ilişkin projeleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

□□ Kurdistan Press, 3 yaşını dolduruyor. Bu arada 8 ay süren haftalık yayın denemesi oldu. Şimdi gene 15 günlük informatif bir gazete olarak yayınına devam edecek.

Esas çalışmalar ise Kürt Haber Ajansı'nın örgütlenmesi ile ilgilidir. Merkez Bürosu Stockholm'de olan (Ajansa Nûçeya Kurd) ANK'nın şimdilik yalnızca Atina'da bir bürosu var. 1990 yılı içinde Bonn, Paris, Brüksel ve Londra'da birer büro açılması planlanıyor.

İran ve Irak'ta ajans, oradaki Kürt siyasi partilerinin basın büroları kanalı ile faaliyet gösteriyor. Türkiye'de ise muhabirlerimiz illegal çalışmak zorunda. Ajansın Türkiye'de faaliyet gösterme olanağı doğarsa, Diyarbakır, Van, Hakkari'de birer büro açmayı planlıyoruz.

□□□

si'nin temsil ettiği "seçimler", Irak'taki Kürt nüfusun olduğundan çok daha az gösterildiğinin de doğal kanıtıydı. Tüm Kürt nüfusu 2 milyon olarak belirlemeye yönelik bu uygulama, 1986'daki nüfus sayımında da yaşama geçirilmiş ve Kürdistan'dan çöle ve diğer alanla-

ra sürülerek eritilmesi düşünülen nüfusun çoğunluğu yok sayılmıştı.

İrak rejimi daha önceleri de sık sık dünya basınına tanınmış isimlerini Irak'a davet ederek, hatta satın alabildiklerini parayla satın alarak Irak üzeri-

ne pozitif yazılar yazdırmıştı. Ancak, bu kez 240 dolayında gazeteci aracılığı ile dünyaya yansıtılmak istediği "demokratik Irak" imajı sahtekarlığı pek yenilir yutulur bir lokma değildi.

★

Kürdistan işgalden arındırılmalıdır!

ANK•Hamburg

16 Eylül günü Hamburg'ta Almanların oluşturduğu *Deutsche Gesellschaft* adlı bir komite tarafından yapılan "Kürdistan" konulu toplantıya katılan SHP Milletvekilleri Ahmet Türk ve Mehmet Ali Eren yaptıkları konuşmalarda Kürdistan'daki devlet terörünü ve Türkiye'deki İnsan Hakları ihlallerini dile getirdiler.

Batı Almanya'da politik mülteci olarak yaşayan Avukat Şerafettin Kaya'nın da konuşmacı olarak katıldığı toplantıyı, yaklaşık 1500 kişi izledi.

Türkiye'deki mülteci kamplarında ağır koşullar altında yaşamak zorunda bırakılan Kürt mültecilerle dayanışma amacını da taşıyan toplantıda, Kürt sanatçıları Nizamettin Ariç ve Gülistan Perwer birer müzik programı sundular.

Yaklaşık 7 saat süren ve çok sıcak bir atmosferde geçen toplantıda, milletvekilleri ve Avukat Şerafettin Kaya'nın Kürdistan ve Kürt sorunu ile ilgili konuşmaları coşkulu sloganlarla desteklendi.

Bütün Kürt ve Türk örgütlerinin yayınlarını sergilediği ve dağıttığı toplantıyı izleyenler arasında işçi ve işçi ailelerinin sayısının bir hayli fazla olduğu görüldü.

Komite adına yapılan konuşmalarda sömürgeci TC'nin Kürdistan'daki baskıları, işkenceleri ve askeri operasyonları lanetlenerek, Kürt halkı ile dayanışma dilekleri dile getirildi. Toplantının Kürdistan'daki yeni gelişmeleri, İnsan Hakları ihlallerini dile getirmek ve mülteci kamplarında esir yaşamına mahkum edilen Kürtlere maddi yardım sağlamak amacıyla yapıldığı belirtildi.

"Türkiye'de İnsan Hakları İhlalleri" üzerine uzun bir konuşma yapan SHP Milletvekili Mehmet Ali Eren, genel olarak İnsan Hakları ve TC'nin İnsan Haklarına bakışını özetledikten sonra, "Türkiye'de İnsan Hakları ihlalleri ile ilgili bir araştırma yapmak için Meclis kütüphanesine indim. İnanınız ki 2 saat içinde bir kaç klasör dolduracak kadar belgeyi hemen buldum. Türkiye öyle bir ülke ki, İnsan Hakları ihlalleri her gün yüzlerce olayda görülüyor." dedi.

Mehmet Ali Eren, Türkiye Anayasalarında İnsan Haklarını teminat altına alan maddeler bulunmasına ve Türkiye'nin İnsan Hakları ile ilgili uluslararası belgeleri kabul etmesine rağmen, bugüne kadar Türkiye'de İnsan Hakları ihlallerinin önüne geçilemediğini belirtti. Eren, devletin Kürdistan'daki uygulamaları ve cezaevlerindeki direnişler üzerine örnekler vererek konuşmasını bitirdi.

TC'nin Kürdistan'daki uygulamaları üzerine konuşan SHP Mardin Milletvekili Ahmet Türk ise, sözlerine Diyarbakır zindanlarından bir anısını anlatarak başladı. Ahmet Türk, "Konuşmama Diyarbakır hapishanesinde birlikte yaşadığımız ve birlikte işkence gördüğümüz, bu gün burada bulunan hücre arkadaşım saygıdeğer ağabeyimiz Avukat Şerafettin Kaya ile birlikte yaşadığımız acı bir anımızı anlatarak başlamak istiyorum... Bir gün içlerinde Şerafettin ağabey ve benim de bulunduğum bir gruba temizlik için mutfağa götürdüler. Askerler, 'işinizi bitirin size çay ikram edeceğiz', diyorlardı. Bizler de birkaç aydan beri çay içemediğimiz için, çay içeceğiz diye seviniyorduk. Şerafettin ağabey, bana, bulaşık suyunu sık sık değiştirmemi söylüyordu. Ben neden bulaşık suyunu değiştirmemi istediğini anlamıyordum... Ancak, işimizi bitirdikten sonra, askerler bize çay yerine zorla bulaşık suyu içirdiler..." dedi.

Ahmet Türk, devletin Kürdistan'da halka karşı oyunlar oynadığını belirterek, buna sivil halkın silahlandırılıp birbirine kırdırılmaya çalışıldığını ve Bölge Valiliği eliyle ulusal bilince varan halkın bölgeden sürülmesini örnek verip, devletin yerini-yurdunu terkmetmeyen insanlara karşı şiddet kullandığını vurguladı. Ahmet Türk, bu konuda Balveren (Gundık) ve Anılmış köylerinde yaşanan bir olayı örnek vererek şunları söyledi; "... Şırnak ilçesinin Balveren ve Anılmış köylerine giden yetkililer, köyün derhal boşaltılmasını istiyorlar. Köylüler direniyor.

Tabi bu direniş karşısında bütün köylüleri alana dolduruyorlar ve aralarından bir kaç kişi seçerek, mazot bidonlarını getirip, kapağını açıyorlar, o gençleri mazot bidonunun içine koyup kapağını kapatıyorlar ve kapağın üzerine mazot dökerek ateşe veriyorlar. O cehennemi sıcaklığın içinde o gençleri saatlerce tutuyorlar. Ve böylece köylüleri gözdağı vermek istiyorlar..."

Ahmet Türk, Kürdistan'da devletin halka karşı yaptığı zulme ve baskıya ilişkin çeşitli örnekler vererek, konuşmasını şöyle sürdürdü; "... Buraya gelmeden bir iki gün önce televizyonlardan bir militanın ölü bulunduğu söylendi. Haberlerden bir kaç saat sonra, Mardin'den telefonla aradılar. Militan olarak gösterdikleri insanın, iki kolundan sakat, bir gözü kör, akli dengesi yerinde olmayan birkaç keçi güden bir çoban olduğu ortaya çıktı..."

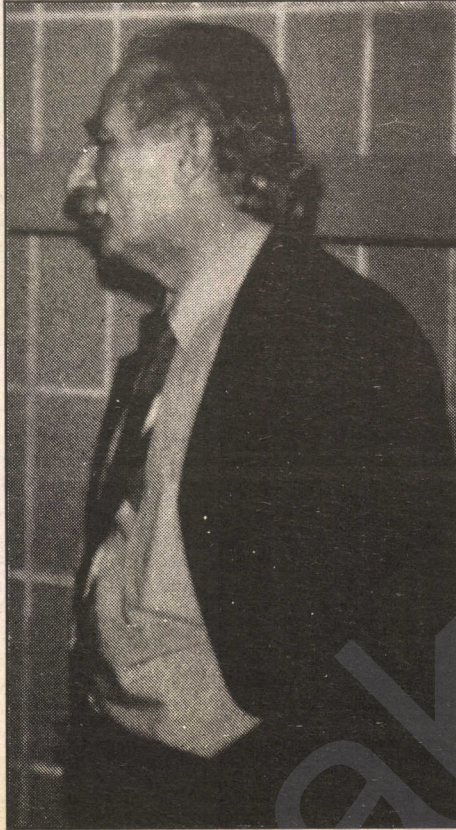
Bütün bu baskı, şiddet ve insanlık dışı uygulamalara karşı, halkın direndiğini vurgulayan Türk, halkın direnişini ezme için Bölge ve İl Valiliklerinin emirleriyle demokrat aydın insanların bölgeden sürüldüğünü belirtti. Ahmet Türk, konuşmasına devamlı "... Baskıyla, şiddetle Kürt halkının kimliğini ortadan kaldırma politikaları sonuç vermiyektir! Dünü hepimiz biliriz. İran'da Mehabat Kürt Cumhuriyeti'nin önderleri katledildi! Yine Irak'ta kimyasal silahlarla Kürt halkı yok edilmek istendi! Türkiye'de geçmişteki ulusal hareketler şiddetle bastırıldı! Kürt halkı bugün de insanlık ve özgürlük mücadelesini sürdürüyor!" dedi. Dinleyicilerin attıkları sloganlardan dolayı konuşmasına bir kaç dakika ara veren, Milletvekili, sözlerini sürdürerek, "Değerli dostlar, bizler, sizlerden biri olarak, Kürt parlamenterler olarak, oynanan oyunların bilincindeyiz. Halkımızın üstündeki baskılara karşı her zaman halkımızın yanında olacağız! Kürt halkının özgürce savaşma kararının yanında olacağız! Kardeşlik ve hoşgörü ortamının sağlanması için direneceğiz!" dedi.

Ahmet Türk, konuşmasını şöyle bitirdi; "...Büyük Kürt şairi Cigerxwin bir şiirinde şöyle diyordu. Ben sözlerimi onunla bitirmek istiyorum;

Em dibên biratî ew qeub nakin!
(Biz diyoruz kardeşlik onlar kabul etmiyor!)
Em dibên wekhevî ew qeub nakin!
(Biz diyoruz eşitlik onlar kabul etmiyor!)

Mardin Milletvekili Ahmet Türk'ten sonra konuşan, Avukat Şerafettin Kaya ise, Kürt sorununun bugün vardığı boyutları, yakın geçmişten örneklerle kıyaslayarak, dikkatleri Kürt sorununun siyasal önemine çekti.

Avukat Şerafettin Kaya özetle şunları söyledi; "1972 yılında Halil Çiftçi'nin davasına

Avukat Şerafettin Kaya Foto:ANK

girmiştim. Avukatı idim. Halil Çiftçi Fikret Otyam'ın Cumhuriyet gazetesindeki bir röportajı üzerine yakalanmıştı. Fikret Otyam şöyle demişti; 'Barzani'ye tahsildarlık yapan köy ağası!' Fikret Otyam tanık olarak dinleniyordu. Dışarıda kendisi ile görüşmüştüm. İçeride kendisine bir soru sordum; 'Köye gittiniz, köylüyle konuştunuz, hangi dille konuştunuz?' Fikret Otyam ne dedi biliyormusunuz arkadaşlar; 'Türke'nin doğu lehçesi ile'

Biz o gün mahkemeye karşı, Kürt halkının varlığını hukuki temelde, kürtçenin varlığını ise, bilimsel temelde ispatlama mücadelesini veriyorduk.

Hiç unutmam yine o dönemde meşhur

Barolar Birliği Başkanı Faruk Erem'le konuşmuşum. O dönemde bu konuyla ilgili bir bilirkişi raporuna ihtiyacımız vardı. Çünkü mahkeme, 'Varolmayan bir halkın varlığından bahsetmek, Doğu'da yaşayan Türk halkını değişik bir halk olarak ifade etmek milli duygularını rencide eder' demişti. Biz de, 'Böyle bir halk vardır. Bu halkın varlığını ispat etmek milli duygularını rencide etmek değildir.' demiştik. Benimle gelen iki arkadaşın yanında Faruk Erem ne dedi bana biliyor musunuz; 'Arkadaş ben böyle bir halk tanımıyorum. Bu aydan mı geldi?'" dedi. Bunları da Faruk Erem söylemişti.

Arkadaşlar, İsmail Beşikçi Yazarlar Sendikası'nda şöyle bir açıklamada bulunmuştu; 'Yazarlar Sendikası, sadece Türk yazar ve Türk sorunuyla ilgilenen yazarların sorunları üzerinde değil, ayrıca kürtçe yayın yapan, Kürt sorunuyla ilgilenen Kürt yayınları ve yazarlarıyla ilgilenmesi gerekir' demişti. Buna karşı, Aziz Nesin şöyle bir belirlemede bulunmuştu; 'İçimizde mavi gözlü, sarışın insanlar dolaşiyor, yine eskiye döndük. Galiba İngilizler bizi kullanıyorlar, nerede bu halk?'

Eskişehir Barolar Birliği toplantısında, o dönemde Kürdistan'da komandoların köy baskınlarını, köylüleri meydanlarda toplayıp alabildiğine dayaklamalarını, insanlık dışı uygulamalarla onların haysiyeti şerefi ile oynanmasını, dile getirdiğimiz zaman, çok acı ki, bu gün için çok ileri düzeyde tanıdığımız ve sonradan yargılanmış olan, bir çok Avukat arkadaş bize, 'yuh' çekerek, 'Biz bu masadan kimseye bölücülük yaptırmayız! Varolmayan bir halkı nereden çıkarıyorsunuz!' deyip, bize saldırmıştı.

Bütün bu anlattıklarımın sonra şuraya gelmek istiyorum; geçenlerde 2000'e Doğru Dergisi'nde bazı insanların *Kürdoloji Enstitüsü* ile ilgili görüşleri alınmıştı. Düşünemiyor musunuz; Süleyman Demirel, 'Türkiye'de Kürdoloji Enstitüsü kurulabilir' diyor.

Bir iki yıl önce SHP'nin programı kürtçe

çevirilmelidir diyen partili arkadaşlarına büyük tepkiler gösteren, Mehmet Ali Eren'e karşı büyük tepkiler gösteren, ayrıca Kürt sorununu dile getirdikleri için diğer Milletvekillerini haysiyet divanına sevk eden, Erdal İnönü, 'Kürdoloji Enstitüsü kurulmalıdır' diyor.

Orhan Aldıkaçtı, bu zat 1982 Anayasasını hazırladı. Ayrıca 2992 sayılı kanun da onun hazırladığı anayasa hükümlerine göre çıkarıldı. Yani 2992 sayılı kürtçeyi yasaklayan kanunu yapan da Orhan Aldıkaçtı'dır. Ve ayne bu Orhan Aldıkaçtı diyor ki, 'Türkiye'de Kürdoloji Enstitüsü kurulmalıdır.'

Bu ne demektir biliyor musunuz arkadaşlar; Kürdistan'da duman bacayı sardı! Ve Türk hükümeti Misak-ı Milli'nin parçalanacağı korkusu içine girdi. Türk devleti, Kürt halkının artık şahlandığını bilincine vardı!

Bu olaylar bize şunu göstermeli ve bize moral vermeli, kendi kendimize güven yaratmalıdır. Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi büyüyor.

Biliyorsunuz ki 1920'den 1975'e kadar ki dönemde Güney Kürdistan'da Kürt halkının mücadelesine karşı duran güç sadece İngilizlerdi.

Arkadaşlar 1930 senesinde Ağrı isyanına katılmak için Suriye'den hareket eden yurtsever güçleri Fransız devleti tutukladı. 1925'te Şeyh Sait hareketini bastırmak için bilfiil Fransızların yardımıyla, ordu, Güneye nakledildi. Çok iyi bilinir ki, bütün dünyada ezilen ulusların kurtuluşu mücadelelerinin karşısında tavır alan, Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ama çok garip bir şey, şimdi ABD 'Kürt Özerkliği' konusunda raporlar sunuyor... Fransız devleti bu konuda çalışmalar içindedir... Ayrıca Almanya'sı, İngiltere'si, bu konuda bir sürü girişimler içerisindedir... Neden? Anlayın ki arkadaşlar, Kürdistan'da duman bacayı sardı! Emperyalist sistem kendi çıkarları doğrultusunda, Ortadoğu'da yarattığı statükonun bozulacağı bilincine vardı. Bunu bozan da Kürtler olacak! Bağımsız bir Kürdistan olacak!

Kürdistan'da 'İnsan Hakları' sorunu yok! Kürdistan'ın böyle bir sorunu yok! Kürt halkının da böyle bir sorunu yok! Kürtlerin tek sorunu var; Ulusal sorun! Kürdistan'ın tek sorunu var; askeri işgalden arındırılması sorunu!

Kürtler azınlık değil, Kürtler ulustur! Kendi rızası dışında bölünmüş ve işgal edilmiş bir ülkeye sahiptir! Yıllardır mücadele veriyor ve 10 milyonlar kanıyla sulanmış bir mücadeleye sahiptir. Kürdistan'da sorun, İnsan Hakları sorunu değil! Kürtler ancak bağımsız bir devlet oldukları andan itibaren İnsan Haklarına sahip olabilirler. O bakımdan, evvela bu hakkı kazanmak zorundadırlar. O da Ulusal haktır!

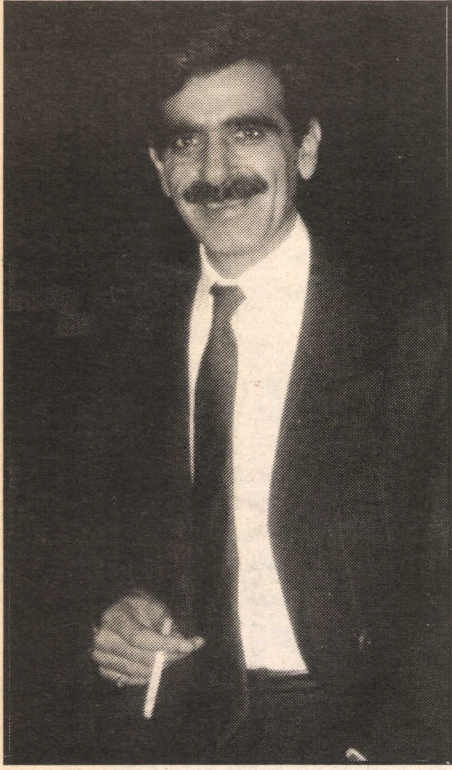
Avrupa'da dikkat çekici bir nokta var. Kürt halkına azınlık statüsü içinde bakıyorlar. Neden azınlık? Kürt halkının sorununu değerlendirdikleri zaman ve çözümünü düşündükleri zaman; Türkiye'deki İnsan Hakları ihlalleri olaylarına bağlayarak, değerlendiriyorlar ve çözüm arıyorlar. Neden? Kürdistan Ulusal Bağımsızlık Mücadelesini geriye itmek için! Sorunu Ortadoğu'da kendi statükoları içinde tutabilmenin hesabını yapıyorlar!

Arkadaşlar, oyunlara gelmemek zorundayız! İnanıyorum ki, Kürt halkı bu oyuna gelmeyecektir! Ve bu oyuna gelmediğini de dağda savaşarak, her türlü engeli ve tehlikeyi göze alıp, Kürdistan Ulusal Kurtuluş muhalefetini örgütleyerek gösteriyor! Ve Kürt halkı, sayın hücre arkadaşımın da dediği gibi ülkesini terketmek için ölümüne direniyor!

Ve ben inanıyorum ki, bütün arkadaşlarımız Kürt halkının kurtuluşunu kesinlikle bağımsız bir devlete kavuşmakta bulmaktadırlar. Bunun için yüreklerde bir inanç var. Ve inanıyorum ki, kavga yerine gitmek için büyük bir heyecan var. Biz hepimiz bu heyecanı taşımak zorundayız arkadaşlar. Hepimizin görevleri var ve bu görevleri de yapmak zorundayız!..."

Av. Şerafettin Kaya'nın konuşması dinleyicilerin coşkulu tezahüratları ile karşılandı.

“İnkarcı politikalar çözümsüzdür”

Ahmet Türk

Foto; ANK

□□□ Hamburg'ta Kürdistan üzerine yapılan bir toplantıya katılan SHP Milletvekili Ahmet Türk ile Kürdistan'daki son gelişmeler üzerine konuştu...

ANK • Hamburg

□ Katıldığınız bu toplantının konusu nedir?
□ Bu toplantının konusu, İnsan Hakları, demokrasi ve Kürt halkının içinde bulunduğu durum, Kürt halkının özgürce yaşaması, Kürt halkının bu mücadelesinde devrimci

demokrat insanların biraraya gelerek, konuşup tartışmaları, belli konularda bugün Kürt halkı üzerindeki baskıların, işkencelerin dile getirilmesidir.

□ Mardin, Siirt, Hakkari üçgeninde yapılan askeri operasyona ilişkin, bazı Kürt politik çevrelerinde, operasyonun Cumhurbaşkanlığı seçiminde militarist tercihlere zemin hazırlama amacıyla yapıldığı yorumu var. Sizin bu konuda bir düşünceniz var mı?

□ Aslında bu konuyu ben de düşündüm. Olayın boyutları, oradaki hareket, oradaki mücadelenin son zamanlarda boyutlarında bir değişiklik yok. Ama, gerek basında, özellikle militarizmi öven birinci plana çıkarılan bazı gazetelerde, bu olay daha da büyük manşetlerle veriliyor. İster istemez olay karşısında acaba yeni bir şeylere kılıf mı hazırlanıyor sorusu akla geliyor. Bu operasyon hepimizi düşündürdü...

Bence bütün bu gelişmeler karşısında, Türkiye kamuoyunda yeniden bir askerin Cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesi, veya mevcut Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in görevinin uzatılması konusunda demokrat kesimden büyük bir tepki var. Özal'ın yapmış olduğu son açıklama da, 'Cumhurbaşkanına güle güle!' demesi, bir yerde kuşkularımızı ortadan kaldırdı.

Tabii önemli olan, Cumhurbaşkanının asker veya sivil kökenli olması da değil, bizim açımızdan önemli olan, demokrat bir insan olması, Kürt halkı üzerindeki baskıların bir yerde azaltılması, Kürt halkının kimliğine saygı gösterilmesidir. Böyle bir şeyin için-

deyiz. Böyle olmasına inanıyoruz. Böyle olması gerekir diyoruz.

□ Siz seçilirken cezaevindeydiniz...

□ O söyledi, biliyorsunuz önseçim yapıyor. Önseçimlerde liste başı olduktan sonra, seçimlere bir hafta kala tahliye edildim. Tabii liste başı olunca, bir yerde Mardin'deki potansiyelle milletvekili olacağım hemen hemen kesinleşmişti.

□ Sizin bu özel konunuza bağlı bir sorunuz var. Siz 'Kürt militanları barındırmaktan' dolayı tutuklanmıştınız. Bugün siz parlamentodasınız, ancak bağımsızlık için, özgürlük için, veya Kürtlerin hakları için mücadele veren militanlar, gene aynı durumda baskı ve işkence altındalar. Türkiye'deki partiler bu insanları 'hain', 'uşak', 'devlet düşmanı' olarak değerlendiriyor. Sizin bu insanlara ilişkin düşünceniz nedir?

□ Hiç bir insan düzenini, yaşamını bozarak bir mücadelenin içine girmez. Bugün baskı, şiddet ve buna benzer şeyler olmasaydı, herhalde hiç kimse cezaevlerinde, dağbaşlarında olmak istemez, böyle bir riske katlanmak istemezdi. Tabii bütün Türkiye'deki gelişmeler, bugüne kadar olan baskılar, bugüne kadar ki inkarcı politikaları kendisi ile beraber bazı şeyler getirmiştir. Bu insanları değerlendirirken, bizim şu anda sürdürebileceğimiz, savunabileceğimiz bazı şeyler var. Biz diyoruz ki, hoşgörü ortamı, eşitlik ortamı, kardeşlik ortamı yaratılsın. Kürt halkının dilinden kültüründen dolayı üzerindeki baskılar kaldırılınsın. Kürt

halkının, oranın gerçek hak sahibi oldukları kabul edilsin. Bu konudaki her türlü adımlarda Kürt halkı senelerce kardeşlik duyguları içinde Türk toplumuyla, Türk halkıyla beraber yaşamış, yani bu oyunlar, egemen güçlerin oyunları, bazı tezgahları kalktığı takdirde; inanıyorum ki Ortadoğu'da, Anadolu'da Kürt işçisi ile Türk işçisi arasında bir çelişki doğmaz. Ama herşeyini inkar ettiği zaman; ister istemez bu halk da bir arayış içinde olacaktır.

□ Türkiye'de legal-yasal bir Kürt partisinin kurulmasında söz ediliyor. Bu konuda bir düşünceniz var mı?

□ Şimdi böyle bir şey yok. Şu anda zaten mevcut Anayasa buna engel. Anayasa'nın değişmesi, Türkiye'deki gelişmeler, demokratik ortamın sağlanmasından sonra düşünülebilecek, gündeme gelebilecek bir olay. Yani, şu aşamada buna olanak yoktur. Anayasa'nın değişmesi gerekir. Şimdi bu aşamada böyle bir ortam, böyle bir durum göremiyorum.

□ Parlamentoda farklı partiler içinde yer alan Kürt milletvekilleri, en azından Kürdistan'a yönelik bu geniş çaplı askeri operasyonlar gibi büyük olaylarda ortak bir tavır veya grup oluşturma düşünceleri veya tartışmaları var mı?

□ Şu anda yok. Duyarlı olan insanlar tepki gösteriyor. Şu anda böyle bir şey yok.

★

• SHP İSTANBUL MİLLETVEKİLİ M. ALİ EREN •

“SHP'nin Kürt politikası yok!!”

□□□ SHP Milletvekili M. Ali Eren, Kürt sorunu ile ilgili sorularımızı cevaplandırdı...

ANK • Hamburg

□ Bu toplantının amacını ve sizin neden katıldığınızı öğrenebilir miyiz?

□ Bu toplantı, İnsan Hakları ile ilgili bir toplantı. Biz bu toplantıdan sonra Bern'e gideceğiz. Ben, Bern Parlamentosu'nda milletvekilleri ile görüşeceğim. Oradan Bonn'a gidip, Alman milletvekili arkadaşlarımızla görüşmeyi düşünüyoruz. Bu arada fırsat oldu tabii, burada da İnsan Hakları ile ilgili bir toplantı var. Biz de bu konudaki düşüncelerimizi dile getireceğiz.

□ Bazı Kürt politik çevrelerinde Hakkari, Mardin, Siirt civarında yapılan askeri operasyonun Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde militer tercihlere zemin hazırlama amacını taşıdığı yönünde yorumlar var. Sizce bu operasyonun böyle bir amacı var mı?

□ Bu ara özellikle olayları tırmandırıyorlar. Parlamento içinde de bu işi çıkmaza sokmanın yollarını arıyorlar. Böylece, 'İşte parlamento kendi içinde çözüm bulamıyor! İşte anarşi ve terör de giderek tırmanıyor! O zaman bu işi başka güçler çözsün.' İster istemez onu gündeme getirmeye çalışıyorlar. Tabii böyle bir istekleri var. Türkiye'de artık askerler Cumhurbaşkanlığı'nı bir sıçrama tahtası, Genelkurmay Başkanlığı'ndan sonra bir sıçrama tahtası gibi görüyorlar. O nedenle tabii bu tip olayları, kesin bir şey söyleyemiyorum, ama, tırmandırma yönünde bir çabalarının olduğunu sanıyorum.

Ancak bununla amaçlarına ulaşacaklarına da inanmıyorum. Artık Türkiye de, dünya da yumuşamaya doğru gidiyor. Türkiye'de de bir yumuşamaya gitmekten başka bir çarelerinin olduğuna inanmıyorum. Tek çareleri yumuşamadır. Bunlar da yumuşamayı kabul edecekler. Artık askeri çözümlerle bir yere varılamayacağını anlamları gerekir.

□ Parlamentoda grubu bulunan partilerde yer alan Kürt milletvekillerinin Kürdistan'a yönelik geniş çaplı askeri operasyonlara, katliamlara, diğer baskıcı uygulamalara, şiddete karşı ortak davranmaları sözkonusu mudur? Böyle bir düşünce var mı?

□ Tabii sizlerde takip ediyorsunuz. Sanıyorum bir çoğunuz da biliyordur bunu. 12 Eylül sonrası oluşan parlamentoda, özellikle de 87 sonrası oluşan parlamentoda artık Kürt milletvekilleri, SHP içindeki Kürt milletvekilleri kendi kimliklerine sahip çıkmaya başladılar. Kendi benliklerini ispat etmeye çalışmaya başladılar. O bölgede olaylar karşısında da ortak bir tavır almaya başladılar. Bu olumlu bir gelişmedir, sevindirici bir gelişmedir. Ama parlamento-

daki tüm Kürt milletvekillerinin birlikte hareket ettiklerini söylemeyiz tabii.

Diğer siyasi partilerdeki arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu bizimle hareket etmiyor. İçlerinde münferit hareket edenler olabilir. Ama çoğunluk bizimle birlikte değil.

Doğuda son dönemlerde meydana gelen olaylar, şiddet karşısında, jenosid karşısında da bizler işte gücümüz yettiğince karşı koymaya çalışıyoruz, karşı durmaya çalışıyoruz. Olayları anlatmaya, duyurmaya çalışıyoruz. Durdurmaya çalışıyoruz. Ama işte bu kadarını yapabiliyoruz.

□ SHP'nin netleşmiş bir Kürt politikası var mı? Yani yarın SHP iktidar olursa, SHP Kürtler için ne yapacak?

□ Hayır maalesef SHP'nin netleşmiş bir Kürt politikası henüz yok. Zaten sıkıntı da oradan doğuyor. İşte biz Kürt sorunu ile ilgili zaman zaman bazı düşünceler ileri sürüyoruz. SHP'nin bu konuda bir tavır olmadığı için, düşüncesi olmadığı için, programında bu konuya ciddi yer vermediği için; SHP ile ister istemez çelişkiye düşüyoruz. SHP sosyaldemokrat bir parti, biz şunu söylüyoruz, diyoruz ki; 'Bu konudaki tavrınızı belirleyin. Nedir programınız? Ne düşünüyorsunuz?' Bu arada kendi düşüncelerimizi de dile getiriyoruz. Soruna nasıl baktığımızı, nasıl yaklaştığımızı açıklamaya duymaya çalışıyoruz.

□ SHP'nin bir Kürt politikası olmadığına göre; SHP içindeki Kürt politikacıların, sosyaldemokratlar, liberallerle birlikte yakın gelecekte legal-yasal bir partiyi örgütlemeye ilgili düşünceleri var mı?

□ Türkiye, henüz o şartlara kavuşmadı. Daha Türkiye'de insan haklarının zerresi bile yok. Türkiye'de bu Anayasa, bu ceza yasaları dururken; böyle bir girişim sanırım başarısızlığa uğrar. Başarısız kalır. Onun şartları henüz oluşmadı. Ama, yarın Türkiye, gerçekten bir hukuk devleti olursa, insan haklarına saygı gösterilirse, milletlerarası sözleşmelere saygılı davranılırsa, imzalıyorsa ama saygılı davranmıyor- onun koşulları doğarsa; herkes kendi örgütlenmesini yapmalıdır tabii. Bu herkesin doğal hakkıdır. Yani sadece Kürtlerin hakkı değil, Türkiye'de var olan diğer azınlıklar da dahil herkesin hakkıdır, örgütlenme hakkı. Örgütlenebilirler, partilerini kurabilirler, çok seslilik güzel bir şeydir.

□ Yani sizce Türkiye'de gerçek bir demokraside bir Kürt sosyaldemokrat partisi de olabilir mi?

□ Tabii niçin olmasın?! Bu gün bakıyoruz dünyada sosyaldemokrat partiler, milliyetler sorununa da sahip çıkıyor, onu da programlarına alıyor ve çözüyorlar.

Türkiye'de de az önce söylediğim gibi, bir hukuk devleti olabilirse, bu yasaları değiştirir, demokratik bir yapıya kavuşursa; o demokratik yapı içerisinde ona da demokratik çözümler bulmak

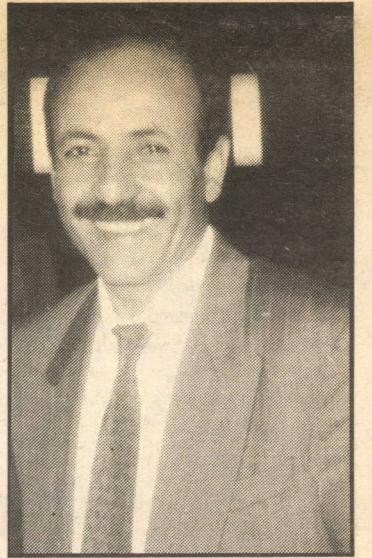
mümkündür. Niçin bulunmasın! Hiç kimse kavayla sorunu çözmek istemez. Önce insancıl çözümler arar. Ama insancıl çözümlerle sorun halledilmiyorsa, o zaman başka şeylere başvurur.

□ Batı'da bugün hemen hemen netleşen Avrupa ve NATO çevrelerinde netleşen, Kürtlerin ulusal kimliklerinin kabullenilmesi ve bazı kültürel hakların verilmesi yolundaki düşünceler, girişimler Türkiye'deki sivil ve militarist kesimlerde nasıl bir etki uyandırıyor?

□ Tabii Türkiye'de özellikle militarist kesim henüz o noktaya gelebilmiş değil. Gerek militarist kesim, gerek siyasi çevreler henüz bu konuda o iyimserliğe kavuşamadılar. Öyle bakamıyorlar bir türlü olaya. Çünkü tarihleri boyunca bu soruna barbarca baktılar. Barbar çözümler aradılar. Bu gün Avrupa bazı şeyleri görüyor tabii. Özellikle Amerika bazı tehlikeleri görüyor. Gördüğü için de kendince çözüm önerileri getiriyor. Kendine göre 'radikal' çözüm önerileri getiriyor Amerika. Ve bunları yapın diyor. Aslında akıl hocalığı yapıyor. Ama, onlar, henüz kendi ağababalarının bu akıl hocalığına da itibar etmiyorlar. Her konuda Amerika'ya itibar ediyorlar da, Kürt meselesine gelince, Amerika'nın görüşlerine itibar etmiyorlar. Ne hikmetse bu konuda sessiz ve suskun kalıyorlar. Son dönemlerde, sanıyorum Kürt politikasında bir değişiklik yapma yönünde bir çabaları var. Ama bu söylediğiniz noktaya ne zaman gelir onu henüz bilemiyorum.

□ Türkiye'de Kürtlerin Özgürlüğü için, Bağımsızlığı için gerek silahlı ve gerekse de barışçıl politik yollardan mücadele veren kişi ve örgütleri devlet, 'hain', 'işbirlikçi', 'uşak' olarak tanımlıyor. Siz nasıl tanımlıyorsunuz?

□ Benim kendi kimlikleri, kendi benlikleri, kendi inançları için mücadele eden her gruba, her topluluğa, her insana saygım var. Mücadele yöntemleri doğrudur veya yanlıştır, o benim dışımdır. Ve beni fazla da ilgilendirmiyor. Ama eğer insanlar, topluluklar, bireyler kendi kimlikleri için mücadele veriyorlarsa ben onu saygıyla karşılarım. Saygı duyuyorum.

M. Ali Eren

Foto; ANK

TEVGER'in çatısı çatladı!

□□□ **“TEVGER, sosyal pratiğin ölçütlerine vurulduğunda, durgunluğun ileri aşamalarında, diğer bir deyişle, atalet içinde, devinimsiz bir durumdadır!”**

□□□ **“TEVGER’i, pratikte atıl, devinimsiz ve aynı zamanda işlevsiz bırakmak kimin ve kimlerin işine geliyor? Pratik gösterge aynasına baktığımızda TKSP’nin silüeti görünüyor!”**

ANK • Stockholm

22 Haziran 1988’de, Brüksel’de yapılan bir basın toplantısı ile kuruluşu kamuoyuna açıklanan Kürdistan Kurtuluş Hareketi, kısa adıyla TEVGER’in çatısı çatladı.

Kurucu üye partilerden PARHEZ, Mayıs 1989’da yazılı bir başvuru ile üyeliğini dondurduğunu açıkladı. PARHEZ, TEVGER içindeki üyeliğini dondurma gerekçesi olarak, *“TKSP’nin genelde anti-birlikçi, anti-tevger tavrı ve politikaları; özelden de partimize yönelik düşmanca tutumları”*’ni gösterdi.

PARHEZ Merkez Yayın Organı olan Hêza Welatparêz 3. sayısında, TEVGER’in 1 yıllık çalışmalarının genel bir değerlendirmesi yapıldıktan sonra, TEVGER’i işlemez hale getirdiği iddia edilen TKSP ile ilgili ağır bir eleştiri metni yayımlandı.

Yazıda, kuruluş dönemi, kuruluşun sonraki gelişmeler, TEVGER ile ilgili değişik siyasi gurupların değerlendirmelerine yer verildikten sonra, bir yıllık çalışma dönemi anlatılıyor. İlk altı ayda iyi kötü bazı çalışmaların yapıldığı vurgulanıyor, ikinci altı aylık sürede ise atalet ve işlevsizliğin başladığı vurgulanıyor.

PARHEZ’e göre, *“İkinci altı aylık döneme girildiğinde, ilk dönemin gerekliliği ile süren ama pek de hızlı olmayan çalışma temposu yerini bir ağırlığa ve giderek durgunluğa bıraktı. TEVGER, sosyal pratiğin ölçütlerine vurulduğunda durgunluğun ileri aşamalarında, diğer bir deyişle atalet içinde, devinimsiz bir durumdadır.”*

Yazıda daha sonra *“TEVGER’i pratikte atıl, devinimsiz ve aynı zamanda işlevsiz bırakmak kimin ve kimlerin işine geliyor?”* sorusu soruluyor ve soru şöyle cevaplandırılıyor: *“Pratik gösterge aynasına baktığımızda TKSP’nin silüeti görünüyor. Evet hiç ikircimsiz ve objektif olarak söyleyebiliriz ki bugün eğer TEVGER, kendisinden beklenen pratik performansı gösterememiş ise, atıllık içinde ağır aksak ilerliyorsa; en önemlisi politik ağırlığı ile bağdaşmayacak şekilde işlevsiz bırakılmışsa; bunun temelinde bir üye örgüt olarak TKSP’nin birliklere pragmatik ve makyavelist yaklaşımı, eşitlikçi bir tavır içinde olmayışı, gerçekte marjinal ve silik bir güç olmasına karşın, bundan kaynaklanan kompleksle kendini ‘dev aynasında’ görme hastalığı olan megalomanik saplantı içinde olması, örgütlere ve yurtsever kadrolara karşı beslediği ve politik olmaktan uzak özünde aşiretçi ve mezhebi bir mantığın ürünü olan husumetçi bir tavır geliştirmesi, TEVGER’i kendi bencil politik çıkarları doğrultusunda bir araç gibi görmesi, bir ayağı içerde bir ayağı dışarda gibi ikiyüzlü oportünist bir tutum sergilemesi ve kendi örgütsel çalışmalarını önde tutması gibi olumsuzluklarla TKSP, gerçekte politik bir mikrop olarak TEVGER’in sağlıklı olabilme şansı yüksek yapısını da bozmakta ve dirençsiz bir duruma düşürmektedir.”*

PARHEZ, TKSP’nin, oluşum sürecinin sonuç aşamasına anızın katıldığını vurguladıktan sonra, TKSP’nin kararlara uymadığını, ayak direlediğini ve TEVGER’in kitleselleşmesindeki önemi sürekli gözden kaçırdığını belirtiyor; TKSP’nin, demokratik kitle örgütlerinin tek çatı altında merkezleşmesine karşı çıktığını da iddia eden PARHEZ, TKSP’nin demokratik kitle örgütlerinin merkezleşmesi için var olan çabaları engellediğini, olası pozitif çabaların önünü tıkadığını belirtiyor.

Almanya’da demokratik kitle örgütlerinin merkezleşmesi ile ilgili çalışmalarda KOMKAR’ın olumsuzluğuna işaret eden PARHEZ, İsveç ile ilgili olarak da şu belirlemeyi yapıyor:

“İsveç’te bizzat TEVGER üyesi bir çok örgütün çizgi derneği olmasına karşın, kimse kalkıp ta, İsveç Kürtlerinin merkezi yayın örgütü konumunu kazanan Federasyona alternatif çalışmalar yapmıyor. Ama, KOMKAR, TKSP’nin vizesi ile yapıyor!”

TEVGER’in merkezi NEWROZ kutlamaları yapmadığına da işaret eden PARHEZ konu ile ilgili olarak şunları yazıyor: *“TEVGER’in birim örgütlerinin tüm ısrarlı isteklerine karşın TKSP, KOMKAR gecelerine ‘müdahale edemeyeceğini’ belirterek, gerçekte KOMKAR’a ‘boş ver, kendi gecelerini kendin yap’ yeşil ışığını yaktı. Zar zor TKSP’nin okey’i ve KOMKAR’ın ‘özverisi’ ile TEVGER, Hamburg’da ‘89 Newroz’unu kutlamış oldu. Tabii gecenin reklam vitrini gene KOMKAR! Yalnız Tevgerciler anladılar ki Hamburg’daki Newroz’u TEVGER kutladı!”*

Yine İsveç’te Kürt Federasyonu’nun Newroz kutlama çalışmalarını sürerken, KOMKAR hemen ünlü ozan Aram Dik-

ran’ı getirerek Federasyon’dan önce Newroz kutladı!

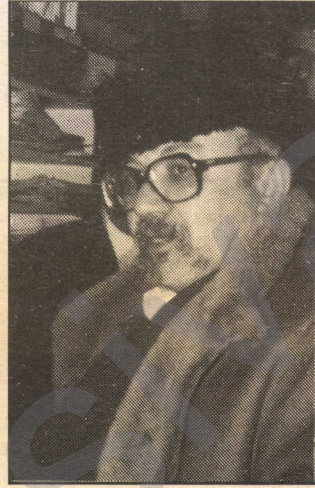
TKSP’nin politik paranoya içinde olduğunu iddia eden PARHEZ, konu ile ilgili olarak şöyle yazıyor: *“Herşeyi üstüne çeken, her konuşulandan, yazılardan kendisinin kastedildiğini sanan kronik kuşkuculuk, hastalık, paranoya! Şeflerinin paranoyası, örgüt ‘politikasına’ direk yansıyor”*

PARHEZ’in değerlendirmesi, TEVGER’in TKSP’nin anlayışından kurtarılması, sağlam, savaşımcı bir yapıya ve güçlere dayandırılması” istemi ile bitiyor.

Bekaa’da A. Öcalan’la görüşen

• Yalçın Küçük’ün izlenimleri •

□□□ Yalçın Küçük Lübnan’ın Bekaa Vadisi’nde PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile yaptığı görüşmeden dolayı gözaltına alındı. Küçük gözaltına alınmadan önce Türkiye’de yayınlanan haftalık SOKAK dergisine Bekaa izlenimlerini anlattı. Adı geçen dergide yayınlanan izlenimleri okuyucularımıza sunuyoruz...

Yalçın Küçük

Foto:ANK

’ten Hadi Uluengin görüşmüş. Ben bunların video kayıtlarını izledim. Ben dördüncüyüm. Anladığım kadariyle Hüriyet ve Amerikalı gazeteciler dışında gelen talepleri olumlu karşılıyor.

□□ Bekaa’da kampa girer girmez ilk izleniminiz ne oldu?

□□ Ciddi bir hava vardı. Herkes sadece kendi işi ile meşguldü. Ve kimse kimseyle konuşmuyordu. Apo attığı her adımla koruma altındaydı.

□□ Kampta yabancıların ya da Vali Kozakçıoğlu’nun deyimi ile türkçe konuşmayan yabancıların varlığına tanık oldunuz mu?

□□ Evet, kampta biz Türkler için yabancı, ancak onlar için yabancı olmayan gerillalar gördüm. Hiç türkçe bilmiyorlardı. Benim için şaşırtıcı olan PKK’nın Türkiye dışında da kadro bulmaya başlamış olmasıdır.

□□ Bunların geldikleri ülkeler hangileri?

□□ Kürtlerin dağılımı oldukları ülkeler. Daha çok Irak. Kampta Türklerin sayısı yok denecek düzeyde.

□□ Kampta yaklaşık kaç kişi yaşıyor?

□□ Kamp, askeri eğitim de dahil olmak üzere, bir eğitim yeri. Her eğitim devresi 200-300 kişi.

□□ Kadınlar var mı?

□□ Çok genç kız geliyor. Önceleri yalnız öğrenci kızlarımış, şimdi köylüler geliyor. Avrupa’dan Libya’dan, Suudi Arabistan’dan gelenler gördüm. Bir kısmı Türkiye’den, bir kısmı değil.

□□ Parayı nereden buluyorlar?

□□ Bu sorunu önemli ölçüde çözmüş görünüyor PKK. Bütün vadiye Filistinlilerden bağımsız olan tek kamp. Ben, Lübnan savaş alanını gezdim. Orada Meşgal denilen iş yerlerinde komünal çalışan Kürtlerin kimisi, maaşının tamamını, kimisi, önemli bölümünü PKK’ya veriyor. Avrupa’da da para topluyorlar. Yani bir para sıkıntısından söz etmiyorlar.

□□ Bekaa, Suriye’nin egemenliği altında mı?

□□ Hukuken Lübnan’ın bir parçası ama, şu anda Suriye’nin kontrolü altında.

□□ PKK’nın Hafız Esad ile arası çok iyi olmalı?

□□ Çok titiz ve dikkatli bir ilişki var aralarında kampta bol bol Hafız Esad’ın resimleri asılı. PKK, Suriye’deki Kürtler arasında politik mücadeleye yapmamaya çok özen gösteriyor.

Esad da Suriye’deki Kürtlerin Kürtlüklerini bilmesine razı, ancak bir politik örgüte bağlanmalarına sert bir şekilde mani oluyor.

□□ Peki kendi ülkesindeki Kürtler konusunda bu denli katı olan Esad, hangi motivasyonla PKK’yı barındırıyor? Neden Türkiye ile arasını açmaya razı oluyor?

□□ Bir kere Suriye’nin Türkiye ile arası hiç iyi olmuyor. PKK, geleneksel Suriye-Türkiye sürtüşmesinde, Şam hükümetine manevra imkanı veriyor. Suriye, Irak-Suriye sınırının Kürtler tarafından kullanılması engelliyor. Türkiye’de basın ihmal ettiği nokta Suriye’de de çok Kürtün bulunduğu. Suriye onları dengede tutmaya çalışıyor. Irak, İran ve Türkiye’de bir hareket var, Suriye’de yok. Suriye uyumunu uyandırmak istemiyor.

□□ Özal’ın verdiği gerekirse müdahale ederiz, gözdağı gerçekleşirse bunun sonucu ne olur?

□□ Astarı yüzünden pahalı olur. Çünkü bir kere PKK’ya fazla zarar vermez. Hem kampta az adam var, hem de sığınaklarla donanmış eskiden Filistinlilerin kullandığı bir kamp bu.

□□ Abdullah Öcalan’ın sizce esas niyeti ne?

□□ Kampta gidip bu mülakata yapınca kadar ayrı bir devlet kurmak istediğinden hiç kuşku yoktu. Ancak, şu anda en çok istediği kendisini kanıtlamak ve Kürtlerin ayrı olduğunu kabul ettirmek. Benim vardığım sonuç bu.

□□ Abdullah Öcalan’ın tek ilgi alanı Türkiye’nin Doğusu mu?

□□ Benim görebildiğim, PKK’nın Genel Sekreteri zaman zaman bana, *“Bu sonucu hiç ummuyorduk.”* diyerek askeri alanda insiyatifi ele aldığına inandığı imasında bulundu. Ancak, Öcalan’ın bana verdiği izlenim, bunun tek başına bir sonuç vereceği konusunda çok endişeli olduğu yolunda. Verse bile bunun fiyatının çok yüksek olacağını düşünüyor. Dolayısıyla dikkatinin önemli bir kısmını Türkiye’nin öbür tarafına çeviriyor.

□□ Kampta hiç Türkiye’den kaçırılanlarla karşılaşmış mı?

□□ Bu kaçırma sözcüğü üzerinde durmak gerek. Ben şöyle tahmin ediyorum: Köylülerden 15-20 yaş arasındaki gençlerden, çocuklardan PKK’ya katılacaklarına dair bir istihbarat alıyor olabilirler. Bunları toplasalar Türkiye devletinin analarına babalarına baskı yapması ihtimali var. Dolayısıyla köye göstermelik bir baskın yapıyorlar ve alıp götürüyorlar.

□□ O zaman PKK’nın elinden kurtulup dönenleri nasıl açıklayabilirsiniz?

□□ Ben bunu araştırdım tabii. Söylenenlerden çıkardığım şu: bunlardan bir kısmının dağlardaki şartlara ve savaşa uymayacakları ortaya çıkıyor. Bu durumda serbest bırakılıyorlar. İlk baştaki senaryoya uysun diye kaçtı diyorlar. Sanıyorum Olağanüstü Hal Valiliği de bu senaryoyu biliyor. Zaten Genel Kurmay Başkanı’nın içerden destek dediği de bu olsa gerek.

□□ DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel’in Özal’a *“Dışarıya ne gidiyorsun, önce kendi içini hallet”* demesini de buna bağlayabilir miyiz?

□□ Demirel uzun yıllar başbakanlık yaptı. Daha sonraları da bürokrasiden gizli raporlar almasıyla ünlüdür. Öyle sanıyorum ki, Demirel’e intikal eden bilgiler de bu merkezdedir. Dış politikada temkinli bir politikacı olarak hükümeti, Bekaa Vadisi’ne uçak göndermek gibi sonuç vermeyecek adımlardan caydırmak istiyor.

(Sokak dergisi, Sayı 2, 3-9 Eylül 1989)

Iran - KDP Polit Büro üyesi ve Yurtdışı Sorumlusu Hasan Şerifi

“Görüşmeden PB habersizdi!”

□□□ “Iran’la Parti arasında görüşmelere geçen yıl başlanmıştı. İran’ın acil isteği ve ‘sorunu çözeceğiz’ sözü üzerine, Dr. Kasemlo, Polit Büro ve MK’yı haberdar etme fırsatı bulamadan Viyana’daki görüşmeye gitmişti.” □□□

□□□ “Rafsanjani, Parti’ye son iki ay içinde iki kez görüşme teklifinde bulundu. Ancak Rafsanjani’nin bu teklifleri cinayeti örtbas etme amacı taşıdığı için, Parti iletilen bu teklifleri red etti. İran’ın bu isteği sadece bir manevraydı.” □□□

ANK • Stockholm

□ İran-KDP Genel Sekreteri Dr. Abdurrahman Kasemlo ve Avrupa Sorumlusu Abdullah Kadiri’nin İran tarafından tertiplenen bir suikast sonucu şehit edilmelerinin üzerinden yaklaşık 3 ay geçti.

Arkadaşlarımız İran-KDP Polit Büro üyesi ve Yurtdışı Geçici Sorumlusu Hasan Şerifi ile Dr. Kasemlo Cinayeti ve Parti’nin bugünkü durumu üzerine bir söyleşi yaptılar.

Dr. Kasemlo Cinayetine ait birinci bölümünü bu sayıda yayınladığımız söyleşinin, İ-KDP’nin bugünkü siyasi ve askeri durumunu konu alan ikinci bölümünü ise gelecek sayımızda yayınlayacağız.

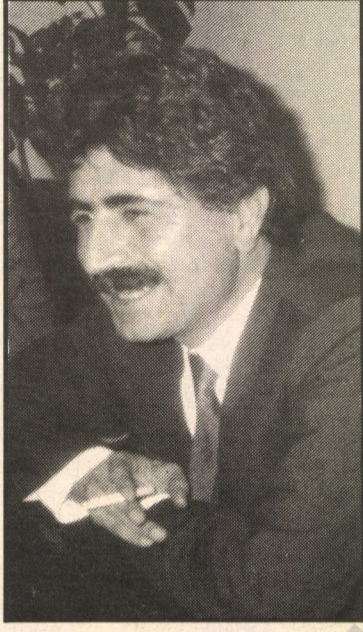
□ Dr. Abdurrahman Kasemlo ve Abdullah Kadiri’nin cinayeti ile ilgili sürdürülen tahkikat bir sonuca ulaştı mı? Tahkikatın vardığı aşama nedir?

□□ Doktorun şehit edilmesi üzerinden bir kaç ay geçmesine rağmen, Avusturya polisi cinayete ilgili açık ve resmi bir sonuca varmış değil. Avusturyalı yetkililer arkadaşlarımızla yaptıkları görüşmelerde cinayetin İran tarafından işlendiğini belirtmişler. Arkadaşlarımız, “Madem bu kanıdasınız o halde neden cinayeti İran’ın işlediğini resmen açıklamıyorsunuz?” diye sorduklarında, Avusturya yetkilileri, işte, “Efendim bizim 400 vatandaşıımız İran’da yaşıyor. Üstelik İran, bize, böyle bir açıklama karşısında İran’daki vatandaşlarımızın ve elçiliğimizin can güvenliği konusunda garanti veremeyeceğini” belirtti, diyorlar. İran’ın kendilerini açıkca tehdit ettiğini kabul ediyorlar.

Kuşkusuz cinayetten bu yana geçen süre içinde, Avusturya polisi ve diğer ilgili kuruluşları gereken tahkikatı yapmış ve cinayete ilgili belli sonuçlara varmış bulunuyor. Avusturya’nın bu sonuçları açıklamaması; kendi siyasi, ekonomik, diplomatik ilişkileri ve çıkarlarına bağlı bir olaydır. Ayrıca İran’ın tehditkar tavrı ve terörist saldırıları da Avusturya’yı cinayete ilgili resmi açıklama yapmaktan alıkoymuyor.

Doktor Kasemlo Cinayeti, İran tarafından Avusturya’da işlenen ilk politik cinayet değil. Bir müddet önce yine İranlı muhaliflerden Çirik örgütünden bir şahıs Avusturya’da İranlılar tarafından katledildi. O cinayete ilgili de Avusturya makamları bir açıklamada bulunmamışlardı. Belki de Avusturya’nın bu tavrı, İran devletinin muhaliflerine karşı suikast tertiplemede Avusturya’yı seçmesine yol açmıştır.

Tabii partimiz bu cinayet karşısında eli kolu bağlı durmuyor. Parti de, sorunla ilgileniyor. Avusturya Başbakanı ve İçişleri Bakanı ile görüştük. Avusturya ve Fransa’da partinin tuttuğu avukatlar cinayeti takip ediyorlar. Bunun dışında bir çok ülkede bu cinayeti teşhir için toplantılar düzenledik, Avusturya’nın olay karşısında takındığı gev-

Hasan Şerifi

Foto:ANK

şek tavrı eleştirdik. Bu tür teşhir ve baskıların da etkisiyle Avusturya İçişleri Bakanı bir basın toplantısı düzenleyerek, kendi resmi görevlerini, cinayete karşıtı olarak dolayı gözaltına alınan İranlı diplomatı erken serbest bıraktıklarından dolayı eleştirdi. Bakan, “Bu diplomat serbest bırakılmayı, cinayet büyük ölçüde çözüldü” dedi. Bakanın bu eleştirilerine hedef olan resmi yetkili ise, yaptığı açıklamada hükümeti eleştirerek kendisini savundu.

□ Partinizin bu cinayet hakkında kanaati nedir? Sizce cinayeti kim işledi?

□□ Bizce bu terör İran İslam Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunu da görüşmelere gönderdiği temsilcileri vasıtasıyla uyguladı.

Avusturya polisi, resmi makamları, bu doğrultuda bir açıklama yapmasalar da, biz, cinayetin İran devleti tarafından işlendiği kanısındayız.

□ Doktor Abdurrahman Kasemlo ve Abdullah Kadiri’nin İran devlet temsilcileri ile otonomi konusunda görüşmeler yapmak için Viyana’da toplandıktan sonra partiniz Merkez Komitesi veya Polit Bürosu haberdar mıydı?

□□ İranla görüşmeler yapmak partimizin mücadele amaçlarından biridir. Bu yönde partimiz Merkez Komitesi ve Polit Bürosu’nun alınmış kararları vardı. Bir yıl kadar önce İranlı temsilcilerle görüşülmüştü. Bir yıl sonra Dr. Kasemlo yurtdışına çıktığında, İran bir kez daha görüşme isteğinde bulunmuştu. Dr. Kasemlo, bu isteği bir parti görevi olarak kabul edip, zaten partinin var olan bir kararı doğrultusunda görüşmeye gitmişti. Ancak Polit Büro bu son görüşmeden haberdar değildi.

□ Bir çok Kürt politik çevresi ve aydın, bu cinayete ilgili Kadı Muhammed, Simko ve Seyit Rıza gibi acı örneklerden sonra, Kasemlo’nun tek başına gidip İranlılarla görüşmeye oturmasını hatalı buluyor. Üstelik toplantıda İran’ı temsil eden şahsın, daha önce Urmiye’de pasdar komutanı ve azılı bir Kürt düşmanı olduğu bilinirken, bir Kürt lideri nasıl olur da böyle bir kişi ile ciddi görüşmeler yapar? Kürtler arasında bu yönde eleştiriler var. Bu eleştirileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

□□ Bizim için kimin kimi temsil etti-

ği pek önemli değil. Bir insan gelip kendi adına görüşmeye katılırsa, o kişi Rafsanjani’nin kendisi de olsa hiç bir itibarı yoktur. Ama bir kaç kişiye sorumluluk verilmişse ve bu kişiler bir devleti temsil ediyorlarsa, o kişiler kim olursa olsun onlarla görüşülebilir.

Ancak, bizim kanaatimiz, -ki bunu Doktora da söylemiştik- görüşmeler tekrarlandığı takdirde, yapılacak toplantılara Doktor’un katılmaması, hatta Polit Büro üyeleri’nin katılmaması yönünde idi. Bu görüşmelere belki biz de başka kimseleri gönderecektik. Fakat, İranlılar, bir iki günlük kısa bir süre içinde Doktor’la ilişki kurup, görüşme isteğinde bulunmuşlar ve sorunun çözümleneceği sözünü vermişler. Doktor da, Polit Büro’yu haberdar edecek fırsat bulamadan gidip toplantıya katılmıştı. Yani Polit Büro’yu haberdar edecek fırsatı bulamamıştı.

□ Önemli bir Kürt lideri ve yöneticisinin kaybıyla, Kürt hareketi kuşkusuz bu görüşmenin faturasını oldukça ağır ödedi. Siz parti olarak Kürdistan tarihinde yaşanmış tecrübeleri de gözünüze alarak, bu görüşmeyi büyük bir yanlış, eksiklik olarak görüyor musunuz?

□□ Elbette biz de bunları görüyoruz. Bu olay da geçmiş tecrübeler gibi, gelecek için bir tecrübedir. Ne yazık ki, bu tecrübe bize çok pahalıya mal oldu.

□ Kürtler için pahalıya mal olan bu olaya herkes üzülüyor. İran-KDP, bu üzücü ve faturası pahalı ödenen deneyden sonra, İran’da Kürt sorununun görüşmeler yoluyla çözümlenebileceğine inanıyor mu?

□□ Biz sorunun görüşmeler yoluyla çözümlenmesinden yana olduğumuzu belirtmişiz. Ancak, Dr. Kasemlo Cinayeti’nden sonra bu rejime itimat edilemez. Bu son iki ay içinde Rafsanjani iki kez haber göndererek, görüşmelerin sürdürülmesinden yana olduğunu belirtti. Fakat biz reddettik. Biz, onların Kürt sorununu çözmek istemedikleri kanaatindeyiz. Kürtlere otonomi vermeye yanaşmadıkları düşüncesindeyiz. Onların yapmak istedikleri görüşmeler, Kürt sorununun çözümü için değil, Kasemlo Cinayeti’nin üstünü örtmeye, suçsuzluklarını kanıtlamaya yönelik bir girişimdir. Eğer istenen bu görüşmeye İran-KDP katılırsa, kamuoyu nezinde İran, işlediği bu cinayetten sıyrılmış olacak. Yeniden görüşme isteğinde bulunmalarının arkasında yatan amaç bu.

□ Cinayetten sonra, Rafsanjani’nin Kürdistan’da yas ilan ettiği söyleniyor. Bunun doğruluk derecesi nedir?

□□ Ne Rafsanjani, ne de İran devleti Kürdistan’da yas ilan etmemiştir. Kürdistan halkı, kendiliğinden yas ilan etti.

□ Dr. Kasemlo ile görüşen heyet, İran İslam Cumhuriyeti adına mu toplantıya katılmıştı? Yoksa Rafsanjani’yi mi temsil ediyordu?

□□ Heyet İran İslam Cumhuriyeti’ni temsil ediyordu. Bunu birinci toplantıda belirtmişlerdi.

□ Partiniz, Dr. Kasemlo ve Abdullah Kadiri dışında cinayete kurban giden Iraklı Kürt Dr. Fazıl Resul’u yurtsever bir şahıs olarak mı değerlendiriyor? Yoksa o da provakasyonun içinde miydi?

□□ Partimiz, Dr. Fazıl Resul’un bu cinayet planından haberdar olduğu kanaatinde değil. Bizce o kompodan habersizdi. Dr. Fazıl Resul iyi niyetlerle bu işe katkıda bulunmaya çalışıyordu

ve iyi niyetlerinin kurbanı oldu. □ Partiniz, sürdürdüğü siyasi ve askeri faaliyet dışında, özel olarak herhangi bir eylemle bu cinayetin hesabını sormayı düşünüyor mu?

□□ Eğer intikam anlamında söyleniyorsa; bizim de İran İslam Cumhuriyeti gibi yapmamız kastediliyorsa; teröre karşı terörle cevap vermemiz kastediliyorsa; biz, açıkça böyle bir şey yapmayacağımızı söylüyoruz.

Biz teröre karşıyız, genel olarak terörizmi mahkûm ediyoruz. Doktor’un intikamını terörle almayı düşünmüyoruz. Yok eğer intikam almaktan Dr. Kasemlo’nun da uğruna mücadele ettiği amaçların gerçekleştirilmesi kastediliyorsa; bizim mücadelemiz zaten o doğrultuda sürüyor.

□ Bu cinayet İran-KDP’yi nasıl etkiledi?

□□ Dr. Kasemlo ve Abdullah Kadiri’nin şehit edilmelerinin Kürt halkı ve İ-KDP üzerindeki etkileri üç noktada özetlenebilir:

Birincisi, olay, Kürt halkı ve peşmerge saflarında büyük bir üzüntüye neden oldu.

İkincisi, halkın peşmergenini ve parti kadrolarının İran İslam rejimine olan kinleri, nefretleri daha da arttı. Bu cinayete İran’ın insanlık ve ahlak dışı yüzü bir kez daha teşhir oldu.

Üçüncüsü, Kürt halkının kurtuluş mücadelesine karşı halkta ve peşmerge saflarında daha büyük bir sorumluluk hissinin, anlayışının ortaya çıkmasına neden oldu.

Partimiz birlik ve beraberlik içinde Dr. Kasemlo’nun amaçladığı yolda, onun düşünceleri doğrultusunda mücadelesini sürdürüyor, gelecekte de sürdürecektir.

Devamı gelecek sayıda

Hasan Şerifi Kimdir?

Mehabat’ta dünyaya gelen Hasan Şerifi, ilk ve orta öğrenimini Mehabat’ta yaptı. Urmiye’de öğretmenlik eğitimi gördü. Mehabat ve çevresinde köy öğretmenliği yaptı. Tahran Üniversitesi’nde sosyoloji eğitimi gören, Şerifi, JK (Komeleyi Jiyaneveyi Kurd) kurucusu, İran-KDP MK üyesi ve Mehabat Kürt Cumhuriyeti liderlerinden Mehmet Emin Şerifi’nin oğludur. İran-KDP ile çocukluk yıllarından itibaren ilişkileri oldu. 1960’lı yıllarda partinin örgütsel çalışmalarında aktif olarak katıldı.

1978 yılında Şahlik rejiminin yıkılmasından sonra, Mehabat Kent Şura’sına seçildi. Aynı dönemde partinin Mehabat Komitesi’nde yer aldı. 1979 yılında MK Müşaviri ve Mehabat Parti Sorumluluğu görevine getirildi. İran-KDP 5. Kongresi’nde MK üyeliğine seçilen Hasan Şerifi, 6. Kongre’de MK Polit Büro üyeliğine, yine 7. ve 8. Kongrelerde de MK ve PB üyeliğine tekrar seçildi.

Dr. Kasemlo’nun şehit edilmesinden sonra, Polit Büro’da bulunan 4 üyeden biri ve İran KDP’nin Yurtdışı Geçici Sorumlusudur.

Foto: ANK

Dr. A. Kasemlo

□□□ 1930 yılında dünyaya gelen Abdurrahman Kasemlo, genç yaşlarda JK (Komeleyi Jiyaneveyi Kurd) saflarında yer aldı.

İran-KDP’nin kurulması ile birlikte İ-KDP’ye katıldı. 1960 yılında ülkeyi terk ederek, öğrenim için, önce SSCB’ye, daha sonra da Çekoslovakya’ya gitti.

Prag Ekonomi Enstitüsü’nde eğitim görevlisi olarak çalıştı. Çekoslovakya’da ‘Prag Baharı’ olarak adlandırılan eylemlere katıldığı için Çekoslovakya’dan sınır dışı edildi.

Çekoslovakya’dan sınır dışı edilen Kasemlo, Paris’e yerleşti. 1970-78 yılları arasında Sorbonn Üniversitesinde eğitim görevlisi olarak çalıştı.

1970 yılında İ-KDP yönetimine giren Kasemlo, 1973 yılında yapılan 3. Kongre’de Parti Genel Sekreterliği görevine seçildi.

Şahlik rejiminin yıkılmasından sonra, Kürdistan’a dönen Kasemlo, İ-KDP’nin sürdürdüğü mücadelenin başında yerini aldı.

Ona yakın yabancı dil bilen, Kasemlo, Kürdistan üzerine yaptığı bilimsel araştırmaları ile de tanınıyordu. Yumuşak bir mizaca ve mücadeleci bir kişiliğe sahip olan Kasemlo, mücadelenin her düzeyinde “pazarlık”lardan kaçınmayan bir diplomasiyi uyguladı.

‘İran’a Demokrasi, Kürdistan’a otonomi’ şiarını amaç edinen Kasemlo, İran devletine karşı Kürdistan’da askeri faaliyetlerin sürdüğü dönemlerde bile, İran’la görüşmelerini devam ettirdi.

Aralıksız olarak 17 yıl İran Kürdistan Demokrat Partisi Genel Sekreterliği görevini sürdüren Kasemlo, evli ve iki çocuk babası idi.

Kürdistan’ın yetiştirdiği seçkin politikacıların biri olan Dr. Abdurrahman Kasemlo, 13 Temmuz günü İran temsilcileri ile yaptıkları görüşme sırasında arkadaşları ve İ-KDP Avrupa sorumlusu Abdullah Kadiri ile birlikte Viyana’da alçakça katledildi.

□□□Kürdistan son yılların en kanlı günlerini yaşıyor. Kontrgerillanın provakasyonlarının ardı arkası kesilmiyor.
 □□□Bölgede özel tim, ordu, jandarma ve istihbarat güçlerinin halkı göçe zorlamak için yaptıkları provakasyonlar ve katliamlar ayyuka çıktı.
 □□□Hakkari'nin Yoncalı köyünde insanlar yakılıyor, onlarca köyü boşaltmak için köylülerin bağları, ekinleri, ormanları yakılıyor, hayvanları telef ediyor.
 □□□Militarizmin katliam ve sürgün uygulamalarına karşı halk direniyor. Sömürgecilerin Gundik'i (Balveren) boşaltmasına karşı binlerce köylü toplu eyleme geçti. Silopi'de katliama karşı halk "Biji Kürdistan!" sloganı ile kaymakamlık binasını işgal etti.

ANK • Van-Silopi-Stockholm

TC son yıllarda Kürdistan genelinde, özellikle de Mardin, Siirt, Hakkari ve Van dörtgeninde militarist amaçlarını adım adım gerçekleştirmek için, her türlü komplo, provakasyon, katliam ve demogojiye baş vuruyor. Bütün baskı, şiddet, provakasyon ve demogojilerine PKK'yı ve PKK faaliyetlerini gerekçe gösteren TC, aslında bölgedeki militarist amaçlarını gerçekleştirmek için PKK ögesini bilinçli ve sistemli bir biçimde kullanıyor.

TC, Bölgede köy koruculuğu, ihbarcılık, terör ve komplolarla yıldırmadığı halkı şimdi de katliamlarla ya kendi politikalarının yanına çekmek veya bölgeyi terketmek ikilemi ile karşı karşıya bırakıyor. Sömürgeci militarizmin Kürdistan'daki politikaları son iki üç aylık uygulamalarla tamamen deşifre olmuş durumda.

Türk basınının önemli bir kesimi resmi yetkililere, özellikle askeri kaynaklara dayanarak, Kürdistan'daki olayların yönünü saptırmak için elinden geleni yapıyor. Yani bu yaz Türk militarizmi Kürdistan'da tam tekmil kanlı planları uygulamakla, basın da buna zemin hazırlamakla meşguldü.

Son üç dört yılın olaylarını, bölgedeki gelişmeleri aşan yeni uygulamalara neden gerek duyulmuştu? TC Kürdistan'da bu denli açık provakasyon, komplo, katliam vesürgün uygulamalarını yapma cesaretini nereden buluyordu.

•Cudi demagojisinin amacı

Bugüne kadar, sömürgecilere göre; "Bir avuç eşkiya" olan "PKK Cudi'yi kurtarmıştı!"; "Cudi'de Vietnam tünelleri bulunmuştu!"; "Ordu Cudi'ye giremiyordu!"; "Jandarma olaylara yeterince müdahale edemiyordu!"; "Bölge halkı teröristlere yardımcı oluyordu!"; "Gerekirse kimyasal silah kullanılabilir!"; "Türk ordusu hainlere yardım edenleri de düşman sayacaktı!..."

Bütün bunlar Temmuz Ağustos aylarında Türk basınının manşetleri ve işledikleri konulardı. Bunları, bazı gazetelerin "Misak-i Milli çağrıları" izledi. Öyle bir hava yaratıldı ki, sanki "Son Türk devleti" ha yıkıldı, ha yıkılacaktı!

Bugüne kadar "Bir avuç eşkiya" olanlar, artık birden bire; "Ordunun, özel timlerin ve korucuların başedemedikleri bir yapıya varmışlardı!" Bunu ortadan kaldırmak için; "İstanbul'da uygulanan kanunlar değil, Irak'lı komşumuzun yaptığı gibi temizlik yapılmalıydı... Kimyasal silah kullanılmalıydı." Bu saldırgan yükseliş her kesimde ciddi yorumların yapılmasına neden olurken, saldırganlığın ardında, Kürdistan'da, hedefinde sivil halkın durduğu katliam ve sürgün politikaları hayata geçiriliyordu.

Genel Kurmay Başkanının meşhur açıklamasından bir gün sonra, sömürge valisi sivil halkı hedef gösteren demecini patlatıyordu. Bölgeye gazetecilerin sokulmadığı, bütün açıklamaların askeri kaynaklardan

yapıldığı bugünlerde bölgede militarizmin zulmü dorukta idi.

•Yakılan Köylüler

18 Temmuz günü Hakkari'nin Yoncalı köyünde ot biçen köylüler özel tim ve askerler tarafından katlediliyordu. Köylüler, Dağ Komando Tabur Komutanı Binbaşı Ahmet Korkmaz'a "Bunlar köylüdür, bunları öldürmeyin dedik, ama askerler iki köylümüzü öldürdükten sonra cesetlerini bize vermediler. Ertesi gün iki asker gelerek köyümüzden bir kazma ile iki kürek istedi. O sırada hepimiz bunları görüyorduk. Tarlamızdaki otlarımız ateşe verilmişti. Altına da Bünyamin ve Sabri Orhan'ın cesetlerini koymuşlardı..." diyorlardı.

Bu olayla TC, Kürdistan'da sadece sivil halkı katletmekle kalmayıp, halka gözdağı vermek için cesetleri yakma gaddarlığını da gösteriyordu. Amacın, halkı, devletle işbirliğine zorlamaktan başka bir şey olmadığı ortada idi.

•Boşaltılan Köyler

Daha önce bir çok kez denenilen, son yıllarda dolaylı taciz, baskı, şiddet ve çıkarılan kanunlarla boşaltılmak istenen köyler boşaltılmış, göçen halk göçmüştü ama bu TC'nin militarist planlarının tamamen uygulanmasına yetmemişti. Bu kez, Kürdistan'ın gerilla mücadelesi açısından en elverişli olan ve diğer parçalarla kan alışverişini sürdüren bölgesindeki köyler resmen hedefte idi.

Köylüler bugüne kadar militarist komplolar, baskılar, Kürdü Kürde kırdırma amacını taşıyan koruculuk sisteminin açmazlarına karşı direnmişlerdi. Bu özellikleri bile, onlar hakkında ferman çıkarılmasına yetmişti.

Basının tozu-dumanı birbirine karıştırdığı bu kaos ortamında her 10 km'de bir kurulan karakollara, her 5 km'de bir kurulan seygar karakollar eklenmiş ve sayıları onbinlerle ifade edilen ordu gücü, özel tim ve korucularla militarizmin katliam ve sürgün planı bir üst aşamada uygulamaya sokulmuştu.

Basındaki yoğun çatışma haberlerinin verildiği Temmuz sonları ve Ağustos başlarında bölgede tek çatışma meydana gelmezken, ordu ve özel tim güçleri günlerce Çukurca, Uludere, Şırnak ve Silopi'ye ait köyleri kuşatma altına almıştı.

Türkiye'nin dört bir yanından getirilen komando, özel tim ve jandarma birliklerinin katıldığı "Kara Harekatı" Ağustos'un ilk haftasında "Cudi Operas-

Kürdistan'da sömürgeci terör sayıları onbinlerle ifade edilen asker, özel tim

Kürdistan köylüsü direniyor!

yonu" adı altında başlatılıyordu. Cudi Operasyonu'nun göze çarpan en önemli özelliği, hükümetin insiyatif dışında yürürlüğe konulması idi. Başbakan ve hükümet talimatı idi ve operasyon, Genel Kurmay Başkanı ile Cumhurbaşkanı'nın insiyatifinde yürürlüğe konulmuştu.

Harekatın Uludere, Çukurca, Şırnak ve Silopi'ye bağlı köylere yönelik olduğu açıklık kazanıyordu. Şırnak'ın Gundik, Dergul, Şağı Hisar, Sada, Serav, Mahmudi, Belav, Hevler, Hesenê, Besfir, Erbol, Birge, Behmor, Kulane; Uludere'nin Yıldız, Taşdelen, Kayadibi, Ortabağ, Merge, Yekmal, Reşka; Çukurca'nın Çınarlı, Çayırılı, Andaş, Ormanlı, Uzundere; Silopi'nin bir çok köyü oluşturulmak istenen Tampon Bölge için kışa girmeden boşaltılmak isteniyordu. Zira, bu köylerin her bir metrekaresine neredeyse bir komando, bir özel tim elemanı, bir jandarma düşüyordu.

Uygulamanın bölgede asker patentli bir "Merkez-

Köy" veya "Köy-Kent" projesini amaçladığı da açıklık kazanıyordu. Mezraların köylerde, köylerin merkez köylerde birleştirilmesi için; Siirt, Mardin ve Hakkari il merkezlerine yakın yerlerde "Merkez-Köy" uygulaması ile ilgili etüd çalışmalarının tamamlandığı belirtiliyor; bütün bu çalışmalar sürerken, basın, dikkatleri özellikle "çatışmalar" üzerinde yoğunlaştırılıyordu.

Türk burjuva partilerinin bölgeye ard arda heyetler gönderdiği bu günlerde, Uludure ilçesi Kayadibi köyü muhtarının SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'ye iletmek istediği; "Komando köyümüzden çıkmıyor, bir haftadır oturmuş Apocu bekliyorlar. Amaçları bizi yıldırma ve köyden terke zorlamaktır..." yolundaki şikayetleri ise dinleyici bulamıyordu.

Türk Genel Kurmay Başkanı'nın, "Uzun vadeli projelerimizin ışığında silaha karşı silah kullanmak zorundayız. Dolayısıyla milli varlığımıza ve bütünlüğümüze silah çeken ve onun yanında bilerek ve isteyerek yer alan ve destekleyen kimseleri düşman kabul etmek ve bu yönde etken tedbirlerimizi almaktan başka seçeneğimiz yoktur." dediği günlerde, DYP'den 6 kişilik bir heyet ve ABD Temsilciler Meclisi'nden 5 kişilik bir heyet, "Doğu ve Güneydoğu'da yaşanan son olaylara ilişkin gözlemlerde bulunuyorlardı." hükümetin yetersiz kaldığını söyleyen DYP heyeti, "Bölgede yetkililerin askerlere verilmesi gerektiğini" belirtirken, eski başbakanlardan DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, "Askerlerin yerine, özel polis birliklerinin" görevlendirilmesini istiyordu. Sömürge Valisi ise, "Halk teröristlere yardım ediyor!" demeci ile, Genel Kurmay Başkanı'nın belirlediği hedefi sivil halk olarak somutlaştırıyordu.

Koçerlerin yaylalardan indirildiği, bazı bölgelerde korucuların silahlarını devlete teslim ettiği, "ilçelerin basıldığı"-ki sonradan Çatak'ı basanların İranlı kaçakçılar olduğu anlaşılacaktı- günlerde devletin bütün güçleri ile yaptığı saldırılara karşı dünyadan hiç bir tepki gelmezken, Kürdistan köylüleri topraklarını terk etmemek için toplu direnişlere başlıyorlardı.

•Sürgüne karşı direniş: Gundik

Türkiye, Irak, Suriye sınır üçgenine yakın bir bölgede yer alan Gundik (Balveren) köyü,

Şırnak Tugayı'ndan 12 km. mesafede bulunan yaklaşık 3000 kişinin yaşadığı bir köy.

Geçmişten beri yurtsever düşüncelerin ege-men olduğu, köyde koruculuğa pek itibar eden olmaması, köy muhtarı Ömer Bayram, 1986 yılında gördüğü işkencelerden dolayı, kalp krizinden ölmüştü. Köyde PKK'nın da itibarı yoktu. Güçlü bir ağalık sisteminin de bulunmadığı köyün geçimi kömür, koyunculuk ve bağcılık üzerineydi. Alihan Tatar'ın koruculuğun başını çektiği Şırnak'ta, Gundikliler Alihan Tatar'a, ne de askeri güçlerin tehditlerine boyun eğmemişlerdi. Gundik, çevre köylerin merkezi durumundaydı. Çevre köylere göre ekonomik durumu biraz daha iyi idi. Öte yandan, Gundikli 4 militan başka bir Kürt örgütü içinde yer aldıkları için 1985 yılında PKK ile bir çatışmada öldürülmüşlerdi. Bu provakasyona rağmen devlet, Gundiklileri PKK'ya karşı silahlandıramamış, bununla birlikte PKK da Gundik'e girememişti.

Cudi bölgesine düşen Gundik köylülerinin en önemli geçim kaynaklarından olan kömür ocakları "Cudi'de ki PKK'nın Vietnam tünelleri" olduğu için dinamitle patlatılıp, kapatılmış, köyün çevresindeki otlaklar ve ormanlar Beniya ve Dola Kohıka alevli silahlar ve top atışları ile yakılmıştı. Köylülerin 7000 baş koyununun bir kısmı telef olmuş bir kısmı ise yok pahasına satılmış; bağlara girmeleri önlenen köylülerin mahsülleri ya bağlarda kalmış ya da yakılmıştı.

Gundik örneğinde görüldüğü gibi, TC baskı, şiddet ve komplolarla boşaltmadığı köyleri ekonomik açıdan çökerterek göçe zorluyordu.

Ancak TC'nin kanlı devlet terörü beklenmedik bir direnişle yüz yüze geldi. Gundikliler devletin bu baskı ve sürgün uygulamasına karşı 17 Ağustos günü direnişe geçtiler. Direniş hemen hemen bütün köy halkı katıldı. Bu beklenmeyen demokratik direniş karşısında bocalayan yetkililer, köylülere istenen temkinatları verdiler. Gundik halkı köyüne döndü. Ama, yakın dönem Kürdistan tarihinde bir benzeri olmayan köylülüğün toplu direnişin ilk tohumları da Kürdistan toprağında göğermeye başlamıştı. Gundik köylülerinin bu eylemleri, Kürdistan köylülüğü için önemli bir örnekti. Aynı zamanda TC'nin sürgün politikasına indirilmiş büyük bir darbe idi.

İşbirlikçi Alihan Tatar'ın kardeşi Süleyman ağa'nın yönettiği çeteler, bugüne kadar Şır-

Ağustos'un ilk haftasında Kürdistan'a binlerce askeri araç sevk edildi

Foto:ANK

korucu, jandarma ve istihbarat gücüyle sürdürülüyor.

Foto:ANK

nak ve çevresinde rast gele 20 civarında kişiyi katletmişlerdi. Devletin ve korucuların baskı ve tehditlerine kararlı bir biçimde karşı koyan Gundik'in bu niteliği ile çevre köyler üzerinde olumlu bir etki yaratması ise, devletin bu köye daha fazla dış bilemesine neden olmuştu.

Gundik köyünü çok yakından bilen ve yıllarca bu köyde politik çalışma yapmış olan bir yurtsever şunları belirtiyordu: "Cudi, öyle Türk basınının iddia ettiği gibi girilemez bir dağ değil. Bir yanına Silopi öte yanına Şırnak'ın düştüğü bu dağın her iki tarafındaki köylere, oto yolu gidiyor. Cudi'de bulunan Gundikê Remo ve Sipindaro zaten daha önce boşaltılmıştı. Gilomdor'da yaşayan 60 hane ise, son baskılara dayanamıyarak göç etti.

Ayrıca TC, PKK ile çatışma adı altında, bölgede tatbikat yapıyor. Bu tatbikatlardan amaç; köylüleri terörize edip, göçe zorlamak. Örneğin bölgede Ballık Dağları adını verdikleri dağları üç gün topa tuttular. Sonunda bir PKK'lı öldürdüklerini açıkladılar. Ama, öldürülen kişinin kim olduğunu hiç kimse bilemiyor.

Kontrgerilla güçleri, Kürt kıyafeti giyiniş, köylere gidiyorlar. Onlara yemek veren köylüleri, yine aynı güçler ihbar ediyorlar. Köylü, inkar ettiğinde de 'sizin eviniz içi şöyle değil mi?'; 'Senin 2 yaşındaki kız çocuğunun adı şöyle değil mi?' gibi şeyler söyleyip, köylüyü işkenceye alıyorlar. Zaten bölgede öyle bir hava yaratılmış durumda ki, kimin PKK'lı, kimin kontrgerilla olduğu, hangi eylemin PKK'nın, hangisinin devletin yaptığı belli değil.

Ayrıca, Şırnak'ın basıldığı söyleniyor. Nasıl basılır anlayamıyorum. Çünkü mümkün değil. Şırnak'ta Tugay var. Etrafı tel örgülerle, siperlerle çevrili, Kuzey tarafı da Alihan Tatar'ın koruması altındadır. Batı tarafında jandarma merkezi, Kaymakamlık ve resmi binalar bulunuyor. Cizre'nü denen taraf da ise sürekli nöbetçi bulunuyor. Böyle korunan ve devletin önemli silahlı güçlerinin bulunduğu Şırnak'ın basıldığı haberi yayılıyor. Roket atıldığı söyleniyor. Ama, Şırnak'ta ne bir mermi izi görünmüyor, ne de bir roket. Aslında devletin kontrgerilla yöntemleri ile yaptıklarını bölgedeki halk çok iyi bir şekilde kavıyor. Bunu Gundik ve Şırnak'ta ki çok yoğun ve canlı ilişkilerime ve sağlam bilgilerime dayanarak söylüyorum.

Türk basınının kafaları sersemlettiği günlerde Şırnak'ta ve Gundik'te olup bitenlerin gerçeği buydu ve Gundikliler cesur bir toplu direnişle Kürdistan köylülüğüne önemli bir eylem örneği sunmuş, ilk kitlesel köylü eylemine de imzalarını atmışlardı. Ancak

yakınlarında PKK militanları ile meydana gelen çatışma noktasına götürülmelerini istiyorlardı. Köylüler çatışma bölgesine gidemeyeceklerini belirtince, öldürme tehdidi sonucu 4 köylü, asker ve timleri çatışma bölgesine götürmeye mecbur kalıyordu. Vurucu timler, yanlarına aldıkları bu 4 köylü dışında, yolda karşılaştıkları 2 çobanı da yanlarına alarak, çatışma bölgesine doğru yol alıyorlardı. Vurucu timler sabah saat 10.00 sıralarında birlikte götürdükleri 4 köylü ve 2 çobanı arkadan kurşuna dizerek katledip, daha önce katlettikleri 3 PKK militanının cesetleri ile aynı yere bırakıyor, bir gün sonra da 9 PKK militanı öldürüldü yolunda açıklama yapıyorlardı.

Ancak, olaydan bir gün sonra Girê Çoliya (Derebaşı) köylüleri katledilenlerin 6'sının kendi köylüleri olduğunu açıklıyorlardı. Olaydan sonra, gazeteciler ve milletvekilleri bölgeye hareket ederken, askeri yetkililer, cenazeleri ailelerine teslim ederek, hemen gömmelerini istiyorlardı. Köylüler ise, cenazeleri gömmeyerek gazeteci ve milletvekillerinin gelmesi için ilçe merkezindeki bir camide bekletiyorlardı.

Kamuoyuna Silopi olayı olarak yansıyan, halkın protestosu ve kaymakamlık binası işgalini yerinde izleyen bir muhabirimiz, olayların gelişimini şöyle anlatıyordu:

"19 Eylül sabahı köyden akın akın şehre gelen köylü kadın ve erkekler, ağıtlar yakarak, Türk devletine lanetler yağdırarak, ilçe merkezine girdiler. İlçe merkezine girişleri ile birlikte bütün esnaflar kepenklerini kapatıp, köylülerin yanında yer alırken, halkın büyük bir çoğunluğunun da protestoculara katılımı ile caddeler miting alanına dönüştü. 'Biji Kürdistan!', 'Kahrolsun Faşizm!', 'Katilleri İsteriz!', 'Kahrolsun TC!' gibi sloganlar atan yaklaşık 2 bin kişi, önce cenazelerin bulunduğu camiye gittiler. Burada 10 dakika sloganlar atarak bekleyen kitle, aniden hükümet binasına doğru yürüyüşe geçti. Hükümet binası önüne gelen kalabalık grup, 'Katillerden Hesap Sorulsun!', 'Biji Kürdistan!', 'Hepimiz Bu Yolda Öleceğiz!', 'Kürdistan Bizim Ülkemiz!', 'Defolun Köpekler!' sloganlarını haykırarak, hükümet binasının camlarını kırıp, içeriye doluştu ve kaymakamlık binasını bir süre işgal etti.

Daha sonra ilçe kaymakamı Cemil Işık, olayları yatıştırmak amacıyla bir konuşma yaptı. Kaymakam Işık, 'Olayın sorumlularından hesap sorulabilmesi için yasal yollardan hareket edilmesini' istedi. Kaymakamlığı işgal eden kitlenin, tekrar, 'Katillerin Cezalandırılmasını İstiyoruz!', 'Bizim Ülkemizden Defolun!', 'Kahrolsun Faşizm!' sloganlarını atarak, binayı taşlamaları üzerine, kaymakam tarafından yardımcı kuvvet istendi. Yaklaşık yarım saat sonra olay yerine gelen çok sayıda asker ve vurucu tim elemanı, kalabalığı dağıtmak için önce havaya ateş açtılar. Açılan ateşe rağmen, halkın direnmesi üzerine, bu kez askerler ve özel tim elemanları çevreye rastgele bir biçimde ateş açmaya başladılar. Halk ise, bu ateşe taşlarla cevap verdi. Bu arada halktan üç kişi yaralanırken, iki vurucu tim elemanı da göstericilerin attığı taşlar sonucu yaralandı.

Bu arada olayı görüntülemeye çalışan gazeteciler, vurucu timler tarafından tartaklandı, makinaları alındı ve ayaklarının altına kurşun sıkıldı. Gazeteciler, daha sonra dört saat gözaltında tutuldular.

Olaylardan sonra ilçede terör estiren vurucu timler, cadde ve sokaklarda gördükleri herkesi gözaltına aldı, evlere baskın düzenledi. Yaklaşık 200 kişi gözaltına alınarak, işkenceden geçirildi.

Olayların ardından ilçeye gelen milletvekillerinden Adnan Ekmen, Fuat Atalay, Ekin Dikmen ve Tevfik Koçak, ölenlerin yakınları ve olay tanıkları ile görüştüler. Bu arada, olay tanıklarının milletvekillerine bilgi vermesini engellemek için, bir bir gözaltına alındılar.

Bu katliamda Sadun Beyan, Reşit Eren, Münir Aydın, Üzeyir Erzik, Fevzi Beyan ve Abbas Çiğdem ad-

lı 6 köylüsünü kaybeden Cudi dağının eteğinde, ovalık bir alanda bulunan Girê Çoliya köylüleri, tanık oldukları olayı şöyle anlattılar:

Katledilen Abbas Çidem'in babası Ahmet Çidem: 'Yaylada koyunlarımız vardı, oğluma git koyunlarımızı eve getir dedim. Oğlum olay akşamı eniştem Fevzi Baykan ile birlikte Zeytinna Gulpi muntikasında kalmıştı. Sabahleyin askerler etraflarını sarmış ve kendilerini götürmüşler. Olayı torunum olan 6 yaşındaki Celal, görerek bana bildirdi.'

Muhtar Abdülkerim Beyan anlatıyor: 'Olaydan bir gün sonra Merkez Komutanı beni çağırttı. Askeri jiple tabura gittik, burada bana cesetleri tanıyıp tanımadığımı sordular. Cesetlere baktığımda tümünün arkadan kurşunlandığını gördüm ve cesetlerden 6'sını teşhis ettim. Çünkü öldürülenlerden 6'sı da bizim köylülükten ve akrabalarımızdandı. Savcı ve astsubay bu cesetlerin hemen gömülmesini istedi. Ancak, ben kabul etmedim. Babalarının gelmesini beklemelerini istedim. Köyümüz halen kuşatma altındadır. Timlerin korkusundan köyümüze gidemiyoruz. Şu anda köyümüzde bir iki yaşlıdan başka kimse bulunmuyor.'

Köylü Tahir Aydın: '6 köylümüzü gözümüzün önünde götüren tek yıldızlı bir komutan, onları öldürdükten sonra, tekrar köye gelerek, bizi tehdit etti ve sonumuzun onlar gibi olacağını söyledi. Biz cenazeleri ilçe merkezinde toprağa verdikten sonra, dua sırasında, mezarlık, timler tarafından basıldı. Ve bizlere: 'Siz bu pis teröristlere saygı duyuyorsunuz, şimdi bunları geberttik, yakında sıra size de gelecek. Bizim yanımızda ha bir Kürt, ha bir köpek farketmez.' dediler.

• Bölgede son durum

TC, her şeye rağmen, katliam ve sürgün politikasını hayata geçirmekte kararlı. Bunun için de bütün ordu, jandarma, özel tim, korucu ve istihbarat gücü ile işbaşında. Peşmerge kıyafeti giydirttiği özel timlere köy bastırıyor. Ormanları, ekinleri yakıyor. Köylülerin geçim kaynaklarını tahrip ediyor.

TC'nin bu tür sömürgeci uygulamalarından dolayı, bölgeyi terkedenlerin sayısı onbinlerle ifade ediliyor. Ancak öte yandan ise, Gundik ve Silopi örneklerinde görüldüğü gibi, Kürt halkı artık bu sömürgeci-militarist uygulamalara toplu eylemlerle kararlı bir şekilde karşı çıkıyor.

Militarizmin sürgün ve katliam planı, bugün ve gelecekte Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin silahlı faaliyetlerini yoğunlaştırabileceği en uygun alanı hedeflemiş bulunuyor. Aynı zamanda militarizmin yapısını tahribe yönelmiş bu bölge; Kuzey Kürdistanı, Güney ve Doğu Kürdistanı bağlayan, kan alışı verişinin yıllarca sağlandığı bir alan.

Alanda bu gün silahlı faaliyet sürdüren PKK ise, gerek ulusal kurtuluş mücadelesine denk düşmeyen eylemleri, gerek devletin yarattığı bilinçli komplo ve provakasyonları teşhir edecek bir yapıda olmaması ve gerekse Kürdistanlı diğer radikal ulusal kurtuluşçu güçlerle yeterli bağları kuramamasından dolayı, olaylar ve gelişmeleri kucaklayacak ve yönlendirebilecek bir yapı arzuetmiyor. Alanda PKK dışındaki örgütlerin aktif bir yapı göstermemeleri ve halkın PKK'ya hala mesafeli durması, kırsal kesimde baskıya ve sürgüne karşı oluşan potansiyelin her yerde kendisini Gundik ve Silopi örneğinde olduğu gibi açığa vurmasını engelliyor.

Kitleler, halk, bugün alandaki sömürgeci militarist uygulamalara karşı oluşan potansiyeli yönetip yönlendirebilecek mücadeleciler bir siyasal alternatifin bekleyişi içinde. Kürt hareketinin Gundik ve Silopi örneğinden dersler çıkarıp, bu kitlesel yükselişte olumlu bir devrimci öge olarak yer alabilmesi ise bütün yurtseverlerin-devrimcilerin ortak bir arzusu olarak netleşmiş durumda...

★

Silopi'de İkbib'in üzerinde kitle "Biji Kurdistan" sloganlarıyla Kaymakamlık binasını işgal etti...

Foto: Hürriyet

Wisana dixuya ku tu têgihîştibûyî ku ez dê bawer dikim, ji ber vê yekê, gava em bi rê ketin, te got: "ji reh û rîç, ax û zemînê xwe vemeqete. Ew, di nav vê jiyana nexweş û nêçar de kaniyên kêfxweşiya me ne"

Mehmed UZUN
Mirina kalekî Rind

Di çayxanekê ji çayxanên Parîsê de dema dostekî pir hêja û nivîskarekî kurd ji min xwest ku ez nivîsarekî ji bona "Kurdistan Press"ê amade bikim û tê de bîr û baweriyên xwe li ser çand û wêja kurdî bidim, şev hîna neketibû û perda xwe ya reşî xemilî bi lampên cadan û mekinan li ser rûyê bajêr hê ranexistibû.

Baran, li derve, hûr-hûrî dibariya û merovên ferensî û biyanî di hundirê çayxana germ de dixavtin yan jî dinivîsandin. Em li taxa "Saint Germain des Près" bûn, û li çayxana ku Albert Camus, Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir hwd, li ser pirtûkên xwe mijûl bûbûn û li ser bûyerên siyasî û ferhengî axivtûn.

Min li dora xwe kir û paşê, nêrînen min li ser rûyê hevalên min rawestiyân. Hevalê min qerf nedikirin û pir ciddî bû. Lewra min ji xwe pirsî: "Ma gelo ez ki me ta ku ev heval hêviya nivîsarekê ji min bike li ser çand û beşên edebî di zimanê kurdî de?" Min di dilê xwe de got û berdmand: "Heye tu neye raweşbîrîn ferensî yê di gorên xwe de ramidandî ne li ber çavên hevalê min bi gewde bûne û dostê min me herduya di kirasên wan de dibîne. Bi rastî, salek min nebihîrî bû ku min dest bi nivîsandina kurte-çirokan bi zimanê bi zimanê zikmakî kiribû, û piraniya pelên ku min dagirtibûn winda û belav bûn di nav pirtûkên ferensî de. Min naskir ku daxwaziya dostê min ew bû ku ew nivîskarên kurd yê nenas û nûgihastî bi xwen-

devanên "Kurdistan Press"ê bide naskirin. Min nivîsara Şahîn B. Soreklî bi navê "Nivîskarên me yê îroj" xwendibû di "Kurdistan Press"ê de (Nr 44 (15). 20.10.1988) û min xwest nivîsarekê binivîsim ku ew bibe mîna dengdana wê.

Daxwaziya hevalê min hişt ku ez biryarekê bidim û min got: Çima na? Ez dê mejûyê xwe biguvêşim û bibînim dê çi jê derkeve. Hezkirina min ji çanda navneteweyî û nemaze ji ferhanga kurdî re pir kevin e. Ma berî çend salî, min ji ku bawer dikir ku ez dê bikaribim çîrokekê bi zimanê zikmakî binivîsim? Min ji ku bawer dikir ku zimanê kal û bavan dê bibe zimanê zanistiyê û nivîsandinê? Dema ez zivîrim mal, min got: "Destpêka rojê tîrêjek ronahî ye û mûmî çiqas biçûk be dê bikaribe perda şevên tarî û nezanebûnê bidirîne. Heger gotinên min ji dil û nava birçibûna min ji zanistiyê re derkevin, ez dê, belkî, bikaribim li ser birçibûna millet bixivim."

•Nivîsandin Çi ye?

Nivîsandin evîn e, barekî pir sengîn e, jar e. Nivîsandin kenê zarokên navpêçekan e, xwîna şoreşgeran e, daxwazî û sawa merovan e. Nivîsandin, hem derd e hem derman e, hem kêr e hem birîn e. Nivîsandin jîn e. Merovê nivîskar bi gotin û rîstên gotinan re divêt bişê, bikene, bijî.

Heger nivîsandin, di hemû zimanan de mîna ji dayikxwebûnê ye, mîna zanê ye, di zimanê kurdî de, û nemaze di zarava kurmancî de, nivîsandin trajdiyê e, tengasiyek pir dijwar e, daf e. Hizrên nivîskar û xeyala wî zimanekî dewlemend û berfireh dixwazin û em dizanin ku pir gotinên kurdî winda bûne yan jî pêşve neketine ta ku bikaribin daxwaziyên nivîskar û armancên wî bi gewde bikin.

Fikir û gotin-bi soranî babet û nawero-bi hev re giredayî ne û kêmbûn û qelsbûna yekê ji wan kêr dike, bi gihîştî, li karê çandî û li berheman. Paşvemabûna pir gotinên kurdî û yan jî nebûna gelek tîrmên ji jiyana nû, mixabin, tiştikî li ber çavan e û nivîskarên îroj diêşîne. Dema pêlên hîsan di serê nivîskar de, li hev dikevin, kef didin ew dibin mîna hespê ku serî û gemê ji destê siwarê destê xwe bistîne. Lê Piraniya çaran, ev hespê rehwan, di zimanê me de, pir dûr naçe û xwe girtiyê qadek teng dibîne ji ber kêmbûna tîrmên nû. Ji ber vê "tragediyê", ew pir pewîst e ku nivîskarê kurd pir bixwîne û li ser pêşketina ziman bixebite.

Babeta nivîsandina nivîsara siyasî, aborî, dîrokî, felsefî cuda ye ji forma nivîsandina kurte-çirokê, romanê û helbestê. Nivîsandin roman û helbestan rûhek sîrî ji nivîskar dixwaze. Mehmed Uzun di romana xwe Mirina Kalekî Rind de dibêje: "Ew peyv û cimle divê di wan şevên bêxew de, ji nû ve werin bin rohaniya çaran, ji nû ve, ji nû, ji nû ve bînin ziman û xwendin. Jan û eş devê zêde bibin, tenêfî divê were jiyîn" (R. 41). Hizkirina nivîskarê mezin ji nivîsandinê re, mîna heskirina pepûlê ji ronahiya çirê re ye. Dema evîn perwana dildar mest û serxweş dike, ew xwe davêje nava agirê ronahiyê û bi ramûsanekê dimire, dikeve bihuştê evîndaran, dibe nemir.

Pewîst e ku merov xwe ji can û dil bide nivîsandinê ta ku nivîsandin tîrêjekê, çirûskê ji ronahiya xwe bide wî. Nivîsandin, mîna dilbera helbestvanên mûtesewif (mîstîk) e. Ew dilberê hatiye çêbûn ji ronahiyê, ji xweşiyê ji birçîtiyê. Evîndar, hemû temenê xwe hevdarê nêrînekê ji çavên wê ye. Dema dilber derdikeve, -û piraniya çaran li pişt perda raz û esraran dimîne-, nivîskar dilşa dibe, digihêje daxwaziya xwe. Nivîsandin ji reh û tamarên nivîskar derdikeve û ne ji devê wî.

•Çima min ta îroj bi zimanê kurdî tu nivîsar yan pirtûk ne nivîsîne û çap nekirine?

Bi rastî, van demên dawîn, her kurdi rahişt pênûsê, dusê pirtûkên kurdî û sê-çar kovar li ser masa xwe danîn ser hev got: Heger raweşbîr û nivîskarê Kurdan hebe, wê ez bim!

Yekî nivîst û xwest rewşa xwe ya aborî û civakî xweş bike û alikariyan ji derin nas yan nenas bigire. Yekî din got

ZIMANÊ BAV Û KALAN
BÛYE ZIMANÊ
ZANÎN
Û
NIVÎSÎNÊ

çanda kurdî kêlgehek berdayî ye û tiştê ku ez bêjim dê pir hêja be ji ber ku qada nivîsandinê vala û berdayî maye. Wan kesan, cotên xwe li ser axa kêlgeha çandê birin û anîn, sîngên xwe li ber bayê navdariyê vekirin û gotinên gir û qelew ji devên wan mîna terezê bariyan.

Min ta anha bi zimanê zikmakî nedinivîsand ji ber ku min xwe hîç amede nedidît. Ev heye bîst sal ku ez bi zimanê erebî û bi ferensî dixwînim û dinivîsim û sermiyanê min ji gotinên edebî yê kurdî û ji tîrmên çandê pir kêmbûn. Li welat, pirtûkên bi kurdî nebûn yan jî pir kêmbûn û em hîn bûbûn ku di zimanê zikmakî de ji bilî zimanê dan û standinê tiştêkî din nebûn. Lê piştî hatina min ya Europa û piştî ku min diploma xwe ya doktora li Parîsê, li zanîngeha "Sorbonne"ê di sala 1988 a de girt, min pirtûkên kurdî xwendin û nemaze kovara pir heja "Hewar" û min di zimanê xwe de rûhek sîrî nû dît, ku berê, min hîç bawer nedikir ku ew peyda bibe de "zimanê malê" de. Kovara "Hewar" ji min re bû mîna Qoranê ji bo merovê oldar re. Berî ku ez bi kurdî binivîsim, min xwest pir bixwînim û zimanê xwe fireh û dewlemend bikim. Min nexwest ku, mîna merovê ku bi aşna, bi avê nizanibe, ez xwe bavêjim nava pêlên derî û dengizan.

Bi evîni, ez ketim nava jiyana reng, bêhn û formên gotinan. Di tragediya zimanê me de, de tengasiya wî de, min rêyek dît û min ji xwe re got: heger rê li ber min vebe, evîn û birçîbûn dê wê vekin. Hezkirina nivîskar ji zimanê xwe re wê rengareng dike, neynika çavan diderzîne, û di wê derzê de, hinek ronahî rojekê dê derkeve. Hezkirina merov ji çandê re pewîst e ku bibe mîna pencera ku ew hemû cihanê te re bibîne. Tevî zehmetiyan, tevî girtîbûnê, tevî birçîbûnê, rêya hezkirinê, mîna peymaneke xurt dilan nêzî hev dike û gurzên ronahiyê dibarîne. Dema Fîrensa li ber pêlên Naziyan, şikest, Paul Eluard, hozanê doza serfiraziyê got:

Em çi bikin paseban li ber derî bûn
Em çi bikin em girtî bûn
Em çi bikin rê hatibûn birrîn
Em çi bikin bajar hatibû şikestin
Em çi bikin em hatibûn birçîkirin
Em çi bikin çek ji me hatibûn standin
Em çi bikin sev ketibû
Em çi bikin me ji hev hezkir

Helbest u Rastî 1942

Lê tevî vî tiştî, ez dizanim ku ez di destpêka xwe de me û rê, li pêşiya min pir dûr e. Rê pir dijwar e.

•Demên nû ji nivîskarên îroj çi dixwazin?

Demên nû çand û wêjek nû dixwazin. Ta ku nivîskarê kurd li ser jiyana nû û tevlihev ya îroj bikaribe binivîse, ew divê metodin nû pêk bîne û bi hawakî nû li ser doza millet, li ser êşa xwe biaxive. Ta ku nivîskarê kurd bikaribe li ser tragediya millet biaxive, li ser windabûn û sergûna xwe bi hawakî kûr û ligevhatî binivîse, pewîst e ku ew çavên xwe li asoyin nû bigerrine, û girîng e ku ew fêde bike ji çanda navneteweyî û dilê xwe jê re fireh veke.

Li Kurdistanana Iraqê û bi zerava soranî, nivîskarên kurd dest bi nivîsandina kurte-çirok û romana nû kirin ji nivê yekem ji sedsala bîsta. Wan pirtûkên hêja ji edebiyata cihanê wergerandin zimanê zikmakî û pir fêde kirin ji tîknîkên modêrn. Di beşê kurmancî de, di baweriyaya min de, kêmbûn pirtûk ji çanda navneteweyî hatine wergerandin û weşandin. Li Kurdistanana Sûriyê û li Sovîetistanê, û di nivê yekem ji sedsala bîsta de, kurdên komarên Soviyetê û nivîskarên kovara "Hewarê" rêya edebek nû li ber kurdan pehn û fireh vekirin. Lê, mixabin, ji ber sedemên siyasî û civakî li Kurdistanana bindest û perçekirî, dengdana xebata nivîskarên dengdar, mîna Celadet û Kamûran Bedirxan, Qenatê Kurdo, hwd, windabû.

Nivîsandin jiyana gel e, neynika bûyeran e, raxistina daxwaziyan e. Pir nivîskar, dema dixwazin li ser kurdan binivîsin, jiyana kurdî di pencerek teng de, di kullekek tarî de dibînin, di dan û standina çend gundî û çiyayî de dibînin. Ew pewîst e ku nivîskarên me li ser jiyana gundî û axan biaxivin, lê pewîstir e ku ew ji bîr nekin ku kurd li şehran jî dijîn, diêşin, mezin dibin. Pewîst e ku nivîskarê kurd birçiyê zanebûn û nûyîniyê be, û berhemên çanda navneteweyî bixwîne, nas bike, ji wan fêde bike.

Hêviya min ji nivîskarên îroj ew e ku ew rêyek nû li ber romana kurdî fireh vekin û kirasekî nû jê re bidirîn. Lê çanda navneteweyî mîna lehiyê ye her tiştî li ber xwe dibe. Naskirina edeba cihanî erê pir pewîst e, lê nivîskarê kurd nabe navnava xwe di nav de winda bike û dîrî reh û pencên çanda xwe bikeve.

ZINCÎRA NIVÎSKARÊN KURD

- 1- Şêrko Bêkes; Hejmar 70(16)
- 2- Îhsan Aksoy; Hejmar 72(18)
- 3- Osman Sebrî; Hejmar 74(20)

Jiyana Gotin
û sîmbolan

Dr. Kurdo Hûsên, bi kurte-çiroka xwe "Başoke", careke din, piştî "Neynika Şikestî" (Kurdistan press, No:60 9-2-1989), dixwaze bikeve nava jiyana gotin û sîmbolan. Ew dixwaze kurte-çirokê bi hawakî nû binivîse ta ku ew di nav ferheng û edebiyata kurdî de cihê xwe bigire.

Babeta nivîsandina kurte-çirokên Dr. Kurdo Hûsên bi jiyana wî li Ewropa û bi bûyer û serpehatiyên sirgûnê ve girêdayî ne. Şûna kêrkirina nivîskarên Ewropî û Erebiyên sedsala bîstan di nivîsandinê de û nivîskarê kurd de û nemaze di ristina sîmbolan de xweş xwuyaye.

Dr. Kurdo Hûsên doktora xwe, li Parîsê, li zanîngeha Sorbonê daye, li ser bingehên xeyalê di afsanên romantîkî de. Ew pir li ser psîkolojiya xeyalê û berdevama wê di çavîyên nivîsandinê de xebitîye. Ji demên pir kevin ta van demên nû.

Baran Amûdî

Kurdo Husên

-Kurte Çirok-

Saet nêzikî dudiyê piştî nivrojê bû û, wê rojê, germa havînê tu gêj kiribûyî. Te pencere vekiribû û ji derve, pêlên bayê hênîk bi şermdarî derbasî hundirê oda te dibûn. Piraniya mirovên bajêr çûbûn havîna xwe, li ber lêvên (qirax, rex...) derî û dengizên basûr derbas kin. Hin ji wan, bi balefiran, yan jî bi gemiyên mezîn durtir çûbûn, çûbûn nav giravên ferensî, durtî germa Parisê û bêhna benzîna makînan. Lê tu, Siyamendê Xelo, tu girtiyê bajarê Parisê bûyî, girtiyê xwe bûyî, girtiyê cihanê bûyî. Te karekî pişik peyda kiribû û rojên te herdem wekhev derbas dibûn, wekhev bûn. Piraniya caran, dema karê te tev dibû, tu li kêlekên çemê Sên digeriya. Te xwe ji bir dikir û te çemê bajarê xwe tanî bira xwe, ava wî û gul û sewsenên li kendalên wî. Gelek caran gotina helbestvanê ferensî yê ji sedsala nozdehan "Alfred de Musset" dihat bira te: "Pi-yala min ne mezin e lê ez ji piyala xwe vedixum". Çemê bajarê te mîna Sên ne pir fireh û mezin bû û qesir û koşik û balaxane li her du aliyên wî nebûn. Lê te pir ji çemê şehre xwe hez dikir. Ava çemê te ji nav dilê wan

Te xwest bibî başoke, ew teyrê te pir jê hez dikir û te xwest bayê durbûnê bi baskê xwe biqelêşî.

Deh salên te li şehre Parisê derbasbûbûn. Deh sal ji jiyana pîs, ji windabûnê, ji sewitiyê, ji sehiyê. Te xwe herdem didit mîna qurmê dara mirî, mîna neynika şikestî, mîna pelên kovarek kevin, avêti di nav gemara bajarê Parisê yê sar û bêrûmet. Mehek sax derbas nebûbû ji hatîna te ku hemû xewnên te belav bûbûn, ji hev ketibûn, bûbûn mîna dûmana çixarak li ber bayê xurt.

Erê, pir tişt hatin guhertin di jiyana te de. Tu nikarî bawer bikî çiqas tişt hatin guhertin. Her tişt hatibû guhertin û qesir û xaniyên xewnên rojan xwe li ber germ û serma wê bêxwedîya Parisê negirtin. Di nava te de, xweliyê şûna avahiyan û xewnên şerîr girt û mirinê, ji rojên pêşî, perda xwe ya reş raxist di nava te de û bû tîq-tîqa wê.

Deh sal buhurîbûn û te ne gotinek ji hevalê zaroktiyê ji negirtibû, ne bihîstibû. Carna te ji xwe dipirsî: Gelo ew jî wek min winda bûyê, bê xwedan û bêbawerî mayê? Di hundirê Mêtroya de, te ev pirs ji xwe kir, lê pêlên bîraniyan di qehfê serê te de li hev ketin, kefdan û te bersîva wê pirsê neda. Bi

pirç û mû.

Lê Syamendê Xelo, baweriyên we pir ji rastiyê durt bûn. Keçên li ser porreşan dîn dibûn dihatin hijmartin li ser her deh tiliyên destan. Tişteki din, xort û zilamên Europa jî, wek we, ji jinan hez dikirin, dikenyan, diêşyan, û xwedî jin û zarok bûn. Rast e, Xwedê ji rastiyê hez kiriyê, rast e te pir keç peyda kirin, ji ber ku tu pir bedew bûyî di du-sê salên peşî de, lê yekê ji wan jî nexwest bi tere bimîne, jiyana xwe bi tere saz bike, di bin banekî de, li dora agirekî xwe ji can û dil bide te. Rast e destên te li ser sed bedênî çûn û hatin û tiliyên te pir sîngên sipî givaştin. Rast e car-carna lêvên te yên herdem tî tîr dibûn. Lê te çî ji wê windabûnê derxist? Ma tu ne herdem di odakê de yî? Odake mîna koxa mirîşkan, mîna qula rêvîyan? Tişte ji ber wan keçan mabû, çend wênên zer bûyî bûn, çend namên evînê û qirkaliyek bi mezinbûna dengizan. Dema te tifa xwe daduqurtand, devê te herdem zuha dibû, pûç dibû û zimanê te, mîna perçek textê mirî, di devê te de giran bû.

Tu di hundirê Mêtroya de bûyî û mijûl dibûyî. Serê te ji bîraniyan giran bû. Te dizanibû ku Cengî jî, mîna te, tenha bû, ji ber ku ew

Başoke

karibim careke din rûyê dinyê bibînim. Ev tirsana han, bi serpehatiya te û bi jiyana nû û dijwar girêdayî bû. Li welatê xwe, dema tu diketî hundirê şikeftan te xwe li ser axa hênîk vediziland, tu diketî zikê dayika xwe. Di tariya şikeftan de, tirs û sawa te winda dibûn. Te çavên xwe digirt û carna jî te gewdê xwe dida hev, çogên xwe dixist zikê xwe û tu dibûyî mîna zarokê şeş mehî, di zikê dayika xwe de. Nava Mêtroya Parisê, te pir ditirsand û li ber çaven te dibûn "labîrenta" windabûnê.

Dema Mêtroya rawestiya, tu bi pelikan çûyî jor û bêhna te fireh bû dema tu gihastî rûyê zemînê. Tirên bi rêzê rawestiya bûn û laşên wan yên hesinî û sincirî di bin roka havînê de bêhna merovan diçikand. Çavên te li hevalê te geriyan û dilê te di sînga te de kir kûrpe-kûrpe. Tirên dihatin û tirên diçûn û insan, di hundirê îstgaha fireh û bê hawe mezin de, mîna xweliyê bûn, mîna bizrê kullî bûn. Te gez li lêva xwe kir û te nedixwest hesirên çavên te bêne xwar. Lê dema te hevalê xwe dît û tu bi ber de çûyî, du hêsirin mezin, cardî jî, çavên te şik kirin. Çentak biçûk li ber, Cengî li hêviya te bû û çavên wî li çavên te digeriyan.

Wê rojê, dîtina Cengî bû mîna kêra ku tu di birînê de bigerînî. Destê rastê yê Cengî ketbû nav devê mekinekê li Swêdê û hatibû birrîn. Wî destê yê çepê dirêjî destê te yê rastê kir. Dema te ew hembêz kir û bi herdu destan bedena wî li ser sînga xwe givaşt, wî destê xwe yê çepê li piştê te xist û hêsirên wî jî bê fedî û bê şermî, hatin xwar, mîna hêsirên te. Hûn bûn du zarokên deh salî û di wê îstgahê de borînî, bi we ket.

Û hate bira te, dema carna tu û Cengî di newalên li dora çem de, li ser kevirên pehn û latên sivik digeriyan û we ew hel dibijartin. We bi hiner ew kevir davêtin li ser rûyê ava golan. Latên sivik û şahîtok ji destê we derdiketin û dibûn mîna hec-hecîkên ku, bi firê, nikilên xwe li avê dixistin, û bilind dibûn. Pênc, heşt, deh caran ew lat bilind dibûn berî ku giranbûna wan wan bikişîne binê golê. Bi dîlana kevirên pehn li ser rûyê avê, dilê we jî dîlan dikir û bayê welat kenê we û şadiya dilê we li hawir dora çem belav dikir. Di listika xar û kaban de û di avêtina latên sivik li ser rûyê golan de cengî pir xurt bû.

Wê roja ku germa Parisê te gêj kiribû, û di wê îstgaha fireh de, Cengî destê xwe vedîşart, çaketê xwe avetibû ser milê rastê. Lê Syamend, wê rojê te dikir û nedikir, te nikaribû awirên xwe ji destê çaketê vala durt bibî.

Cengî çiqasî di ber dilê te da û ji te re got ku ew hîn bûbû bi destê çepê her tiştî bike, te dizanibû ku birîna wî pir fireh bû û kula dilê wî ji çûna destekî diwartir bû. Hundirê Cengî jî, wek hundirê te, ji camê bûb. Û ew cam hatibû şikestin, hûr-hûrî bûbû.

Wê roja dawîn, tu û cengî bêdeng bûn. Hûn bê axiftin ketin regên Mêtroya. Hûn di zikê bajarê Parisê de winda bûn. Deriyê Mêtroya vebû û hûn hatin daqurtandin, mîna pir mirovên din.

Hûn bêtirî penci mitrî di binê zemîna Parisê de bûn û hûn li ser rêya vegera welat mejûl bûn. Hûn li ser Dr. Kurdo Husên çiyayên bilind û li ser başokan axiftin.

çiyayên bilind derdiket, xwe dida hev, pir dibû û di nav xaniyên ji ax û kerpiçan, bi evînî, derbasdibû, durt diçû û di nav gundên durt re winda dibû.

Pencera oda te vekiribû û dilê te girtî bû, teng bû. Çavên te girtî bûn û germa dijwar laşê te sist kiribû, te gêj kiribû. Ma hişê te li ku bû dema telefona li ber te, li ser masa te, lê xist?

- Syamend? tû yî? dengekî, bi zimanê zikmakî pirsî. Dengekî kûr û hênîk. Te lê vegerand:

- Erê bira ez im, ma tu kî yî?

Û dema hevalê te yê biçûkaniyê û zaroktiyê navê xwe hilda, kêma mabû ku dilê te ji kêfa ji sînga te derkeve, bû mîna çivîkên girtî ku bê berdand di azmanekî bê aso. Dema Cengî navê xwe got û ji te re got li çî îstgahê li hêviya te bû, te germa havîna Parisê ji bir kir, te xwe ji bir kir û bi dengekî bilind te ji hevalê xwe re got:

- Cengî, di ciyê xwe de bimîn, ez ê wek gullê bêm!

Û birastî tu mîna gulla ji lûla tufingê derkeve, tu ji malê derketî û te berê xwe da tirêna di binê erdê de, te berê xwe da "Mêtroya".

rastî te ew pirs ji bir kir ji ber ku te nedixwest bersîva wê bidaya. Merovên di hundirê Mêtroya de, li ber çavên te bûn mîna rewêkê. Gelek caran, te xwe di Mêtroya de ji bir dikir û li îstgahin durt peya dibûyî. Loma, wê rojê, hayê te ji te hebû, te nexwest danîşî û tu şipya mayî û çavên te herdem li navên îstgahan man. Deqe bi deqe, tu nêzikî hevalê xwe dibûyî, diketî nava jiyana rast.

Pir bi te nexweş bû ku tu bi tenha xwe, bi serê xwe biçî pêşiya dostê xwe. Te dixwest jinek porzer û laş sipî û dagirtî bi te re baya?. Te dixwest wê porê xwe yê zêrîn raxsitibaya li ser milên te û te ew bi hevalê xewnan bida naskirin. Lê mîna kûrm, tu rût bûyî, û wê rojê, tu diçûyî pêrgî hevalê xwe, bi tenha xwe û dilê te mişt kelem bû.

Gelek caran, dema tu û Cengî diwestiyan, hûn li ser kendalên li dora çem rûdiniştin û we ji hev re digot: Dema em dê bighêjin Europa, keçên porzer li Ferensa û li Swêdê wê li ser porê me dîn bibin. We digot keç û jinnên Europan yên porzer û çav şîn yan çav kesk xwe didin kuştin ji bona xortên ji Rohilata Navîn û ji bona sîngên wan yên pir bi

bi tenha xwe ji Swêdê dihat.

Roja dawî, roja ku te paseportek peyda kir, tu û Cengî hûn ji bajar durtketin. We berê xwe da çiyayên bilind. Gotinên we pir bûn û dilê we mişt bû ji tiştên negotî, lê hûn wê rojê bêdeng man. Baran ketibû û bêhna axa şil û gihayê ter xurt dihat û digihast bêvila we. Ava çem jî, wek we, bêdeng bû, wê rojê. We şehri li dû xwe hişt û hûn çûn nêzikî çiyayên bilind. Hûn li ser keçên porzer û çavşîn û kesk neaxiftin. We dixwest çavaên xwe têrbikin ji wan çiyayên şaşik sipî, bikevin nav berfa wan. Lê sînor herdem daxwaziyan we dibirin. Nêrinên we difirîn di ser hesinê tirênê. Leşkerên Turk bi tufing li ber çavên we winda dibûn... Belkî ji ber ku hezkirina te ji wan çiyayên bilind pir bû ku te pir ji başokan jî hez dikir. Te herdem dixwest bibî başoke, baskên xwe li hev xîni di ezmanekî şinde û xwe berdî li ser serên wan çiyayên bilind.

Tu ji hundirê Mêtroya derketî. Mêtroya wek regên xwînê, di canê Parisê de belav dibûn. Tu herdem aciz dibûyî dema tu bi pelikan diketî zikê bajêr. Her carê tu diketî nava zemînê de, te ji xwe re digot: Xwedê, ma ez ê

Hejmara "Kurdistan Press" ê ya 58a gi-hîşte destê min û li ser rûyê 9a min miqala "Xebat û jîyana Melle Mehmûdê Beyazîdî" xwend. Bona çapkirina vê wûtarê dilê min pir pê xweş bû. Hêja ye em derheqa xizmetkarê dîrok û çanda miletê xwe yê bi nav û deng bêjin û binivîsin, çimkî ewana heta roja îro jî ji xwendevanên kurd re nenas in û me nikaribûye gorî giraniya xebat û karê wan bêjin, bihayê xizmeta wana bidine xuyakirin, gelê xwe bi kar û jîyîna wan bidine naskirin.

Navê konsûlê rûsa yê li Erzêrûmê Avgûst Dêmêntêvîç Jaba di nav kurdzanîyê da eyane. Navê wî tmê tevî navê Melle Mehmûd Bayazîdî hatiye gotin û me bi şêkirdarî kirina wî di derece pêşxistina çand û lîteratûra gelê kurdan da qîmet kiriyê.

Lê belê, heta niha nivîsarên bi hûrgilî di jîyîna wî rewşanbîrî da, dost û xêrxazê miletê kurda raberî xwendevanan nehatiye kirin. Nehatiye kirin, çimkî me lûmetên di dereqa wî da tunebûye.

Li Leningradê, gava ez hê li aspirantûra ê bûm, ji devê kurdnasên me yên xuyan, heval û hogirên min ên qelemê yên emekpir: Kurdo, M. Rûdênko, I. Sûkêrman, min bi yazîxî dibihîst ku di derheqa Avgûst Jaba da melûmet nehatine xweykirin û neketine destê wan.

Ji sala 1960 gava rê li pêşiya min vebû, bona ku ez li arxîva Rûsya ya wezîrtîya derva bixebitim û dokûmentên kevn derheqa dîroka kurdan derxim, Rûdênko yê rehmetî daxwaza xwe ji min ra got ku ez binihêrim, gelo melûmet di derheqa kar û barê Avgûst Jaba da li arxîvê qet nehatine xweykirin. Wê hênê ez pir geriyam, lê bêfeyde. Sal hatin, derbaz bûn, lê ew pirs ji bîra min dernediket. Min ji bîr nedikir, çimkî kurdnasî li welatê me sal bi sal, çiqasî pêşda diçû, gul vedida, pirtûk û berevokên zanîyarî çap dibûn, awqas nav û dengê A. Jaba, xizmeta wî bona çand û zanîna edebiyata cimeta kurdan mezin dibû, baha giran dibû. Lê beremberî vê yekê, bi kovanî, zanîna me di derheqa wî rewşanbîrî da zêde nedibû û jîyîna wî di tarîyê da dima.

Pêrar, sala 1987 an, gava wek cara ez li arxîva Rûsya ya wezîrtîya derva dixebitim, defterdeke ne pirqalim di derheqa kar û jîyîna A. Jaba da kete destê min. Şabûna min bê aqar bû. Li ser çend rûpelan kurtejiyîna wî hatibû nivîsîn. Min kir, ez li wê defterê di derheqa hevalbendiya A. Jaba û Melle Mehmûdê Beyazîdî da melûmet bibînim, li ser kom kirina destnivîsarên kurdî, ku di nav wan salan pêk danî bixwînim rastî qîmetkirina edebiyat û folklorê kurdî ya dewlemend ji aliyê A. Jaba da bêm, tunebûn. Di defterê da bi zimanekî kansîlarîyê hişk û lakonîk (kurtebîrî) yek bi yek li ser jîyîna A. Jaba karkirina wî ya dîplomasiyê hatibû nivîsîn.

Avgûst Dêmêntêvîç Jaba sala 1803 an, li Lêhastanê (Polonya), li ûyêzda (qeza) Troîskê ser gûbêrniya (wîlayet) Vîlenskê maleke ji malên torinên lêhe (polonî) xweyî milkda ji diya xwe bûye. Erdê bavê wî hindik bûye, bi 120 gundiye bindest ve. Bi dîn-bawariya xwe ve, malbeta bavê A. Jaba katolikê-hurum bû. Wê hênê Lêhastan di bin hukumdariya Rûsya Qeyseriyê da bû.

Piştî xilaskirina mektebê, di bistyeksaliya xwe da, Avgûst Jaba dest bi karkirinê dîke. Pêşiyê (sala 1824-a) li wezîrtîya rîyan wekî tercmeçi (wergêr) di xebite. Li vira tenê salekê dixebite. Bi seya zên û sirefeta xwe, borcnasiya xwe A. Jaba di nav salekê da dibê hizkiriye hevkar û hogirên dora xwe. Sala 1825-qan serwêrtîya sereke ya wezîrtîya kar û barê derva şeş kursiyê xwendinê li înstîtûta zimanê rohilatê bona xwe vedike. Di nava wan şeş xwendkarê pêşin da, ku wezîrtî, (bi aylîxa 1000 rûblî bona salekê) şande xwendinê, yek ji wana Avgûst Jaba bû.

Sala 1828-an, A. Jaba înstîtût xilas dîke û bi qirara Kolêgiya dewletê yê kar û barê yê derdibe tercmeçiyê zimanên rohilatê.

A. Jaba zana û tercmeçiyê zimanê turkî bû, loma jî, hema pey xilaskirina sala 1830-an

bi rezadiliya vîsê kanslêr A. Jaba li bajarê Yaffayê (Turkiya) wekî dragomanê vîsê-konsûlîyê tê kivşkirin.

Di xebata xwe ya dîplomatiyê da, hema ji destpêkê, A. Jaba xwe wekî karkerekî jêhatî û femdar izbat kir. Sala 1832-an, ew ciguhastiyê bajarê Salonîkê dibe, lê paşê, sala 1835-an wî pêşda dikşinin tînin bijarê Smîrnayê li konsûlxana sereke. Bi du salan şûn da em A. Jaba êdî li qulixî hurmetlî dibînin-ewî wekî kolêjskîyê asêssorê sereke dixebite. Lê, sala 1843-an, bi qirara Sênatê (miçlîs) hukumetê ritbê wî bilind dibe, ew dibe şewirdarê dîwanê yê seroketiyê. Seva karkirina wî yê békêmasî ewî bi nişana xuyatiyê va tê rewakirin.

Sala 1848-an di jîyîna A. Jaba da saleke bi nav û nişan e. Ji vê salê destpêkirî dibe qonsûlê Rûsiyayê li bajarê Erzerûmê.

Erzerum li Rohilata Nêzik, bajarekî rengîn bûye. Bajar bi jîyîna abûriyê giran û heleqetiyê mexlûqetiyê aktîv bona A. Jaba gelekî ji wan bajaran ku ew heta niha tê de xebitibû cuda dibû. Zûtirekê A. Jaba ûymîsî xebata xwe yê cabdar dibe û karkirina konsûlxanê bi rûspîti pêşda dibe.

Wek em ji çavkaniyên cuda-cuda ku li arxîvên Akadêmîya Ulmayê Rûsiyê hatine parastinê, pêdihesin, pevgirêdana A. Jaba tevî ulmdar û zanayên wê hênê yên xuya, rohlatazanên bi nav û deng gelekî bi six hebûye. Tevî xebata xwe yê dîplomatiyê, A. Jaba usa jî xizmeta mezin bona rohlata nasa dîkir.

Bi seya zêna ber bi zimana, baş zanîna jîyîna gelên rohilatê yên cihê, zûtirekê di dilê wî da hizkirin ber bi, kara ulm-zanîyarîyê pêşda tînin. Bi şewirdariya healên xwe yên rahilatnas, ew dest bi hînbûna zimanê kurdî dîke.

Nîveka sedsalîya XIX, di nav dîroka rohlata nasîya Rûsiyê da hewaskariya mezin himberî gelê kurd kifî dibe. Melûmetên zanayên rûs Dîttel, Bêrêzin, Lêrx û yên mayîn derheqa rabûn-rûniştin, ziman, zargotin û lîteratûra kurdan, ayîna dîne kurdên êzdî hewaskariya mezin pêşda anîn di nav mexluqetîya rûsya pêşverûda û ulmedarên ku bi

ger, bona dinêzanebûnê diçûne welatê kurdan Kurdistanê, di nava name û miqalên xwe yên hahanga nivîsî da, bi ecêbmayî digotin, ku cimeta kurdan bi xu-xeysetê xwe û deba xisûsî va dinyake teze ye bona wan û tu cara nawekilîne rewş û nîgara jîyîna gelên ku dora kurdan dijîn. Wan li ser rûpelên rojname û kovarên xwe eşkere dinivîsin, gelo li Rûsiyê berî hingê zanebûn ser çand û lîteratûra kurdan çiqas feş bûye. Belê, wê hênê di nav zana-ulmdar û rojnemenivîsan da kesên wisa jî hebûn ku hêhê digotin, xwedêgiravî gelê kurd xweyî lîteratûr û nivîsar nîne. Dîtina ku Dîttel, Bêrêzin û yên mayîn li nav kurdan, nav xwendayên kurdan, di dîtîna, gelê kurd xweyî bi nivîsar û lîteratûra kevn bû û gelek ji şîerên şairên xwe yên kevn hiz dîkirin, tim car li oda, li civîna wan şîer digotin û ew diparastin.

Ev hemû gotin, nivîsandin û dîtina ber çavê xwe, bona A. Jaba bûne bîngeheke amin û hêlandayîne, hukmî ser rewşanbîrê rûsiyayê pêşverû kirin û wî tevî karê xwe yê dîplomatiyê, xwe rewayî hînbûna zimanê kurdî kir, zane û rewşanbîrên kurdan yên kevn û eyan jê ra peyda bikin, bicivînin, ji destxeta ber bigrin, ku dawiyê ji agir û qetlê, talan û kuştinê ziyaretên çanda kurdan yên sedan sal xilas bikin, da ku di duwaroj da ew bibin, neku tenê milkê gelê kurd, lê usa jî, milkê mexluqetîya dinyalikê ronakbîr û li meydana zanîyarîyê da wek cewahir biteyîsin. Bi rastî jî êdî bê şik e û gişk jî zanin, ku gava îro kitêbên şayîrên kurdan yên sedsalên navîn Feqîyê Teyran, Harîs Bitlîsî, Selîm Silêman û yên mayîn ser textê me ne, ew gişk bi hereketê A. Jaba û hogirê wî yên kurd, Melle Mehmûd Beyazîdî hatiye sêrî.

Bi şewra A. Jaba bûye, ku M. M. Beyazîdî dest bi werger andî "Şeref-name" bi kurdî kiriye, e'rf-e detên kurda, bi hûr gilî nivîsandiyê. M. M. Bayazîdî bûye dest û çavê A. Jaba di vî karî da. Lê A. Jaba ji bona zarayan û gelperwerên mezin. M. M. Bayazîdî ruh û can, hogir û şewirdarê tik tenê bûye. M. M. Bayazîdî pê guman bû, amin bû ku bi

ser qonsûlê rûsiyayê da, destnivîsarên kurdî, cewahirên edebiyata kurdî bi destê A. Jaba ji tarîyê, ji windabûnê xilas bin û qonsûlê Rûsiyayê ne bi tenê dîplomata e, lê usa jî rewşanbîrekî pêşverû ye, dost û xêrxazê gelê kurd.

Hevkariya A. Jaba û M. M. Bayazîdî bi dîzoka xwe va ser du hêna para vedibe: yeksalên pêşin in, berî s. 1853-an, gava şerê Qirîmê dest pê bû û qonsûlxane hate girtin, karkirê dîplomatiyê vegeyriyane welatên xwe, û ya dudiyar: pey xilasbûna şer, ji II gulanê sala 1856-an dest pê dibe, gava A. Jaba vediger e ser karê xwe yê berê li Erzîrûmê wekî qonsûlê Rûsiyayê dixebite, heta da-wiya karkirina xwe yê dîplomatiyê.

Di salên şerê Qirîmê da A. Jaba wekî zanaye wan erdan, ci û yêrê mentîqa Bayazîdê û Erzîrûmê e, gelên û e tevî hêzên eskerî yên Rûsiyayê, Qavqazê bû. Ew bin hukumdariya gênerâl lîyêtanant Bêybûtov û kinyaz Barâtînskî, tevî şere bin Kiyûrûk-darê û cîyên mayîn bûye.

Bona tevbûna şerê Qirîmê A. Jaba bi mêdal û nişanan ve hatiye rewakirin.

Di Erzêrûmê da, A. Jaba îcar, dev-devî, deh salan xebitî. Sala 1866-an A. Jaba, bi razadiliya xwe terka xebata dîplomatiyê dide û rûspî vedigere welatê xwe. Bona xebata xwe ya békêmanî ew ji aliyê hukumata Rûsiyayê, usa jî, ji aliyê dewlata Turkiyayê bi mêdal û nişan ve hatiye rewakirin.

Gava A. Jaba vegeyriya welatê xwe, îdî 63 salî bû. 63 sal bona xebata dîplomatiyê êdî yaşê mezin bû, lê bona xebata ulmî ev yaş jê ra salê xortaniyêbû.

Bona xwendevanan divê hewas be, bizanibe, gelo A. Jaba pey xwe çî silsilet hişt, çawa malxwê malê, bavê zar an, merikî çawa bûye?

Avgust Jaba du caran zewiciye. Serpora pêşin, diya pênc zaran hê li sala 1848-an wêfat dîke. A. Jaba bi salekê şûn da, sala 1849-an careke din dizewice. Kevaniya wî îcar qîza qonsûlê Amêrika bakûr e li bajarê Salonîkê Elêna Llovlînê bû. Ji vê zewacê jê ra şeş zaroyên din jî dibin. A. Jaba bavê yanzdeh zaran bû, hevt jê kur bûn (Fêodor, Pêotr, Konstantin, Alfons, Îosîf, Avgûst, Yûlya) û çar jê qîz bûn (Apolîno, Sofîa, Maria, Amêliya).

Li nava dokûmentên arxîvê namên A. Jaba hene. Ew sifetê A. jaba wekî bavekî dilovan ber me vedikin. Pey wê yekê, ku kulfeta wî ya pêşin wêfat kiribû, A. Jaba bona yazîya zarên xwe, duwara ja wan, gelekî li tefekuriya wan bû. Wî name ser name dişande Ūrisê tê ku hukumet xweyîtiyê li tîfalên ji aliyê dêva yêtim mayî bike û wan bide xwendin.

Xizmeta Avgûst Jaba di dewra kurdzanîyê da mezin e. Bi hereketa wî bû, ku hê di destpêka bîngehertina kurdzanîyê li Rûsiyayêda gelek destnivîsarên kurdî yên giranbaha hatine civandin û li kitêbxana qeyseriyê, li Pêtêrsbûrgê hatine parastin. A. Jaba Du kitêbên kurdzanîyê çap kirine. Yek berevoka têkstên kurdî (sala 1860), yên ku A. Jaba ji zarê kurdan nivîsibûn û ew tercmeçiyê firansî kiribû, ya dinê xebernema kurdî-firansî, firansî-kurdî bû (sala 1879).

A. Jaba baş bi kurdî zanibû. Wî têkstên folklorî ku rewşanbîrên kurd dinivîsîn û jê ra danîn, yeko-yeko, herf bi herf tercimeçiyê firansî û inglîsî dîkir. Naha, gava li Leningradê, li kitêbxana ser navê Saltîkov-Şçêdrîn di para destnivîsaran nava kolêksiyona destxetê kurdî da li van têkstên dinîhêrî, li ser rûpelan li kêleka têkstên kurdî bi destê A. Jaba tercimeçî wan bi inglîsî û firansî hatiye nivîsandin.

Bona xizmeta mezin, ku qonsûlê Rûsiyayê li meydana çand û lîteratura kurdan kiriye, dilê her kurdekî şa dibe, baristan dibe û dixwaze bi hezar devî bi hezar dilî dua û dirozge li nevsî wî û kirinên wî yên bi ber dîke, bi sipasdarî navê wî bi bîr tîne û diwekilîne.

Dostanî û hewkariya herdu zana, Melle Mehmûd Bayazîdî û Avgûst Jaba, rewşanbîrên nimûna jêhînbûn û şêkirdariyê mezin.

Celîlê Celîl

Şivan û Aram

Foto; ji arşîva T. Xelîl

ne: vekirina dibistana kurd ya her yekşemê li Yêrêvanê, kişandina filma dokûmentale nuh derheqa jiyana kurdên komara me û yên mayîn. Li pey van gotinên min ra min di çavên gelekana da hêsîrên şabûnê dîtîn. Wana tê derdixist, ku ev xemxurîya gelê ermen hindava kurdan, ew jî wî çaxî hatiye mîyaserkirin-pêkanîn, gava gelê ermên pey erdhejê xwexwe hewcê alîkarîyê ye. Ew pêşketin himberî rewşa kurdên Kurdistanê Turkîyayê ye pîrmîlyonê dikirin, ku hetanî xebirdana bi zimanê kurdî jî qedexekirî ye û ew pêşdaçûyî diha berbiçav dibû.

-Gava gilî hate ortê, kema xwe bêje: gelo di hindava Qerebaxa Çiya û erdhejê da xebirdan bû?

-Hilbet. Ji deqa hazirbûna min ya wir girtî hetanî verêkirinê ew herdu

ha nehatiye azikûrinin-safîkirin. Û bîr tanîn, ku wextekê, rex Qerebaxa Çiya qeza kurdana Avtonom hebûye, çend hezar kurd hebûne, lê îro ne avtonomî heye, ne jî kurd.

- We li Kurdistanê û Ermanîstana Sovîyet tema-mîya jiyana xwe di nav kurdan da derbaz kiriye. Îbal jî hûn çûne çend welatên derekê, ku gelek kurd û ermenî hene. Danûsitandinên wan di wan welatan da çawan bûn?

- Her dera min texmîn kirîye û li van welatê de jî hatime bawerkirin, ku kurd û ermenî dost û birên hev ênerhadê ne. Wek Cegerxwînê mezin gotîye, ew birîndarên sûrekîne, û ew yek, ku dijmînê wanî tomerî heye, wana diha nêzikî hev dike. Hiç ji bîra min naçe, ku xortekî ermenî li Parîsê di derheqa dostîya van herdu gelan da fikra nivîskarê

Niwênerên dostiya ermenî û kurdan

Dostîya gelên ermenî û kurd yên hindyêvro-pî ji kûraya dewr-zemanan tê. Ev her du gel jî xwedîyê bextekî dîrokî bûne, ji ber ku war-mîskên xwe va cînarê hev ên herî nêzîng bûne. Ser vî bîngê erdnîgarî (gêografî)-dîrokîyî qewîn danûsitandinên wan pirawazî sêwirîne û bi sedsalan nave-rokeke anegor sitendine. Hewaskar e, ku danûsitandinên ermenî û kurdan yên zargotinî û sazbandîyê jî rêke dîrokî û dirêj qedandine. Gelek folklorîstên ermenîyan yên sedsalên derbazbûyî dibêjin, ku ermenî û kurd diçûne ser şîn-şayên hev û bi kurdî û ermenî kela dilê xwe dîhar dikirin. Û tiştêkî şabûnê ye, ku heta roja îroyîn jî ew deba sazbandîyê di nav her du gelan da tê dîmayîkirin. Îro pir dengbêj hene, ku ji es-lê xwe va ermenî ne, lê bi dil sitiranên kurdî distirên. Bi bîr û bawarîya me, ji wan yê herî naskirî û berbiçav Aramê Tigran e. Şedetîya wê yekê ew îzbatî ye, ku êdî kurdên li Yêvro-payê Hêwirî wî teglîfî bal xwe dikin.

Belê, karkirina Aramê Tigran ya sazbandîyê di nav dostîya ermenî û kurdan da qewmandineke çandî ya erhede ye. Deng û sedê wî îzbatîke pîsmamîya helal e. Karê ku wî hetanî îro di nava sitiran bêtîya kurdan da kirîye, şoreşek e.

Hema van dawîyan,

çend kom û rêxistinên kurdan yên çend welatên Yêvro-payê berbirî wezîretên Sovîetîstanê û Ermenîstanê yên çande bûn, ku Aramê Tigran li bal wan, tevî derbazkirina şaynetîyên cejna Newrozê bibe. Dengbêjê hiz-kirî bi rûspîti du meha li Almanya Fêdêral, Fransayê û Swêd sitiran û miqamên kurdî li ser dereca bilind qedandin. Cî ye bidine kivşê, ku pêşdahatinên dengbêj herwaha guhdarên ji gelên Awropayê yên cihê-cihê heyn-hijmekar hîştin. Dêmek, ew li wê derê, bû qasidê sazbandî yê gelê me yê hêja. Ev yek dilê me baristan dike û di hindava wî da hesîna şekirdarî yê kûr hişyar dike.

Ez van rojan, rastî Aramê Tigran hatim û me di derheqa rêwîtiya wî da dîr-dirêj qise kir. Dengbêj bi barekî gilî-gotinayî giran vegeyirîyabû û, wek dibêjin, dilê xwe bi şabûn ber me û xwendevanên me vekir.

-Ez li Manhêymê, Dîsbûrgê, Hambûrgê, Brêmênê (Almanîya Fêdêral), Parîsê, Stokholmê û Bêrlîna Roava tevî şaynetîyên cejna newroza kurdan ya qedimî û her tim nuh bûm,-dengbêj serê gilîya ha vekir, vebeşirî û gotina xwe dîmayî kir. -Seba min newroza dila bû, ku ez rastî Şivanê Perwar û bermaliya wî, Gulistanê hatim. Navdengê van her du dengbê-

jên kurdan yên hizkirî îro ne tenê li Awropayê eyan e. Ez niha difikirm, ku ew, bi akil û kubra xwe kurdên Asîya Navîn girtî hetanî yên Avîstralîyayê ruhdar dikin û ew kurd demekê bi fikir berê xwe didine axa Kurdistanê Qedîmî...Şivanê Perwar rastî jî şivanê sitiranawazên kurdî yên perwarre pispor e.

Min texmîn kir, ku dengbêj pey van gilîyara niqoyî nav mitale û xiyala bû. Ez bi xwe jî demekê vegeryame ser bext û nîfûsa Şivanê dijwar. Ez di nav van fikran da bûm, gava Aram gotina xwe pêşda bir:

-Hemû konsêrt ji du para dihatine sazkin. Para pêşin derheqa cejna Newrozê da malûmetîyên dîrokî raberî amadekar dikirin. Seba min jî tiştêkî nuhî hewaskar bû, ku ev cejna xurûya Îranîyê ye, demek ya kurdan e, xwexwetîyê ye û ji sedsalên lape dîr hatiye, gi-hîştîye me. Wê şûnda heyteholê sazbandîyê dor-ber hildida, dibû ringîn, dibû şingîn, û ruhên haziran di nav pêlên awazên kurdî da dihelîyan. Ax, ew çî to êvar bûn! Her êvarîkê 4-6 hezar meriv berev dibûn, ji wana gelek nonerên gelên Awropaeye cihê-cihê bûn. Seba min û lawên kurdan tiştêkî şabûnê bû (lê ne yê ecêbmayînetelmayîne), ku di wan êvaran da xwezma erme-

nîyên şarîstanan bi hizkirin hazir dibûn. Em di oda dengbêjda rûniştibûn. Êvar bû, xuşîna darra bû, û ew xuşîn ji pencera vekirî ra dirîjîya hundur. Aram tembûrê xwe hilda, "tîlî-pêçîyê bilûrvanan" li ser sîmara bir-anî, û awazên miqamê kurdî royî nava xuşîna êvarê bûn...Min texmîn kir, ku ew bi fikra vegeyirîya nav wan êvarên geşe nebîrkirî. Em demeke xurt di nav hijmekarîya sazbandîyê da bûn. A. Tigran wî perçê jiyana xweya biçûk va careke mayîn dijî, firnax dibû. Û min hahanga pîrs dayê;

-Hîmlî di derheqa çî da pîrs-pîrsyar dikirin?

-Hemûyan di derheqa kurdên Yekîtî Sovîyet, xwezma yên Ermanîstanê da ji min pîrs dikirin. Rastîyê gotî, ewana, şerm e jî bêjim, cî-cîna min baştir haj jiyana birên min ên kurdên li vir hebûn. Ez çiqasî şa dibûm baskê min tunebûn bifiriyama, gava derheqa Ermenîstana Sovîyet da gilî-gotinên şekirdarîyê helal dihatine gotin. Hilbet bi vê derê pîrsa nevsê jî hebû. Eger li Ermenîstanê dostîya ermenî û kurdan ewqasî kaw û bedew, kêrhatî û şîrin ne bûya, ezê jî li wê derê hazir nîbûma.

Min jî di derheqa çend derecên pêşdaçûyîna kurdên Ermenîstanê da, yên ku van dawîyan bi wan ra gilî kir, wek nimû-

pîrs tim dihatine dayîn. Kurdên bîra bona erdhejê dişewitîn û bi dil-can zelalbûna pîrsa Qerebaxa Çiya dixwestin. Qe ji bîramin naçe, di şîvekê da xortekî kurd berxweketira xwe la sora erdhejê kula dilara weha dîyar kir: Gotineke kurdî heye, dibê "Kevîr-kuçik li ser filan kesê barî." Ser gelê ermenî sala-zimana kevir-kuçik barîye. Vê carê rûyê şîpûka mixenet rastî kevir-kuçik ser gelê ermenî barî. Ewê ber her zulmkarîyê berxwe daye. Vê carê jî îzbat kir, ku teyaxê wê zor e û bi wê yekê va cihan zendegirtî hîşt. Wê rojê ez ji gelekê pê hesiyam, wekî kurdên Awropayê jî alîkarîya moralîyê û matêriyalîyê dane ziyanketîyên erdhejê. Wana gelek pere dane fonda alîkarîya bona ziyankêşên erdheja wêran. Min bihîst, kurdên Kurdistanê Îraqê bi firindeke xusûsî hatbûne zona erdhejê, lê kurdekî Fransayê bi rezadilî çend roja hatibû Lénînanê kefele paqij dikirin. Gelek kom, rêxistin, fêdêrasîyon û partîyên kurdan jî bona erdhejê name û tîlêgramên serxweşîyê bi ser navê serokatîya Yekîtî Sovîet û Ermenîstanê şandibûn.

Gava di derheqa problêma Qerebaxa Çiya da gilî dihatê ortê, kurdan yaza-zixîya xwe tanîn-Aram dibêje, -ku ew pîrs bona ermenîyan heq hetanî ni-

ermen an navdar D. Dê-mîrçîyan bîr anî, ku gotîye: "Navbera gelên ermenî û kurd çî tiştê baş, bûye, bi destê van herdu gela hatiye kirin, lê çî tiştê xirab bûye, bi destê dijmîn hatiye kirin".

Dengbêj demekê kewgirî bû û qey bêjî xwexwe kêlimî:

— Ax, lê Şivan çawan distira! Sitirina wî ya dawîn te bihîstîye? Ew di derheqa şîpûqa helepçe da ye. Çend xeta dilê min hingavîye, hetanî niha ji bîra min naçin. Eger ta dixwazî bistirêmin!

*Dîsa her dera girtîye mij û dûman e,
Dîsa Nale-nala birîndarane,
Dengê dayîka tî ser lorîkê wan e,
Bavik bi keder xwe davêne ser zarokan e,
Lê zarok manê bê nefes, bê ruh û bê can e.
Hey lê-lê, wey lê-lê,
hey-lo-lo, wey lo-lo,
Ferman e, hewar, hewar,
dîsa li me ferman e...*

Rastîyê gotî, ber vê sitiranê min xwe deqekê unda kir. Lê hinekî şûnda kela min rabû, û ez fikîrîm: ew gel ku xwedî dengbêjê wekî Şivanê Perwar e, û xwedî, alîgirê wekî Aramê Tigranê ermenî ye, ew gel rojeke ji rojan dê bighîje armanca xwe ya buhurtî.

Têmurê Xelîl Mûradov
25-ê îrmehê, 1989 s.
Yêrêvan

Aydın Cezaevi'nde onurlu bir direniş!

□□ Eskişehir Cezaevi'de Mart ayı içinde ortaya çıkarılan tüneli bahane ederek, tutuklu ve hükümlü mahkûmlar üzerinde geniş bir işkence ve baskı uygulaması başlatıldı... Uygulamaya karşı çıkan devrimci tutukluların 29 Haziran'da başlattıkları ölüm orcu 52. gününde başarı ile sonuçlandı.

12 Eylül'le beraber had safhaya ulaşan baskı ve işkenceler, özellikle insanı kendi kişiliğine yabancılaştırma ve teslim olmayı amaçlıyordu. Zaman zaman basında, TV'de, radyoda kendi haklılığını kanıtlamaya çabalayan o dönemin Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Evren, 1984 yılında Muş'ta yapmış olduğu bir konuşmada; halkın ve dünya kamuoyunun gözlerine bakarak, "Bunlar vatanımızı ve milletimizi bölmeye çalışan eşkiyalardır. Bunları asıyalım da besliyelim mi?" diye sesleniyordu. Evren'in bu televizyon konuşmasının ardından darağaçları gencecik insanların sallandığı ölüm tezgahı oluyordu. O dönemlerde kamuoyu yeterince ses çıkarmadı. Basın ve aydınlar tepkilerini yeterli bir şekilde dile getiremediler. Ama, durum bugün, dünkü suskunluğa rağmen daha canlı ve dinamik. Dün cezavleri politik direnişin tek merkezi durumundaydı. Bugün ise, bu görev dışarıda omuzlanmaya çalışılıyor.

Eskişehir Cezaevi'nde Açlık!

Eskişehir cezaevinde Mart ayı içinde ortaya çıkarılan tüneli bahane ederek tutuklu ve hükümlü mahkûmlar üzerinde geniş bir işkence ve baskı uygulaması başlatıldı. Bu uygulamalardan dolayı tutukluların tüm hakları ellerinden alındı. Uygulamalara karşı çıkan devrimci tutuklular 29 Haziran'da ölüm orucuna varacak nitelikte bir açlık grevi başlattılar. Tek talepleri insanca yaşam isteği olan tutuklular, işkenceye son verilmesi, zorla ellerinden alınan haklarının geri iadesi için yaptıkları açlık grevi 52. gününde sonuçlanmıştı.

Eskişehir Cezaevinde Neler Oldu?

Eskişehir cezaevinden gönderilen bir mektupta, olay şöyle dile getiriliyor. "Bugüne kadar olduğu gibi Eskişehir Özel Tıp Cezaevi'ndeki tüneli olayı bakanlık, savcılık, idare üçlüsünün devrimci siyasi tutuk-

lular üzerinde yeni bir baskı ve terörü başlatması için gerekçe yapılmıştı. Tüneli olayını gerçekleştirenler olayı üstlenmiş, ardından da Cumhuriyet Savcılığınca soruşturma başlatılmıştı. Bakanlık, savcılık ve idare üçlüsü devrimci siyasi tutukluların cezaevlerinde insanlık onuruna ve siyasi kimliklerine yaraşır bir yaşam ortamı oluşturmak için kan ve can pahasına verdikleri mücadelede kazandıkları tüm hakları bir çırpıda gaspetmeye yönelmiştir. Üstelik bunlarda yetinmeyip ilkel bir ölçü alma duygusuyla kendilerini birer yargı mercii görerek bizleri cezalandırmak adına, aramalar sırasında yiyecek ve giyecek eşyalarımızı da dahil olmak üzere tüm eşyalarımızı kırıp dökmeye, talan etmeye başlamışlardır."

Mektubun diğer bölümlerinde ise, kendilerine cezaevi idaresi tarafından ağır işkenceler yapıldığını anlatan tutuklular, tek isteklerinin insanca bir yaşama kavuşmak olduğunu belirterek, eylemi ailelerin kararlı destekleriyle sürdürüyorlardı.

Açlık Grevinin Başlaması.

Birinci bloktaki siyasi tutukluların başlattığı eylem, yaklaşık 40 kişiyle başlıyor. Daha sonra, 4. ve 7. günde diğer siyasi tutukluların katılımıyla birlikte, cezaevinin tümünü kaplıyor. Cezaevi idaresi bu eylem süresince insani hiç bir ihtiyacı karşılamadığı gibi, sürekli baskı, işkence ve operasyonlarla saldırlarda bulundu. Tutuklu yakınları ve tutuklular gelişen bu olayları kamuoyuna da açıkladılar. Eylem süresince tutuklulara şeker, tuz verilmedi. Eylemi kırabilmek için tutuklular havalandırmaya çıkarılmadığı gibi, tutukluların bulunduğu koşulları tıklım tıklım doldurularak yıldımlık yaratmak istendiği belirtildi. Tutukluların temizlik ihtiyaçlarını giderebilmek için, ihtiyaçları olan sıcak su kesilerek, bu tutuklulara karşı tehdit aracı olarak kullanıldı.

12 Eylül'den bu yana gördükleri işkence, baskı sonucu ağır hastalıklar altında yaşayan

□□ Eskişehir Cezaevi'nde 288 tutuklunun eylemini kırmak için sürgün başlatılmıştı. Bu ölüm yolculuğunda saatler süren aç, susuz ve havasız bir şekilde et yığını gibi, her an ölümle karşı karşıya kalan tutuklular, bütün yol boyunca arabalardan bir kez olsun indirilmediler! Cezaevinde ise toplu olarak sıra dayacağından geçirildiler!

tutuklular, eylemde geçirdikleri mide kanamasından dolayı hastahaneye kaldırıldılar. Hastahaneye kaldırılan tutuklular ellerinden ve ayaklarından zincirlendiler. Bu durumu protesto etmek için de, tutuklular tedavi kabul etmediler.

Hastahanedeki Durum.

Açlık grevi sürerken rahatsızlanan Orhan Türüdü, Nail Koç, Erdem Keçer, Davut Ak-su, Hüseyin Ceylan, İmam Sakıcı, Hafız Akdemir, S. Selim Erhan, Nuri Ödemiş, Hüseyin Özpınar kaldırıldıkları hastahane- de insanlık dışı uygulamalarla karşı karşıya kaldılar. Ellerine ve ayaklarına zincir vurularak ranzalara bağlandılar. Kendilerine su verilmedi. Su isteklerine askerler "Siz vatan hainisiniz, size su yok!"; "Yasak!" diyecek cevap verdiler. Hastahane baştabibiyle görüşme istekleri de aynı gerekçeyle red edildi. Bu uygulamaların baş savcının emriyle olduğu söylenirken, öteyandan "Hipokratüs Yemini" etmiş doktorların ilgisizliği de ilgi çekicidir.

Eylemi Kırma çabaları.

Eskişehir cezaevinde, 280 siyasi tutuklunun 34 gündür sürdürdükleri açlık grevini kırabilmek ve direnişçilerin direncini yok edebilmek için her türlü çareye baş vuran cezaevi idaresi, 3.8.1989 günü yeni bir sürgün başlattı. Tuvalette bile gitmeye halleri olmayan, tutukluların zorla sürgüne yollanması, bu insanları ölüme gönderme anlamını taşıyordu. Zorla ve işkence ederek tabut diye bilinen bir hücre boyutunda olan cezaevi arabalarına doldurularak, elleri ve ayakları zincire vurulmuş bir şekilde ağır bir yolculuğa Adalet Bakanlığının emriyle yollanıyorlardı. Bu ölüm yolculuğunda saatler sürece, aç, susuz ve havasız bir şekilde, et yığını gibi, her an ölümle karşı karşıya olan tutuklular, bütün yol boyunca arabalardan indirilmediler. İki gün süren bu yolculukta

su içemediler, hava alamadılar, bir avuç suya ve oksijene muhtaç kaldılar. Bu nedenden dolayı bitkin düşenler, bayılanlar oldu. Bütün yolculuk boyunca daracık bir alana doldurulan onlarca tutuklu 34 günlük açlığın ve bitkinliğin içinde uykusuz bir biçimde yolculuklarını bitirdiler. Aydın cezaevine vardıklarında bitkin ve halsizdiler. Açtılar...

Cezaevi içine girdiklerinde, sopalı saldırılarla işkenceyle karşılandılar. PKK davasından yargılanan iki kişi, bu saldırıda hayatlarını yitirdi. Onlar ağır bir işkencenin altında öldürüldüler. Güzel ve coşkun bir yaşamı geride bırakarak. Mehmet Yalçınkaya ve Hüseyin Hüsnü Eroğlu'nun bu vahşi insanlık dışı katledilişi, kamuoyunda tepki ile karşılandı.

Herşeye rağmen eylemlerini kararlı bir şekilde sürdüren siyasi tutuklular, büyük bir kararlılıkla direniş örneği gösterdiler. Ve eylemlerinin sonucunda oturdukları pazarlıkta haklarının verileceği sözü üzerine açlık grevini bıraktılar.

Cezaevinden ulaşan bilgilere göre, idare ve bakanlık verdikleri sözleri her zaman olduğu gibi tutmadı. Gasp edilen haklar geri verilmedi. Aydın cezaevinde tutuklular gaspedilen hakların verilmesi için Adalet Bakanlığı'na, savcılığa ve cezaevi müdürlüğüne çağrıda bulundular. İstekleri kabul edilmediği takdirde yeni bir açlık grevine başlayacaklarını açıkladılar.

Tutuklu Ailelerin Tepkileri

"Eğer ortaya çıkarılan bir tüneli varsa sorumluları hakkında dava açılır. Bu tüneli olayını bir ölçü düzeyine getirerek işkence yapmak insanlık suçudur." diyerek aileler açıklama yapmaktadırlar.

Ayrıca Eskişehir cezaevindeki açlık grevi ölüm orucuna dönüşürken Adalet bakanı Oltan Sungurlu "Cezaevlerinde yapabileceğimiz bir şey yok!" açıklaması üzerine, Ankara'da kefen bezleriyle olayı protesto eden aileler, "Cezaevlerinden her zaman ölü çıkarabilir, artık ellerimizde kefenlerle çocuklarımızın ölümlerini bekliyeceğiz!" diyerek olayı protesto ettiler. Zaman zaman Türkiye'nin çeşitli büyük illerinde mitingler ve ilginç gösteriler oldu. Kimi aileler siyah elbiselerle oturma eylemi yaparken, 8 yaşındaki Gülizar Tay da, eyleme annesiyle katılarak, "Babam bir aydır yemek yemiyor, Ben de üç gün yemek yemeden durabilirim." diyerek açlık greviyle dayanışma eylemine katıldı.

Demokratik kuruluşların tepkileri

Eskişehir cezaevinde süren ve daha sonra eylemi kırabilmek için bütün tıbbi ve insani kuralları hiçe sayarak Aydın cezaevine gönderilen tutukluların sürdürdüğü açlık grevi kamu oyunda da büyük destek gördü.

İnsan Hakları Derneği Ankara Şube Başkanı M. İlhan Erdost basına yaptığı açıklamada şöyle dedi; "Cezaevlerinden açlık grevi sonucu tabut çıkarsa, bunun vicdani sorumluluğu kadar, tarihsel sorumluluğu da Bakan Sungurlu'nun omuzlarındadır."

Sosyalist Parti Genel Sekreteri Yalçın Büyükdaglı, "Burada bir kişi ölsün, cezaevini başlarına yıkarız!" şeklinde konuştu. Ayrıca, Aziz Nesin ve arkadaşları açlık grevini desteklemek için sembolik açlık grevi yaptılar. Destekler diğer cezaevlerinde de sürdü.

Metin Mete

Bir yılda dört kez açlık grevi yapmak zorunda kalan Aydın Cezaevi tutukluları

Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, cezaevlerinde meydana gelen direnişleri önlemek amacıyla, "hükümlülerin insan ile fiziki ilişkisinin önlenmesi" hücre sistemine geçileceğini açıkladı.

Diştgiriya Kurdistan Press'ê Bike!

Kurdistan Press 3 saliya xwe tijî kir. Bi vê hejmarê 75'an ve dikeve 4 saliya xwe.

Xebatkarên Kurdistan Press di van 3 salan de bi gelek probleman ve heşir-neşir bûn. Hinek ji wana hatin helkirin (çareserkirin). Hinek jî helnebûn. Hinek problem jî car caran rojnamê xiste nav kirîzê. Di gel van jî xebatkarên Kurdistan Press bi girêdayî prensîbên ku destpêkê de hatibûn tesbîtkirin xebata xwe domandin. Bê şik ne mimkin bû ku me dilê herkesî xweş bikira. Diviya ku me li gor berjewendiya Têkoşîna Rizgariya Netewî ya Kurdistanê karê xwe bidomanda. Ev yekê ha hatiye kirin. Gava ev yekê ha dihat kirin jî, hinekan ji rexneyan ji xwe re par girtin û xeyidîn, aciz bûn. Lê tu car bîr û baweriyên xwe ne gihandin rojnamê. Tewrên weha car caran ji xwendevanan re hatiye pêşkêşkirin.

Par me dest bi karekî dijwar kir, me dest bi weşana hefteyî kir. Bê rawestan 8 meh weşana hefteyî hat domandin. Mesrefên weşana hefteyî li ser teqeta madî ya rojnamê bû. Ji ber vê yekê me ji Kurdên welat parêz li Londonê alîkarî xwest. Ev daxwaza me pêşî hat qebûlkirin, lê mixabîn paşê ev sozên ku hatibûn dayîn bi cîh nehat. Ji ber wê jî rojname ket nav tengasiyeke aborî.

Ji ber hin kêmasiyên şikî, me nikaribû "Alîkariya Çapemenî" ku salê carek dihat kirin, bîstanda. Bi vî awayî netîca weşana hefteyî rojname ket bin deyneke giran. Qasê 600 hezar kron.

Ji ber vê, me di hejmarê 74'an de, dev ji weşana hefteyî berda. Wê Kurdistan Press dîsa herdu hefteyê carekî bê weşandin. Ji ber ku îsal 20 hejmar hatiye weşandin, heya dawiya salê emê 4 hejmar biweşînin.

Dî sala 1990'î de wê ji alî naverok û şikî ve Kurdistan Press'ek hîn pêşketî emê pêşkêşî xwendevanên xwe bikin.

Hem ji bo saffîkirina deynên rojname û hem jî pêkaniya şertên hîn baştir, bo weşana rojname, em bi vê hejmarê xwe ve "KAMPANYA PIŞTGIRIYÊ" vedikin. Kurdistan Press bo domandina weşana xwe mihtacê alîkariya xwendevanên xwe ye.

Beşdarê KAMPANYA PIŞTGIRIYA Kurdistan Press'ê bin! Alîkar bin da ku Kurdistan Press bikaribe platforma xwe ya rojnamekî serbixwe, demokratî û girseyî bidomîne.

Bankgiro
343 - 5559
Sweden

KAMPANYA PIŞTGIRIYÊ DAYANIŞMA KAMPANYASI

Kurdistan Press'i Destekle!

Kurdistan Press 3 yaşını bitirdi. Şu an elinizde bulunan 75 . sayısı ile 4. yaşına giriyor.

Kurdistan Press çalışanları 3 yıl boyunca bir dizi problemle boğazlaştılar. Bunların bir bölümü çözümlendi. Bir bölümü çözümlenemedi. Kimi problemler ise gazeteyi zaman zaman kriz içine soktu. Bununla birlikte, Kurdistan Press çalışanları, gazetesinin ön çalışmalarının yapıldığı zaman saptanan ilkelere bütünü ile bağlı kalarak, çalışmalarını sürdürmeye gayret ettiler. Şüphesiz, herkese nabzına göre şerbet vermek mümkün değildi. Sorunlara Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin genel çıkarları açısından bakmak gerekiyordu. Bu yapıldı. Bu yapılırken de eleştirilerden kendisine pay çıkarılanlar küstüler, gocundular. Ama düşüncelerini gazeteyle iletme açıklığını göstermediler. Bu tür olumsuzluklar zaman zaman okuyuculara duyuruldu.

Geçen yıl, oldukça çetin bir işe, haftalık yayına başladık. 8 ay aksamadan haftalık yayın yapıldı. Haftalık yayının ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması gazetesinin bütçesini kat kat aşıyordu. Bu nedenle Londra'daki yurtsever çevreden haftalık yayına maddi katkıda bulunmalarını istedik. Olumlu karşılanan bu isteğimiz, ne yazık ki verilen sözlere rağmen yerine getirilmedi ve gazete ekonomik açıdan bir çıkmazın içine girdi.

Teknik bazı eksikliklerden ötürü yılda bir defa yapılan "Basın Yardımı" nı da alamadık. Böylece haftalık yayın, gazeteyle 600 bin kron civarında bir borç yüklemiş oldu.

74. sayıda bu nedenle haftalık yayına ara verme ihtiyacı doğdu. Kurdistan Press gene iki haftada bir yayınlanacak. Bu yıl 20 sayı yayın yapıldığı için de yıl sonuna kadar 4 sayı daha yayın yapacağız. 1990 yılında içeriği ve biçimi ile biraz daha gelişkin bir Kurdistan Press'i okuyucuya sunmayı planlıyoruz.

Gerek gazetesinin biriken borçlarını ödemek için ve gerekse önümüzdeki yıllarda daha kalıcı ve daha istikrarlı bir yayın programı hazırlayabilmek için, bu sayımızla birlikte bir "DAYANIŞMA KAMPANYASI" açıyoruz. Kurdistan Press'in yayını sürdürülebilmesi için okuyucularının maddi desteğine ihtiyacı var.

Kurdistan Press'in dayanışma kampanyasına katılalım. Kurdistan Press'in bağımsız, demokratik kitle gazetesi platformunu sürdürmesine yardımcı olalım.

Postgiro
2 65 33 - 0
Sweden

KURDISTAN PRESS
rojnameya 15 rojîn • 15 günlük gazete

Kurdi - Tirkî
Kürtçe - Türkçe
Rojnameya 15 rojîn • 15 günlük gazete
Hejmar - Sayı; 75 (21)
28 İlon • Eylül 1989

Berpîrsiyarê Giştî
Genel yayın yönetmeni
Orhan KOTAN. 08 - 29 50 56
Berpîrsiyarê Alîgir
Yardımcı yönetmen
Çetin ÇEKO. 08 - 29 83 32
Adress; Box 7080, 17207 Sundbyberg
Büro; Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf; [46] 8-29 83 32
Telex; 131 42 ANK S
Telefax; 08-29 50 56
Bankgiro; 343-5559
Postgiro; 2 65 33-0
Çapxane • Baskı;
Tidnings Tryckarna på Åland AB

- Nivîsarên ku tèn şandin li xwendevanên venagerin
- Gönderilen yazılar iade edilmez
- Redaksiyon dikare nivîsarên ku ji rûpelên xwendevanên û Serbest Kürsî re tèn şandin, li gor düzêna rûpelan, kurttir bike.
- Serbest Kürsî ve Okuyucu Sayfası için gelen yazılar, özüne dokunulmadan sayfa düzenine göre redaksiyon tarafından kısaltılabilir
- Eger xwendevanên nivîsarên kurdî tiştekî taybetî nebêjin, redaksiyon dikare, li gor standardên zimanê kurdî, guhertinên pewîst çêke

ABONE

3 Mehî • 3 Aylık 6 Mehî • 6 Aylık Salek • Yıllık
60 SEK- 15 DM 120 SEK—30 DM 200 SEK—60 DM

Tarih / Dîrok.....

NAV / PAŞNAV
İSİM / SOYİSİM

NAVNIŞAN
ADRES

WELAT / ÜLKE

Hûn dikarin heqê abonetî li ser hesaba GILALA AB Postgiro 26533-0 Stockholm razinin û sûreteke jê ji Box 7080, 172 07 Sundbyberg-Sweden re bi qarta abone rêkin.

Abone ücretini GILALA AB PG; 26533-0 Stockholm kontosuna yatırarak, bir kopyasını Box 7080,172 07 Sundbyberg-Sweden adresine abone kartıyla birlikte postalayarak abone olunabilir.

KURDISTAN PRESS
rojnameya 15 rojîn • 15 günlük gazete

Kurdisk Turkisk Tidning
Utkommer varannan vecka
Nummer; 75 (21)
28 September • İlon 1989

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Orhan KOTAN. 08-295056
Redaktion sekreterare
Çetin ÇEKO. 08-298332

Postadress; Box 7080, 17207 Sundbyberg
Besökadress; Örsvängen 6C, Hallonbergen
Tlf; [46] 8 - 29 83 32
Telex; 131 42 ANK S
Telefax; 08 - 29 50 56
Bankgiro; 343 - 5559
Postgiro; 2 65 33 - 0
Tryckeri; Tidnings Tryckarna på Åland AB

ULUSAL VE DİNSEL HAREKETLER BOYUTLANIYOR!

Glasnost — Perestroyka ve sarsılan Doğu!

Büyük Ekim Devrimi'nden 72 yıl sonra sosyalist inşanın sorunları, bütün ağırlığı ile Sovyetler Birliği'ni etkisi altına aldı. Glasnot ve Perestroyka kavramlarının yarattığı alt-üst oluş hem büyük bir dikkatle izleniyor ve hem de ulaşacağı noktalar merakla bekleniyor.

Emperyalist Batı, Sovyetlerde ve Doğu Bloku'ndaki bu alt üst oluşu, anti-komünizm için bitip tükenmez bir hazine olarak değerlendiriyor. Sosyalistler ise, tarihle hesaplaşmanın savaş öncesi tedirginliğini yaşıyorlar. Pro-sovyet partilerin hemen hemen tümü yeni duruma ayak uydurmuş görünmektedirler.

72 yıldan bu yana köprülerin altından çok sular aktı. Şu ya da bu nedenle tartışılmayan, tartışılmayan sorunlar kendi içlerinde büyüdüler. Derinleştiler. Bu gün artık, kimi birer ikiye, kimi topluca şaşkıncı biçimler içinde ortaya çıkmaya başlıyorlar.

Bunların içinde en çarpıcı olanı hiç kuşkusuz ulusal ve etnik sorunlar. Azerbeycan'da patlak veren olaylar, dalga dalga ülkenin bir yanından öte yanına yayılıyor. Camilerden, kiliselerden fırlayan ulusal dinsel öfke ile birbirine saldıran halkların durumu, 72 yılın ideolojik-politik çerçevesini parçalıyor. Karabağ, sorununda Ermeni ve Azeri halkları karşı karşıya geliyorlar. Azeri politikacıları artık "Bolşevik İşgal" deyimini kullanıyorlar. Eston'yada bağımsız bir cumhuriyet talebi yükseliyor. Anayurtları Güney Gürcistan'dan, Nazilerle işbirliği nedeni ile Stalin döneminde zorla Özbekistan'a sürülen Mesket Türkleri, Özbek halkıyla çatışmaya giriyor. Gürcistan kaynıyor. Kızıl Ordu, özerklik isteyen Abaza'lara ve bağımsızlık isteyen Gürcü'lerin önüne dikiliyor.

Tibet'ten, Kafkas'lara, Baltık'tan, Slavenya'ya kadar tüm alanda, sosyalist talepler yerini birer birer ulusal taleplere terk ediyor. Kiliseler ve camiler, 72 yıllık sosyalist inşanın vardığı noktada kitlelerin politika ürettikleri merkezler durumunda.

Öte yandan, ekonomi dar boğazda. Batı TV'leri uzadıkça uzayan kuyrukları, temel gıda maddelerinde çekilen sıkıntıları görünüyor. Sovyetler Birliği, emperyalist dünya ile pazarlıklara oturuyor. Ekonomik ilişkiler, dış politikada nazik dengelerin kurulması ile sonuçlanıyor.

Polonya'da Dayanışma'nın izlediği yol bütün dikkatleri üstüne çekiyor. Dayanışma pratiği tüm Doğu'yu etkilemiş benziyor. Dayanışma modeline ilgi, Sovyetler'de ardı arkası kesilmeyen grevlerde somutlaşıyor. Sosyalist devletin sahibi proletarya, sosyalizmi karalıyor. İşte bir kömür işçisi: "Gün boyu yerin dibinde çalışıyoruz. Havasız, karanlık odalardayız. Mesai bitiminde bir kalıp sabun dahi bulamıyoruz..."

Açık olan şu ki, Glasnot ve Perestroyka hareketi, derin sarsıntılar yaratıyor. Tarihle hesaplaşıyor. Bir dizi tabuyu yıkıyor. Ne var ki, gerek toplumsal sorunların çözümünde ve gerekse uluslararası sorunlarda tıkanıyor. Yetersiz kalıyor. Kilitleniyor. Örneğin, yıllardır uygulanagelen dış politika gelenekleri, emperyalist dünyaya uzlaşma, gelişen ve gelişmekte olan ulusal kurtuluş hareketleri karşısındaki tavır bunlar-

□□□ **Emperyalist Batı, Sovyetler'de ve Doğu Bloku'nda bu alt-üst oluşu, anti-komünizm için bitip tükenmez bir hazine olarak değerlendiriyor. Sosyalistler ise, tarihle hesaplaşmanın savaş öncesi tedirginliğini yaşıyorlar. Pro-sovyet partilerin hemen hemen tümü yeni duruma ayak uydurmuş görünmektedirler.**

dan bir kaç. Sovyet Dışişleri Bakanı Şvardnaze'nin son Ortadoğu gezisinin sonuçları pek de iç açıcı değil. Mısır, Ürdün, Suriye, Irak ve İran'ı kapsayan tüm gezi boyunca Filistin sorunu dışında hiç bir olayı gündemleştirmeyen, Ortadoğu'nun ortasında kanayan bir yara olarak duran Kürdistan'ın ismini bile ağzına almayan Şvardnaze, Dış politikadaki kaygan zemininin net bir aynası. Halepçe katliamında sessiz kalan devletlerden biri olma talihsizliği de SSCB'ye ait. Dış politikada esneklik ve suya sabuna dokunmama tavrı aynı şekilde kendini Sovyet-Çin ilişkilerinde de gösteriyor. 1959 yılında Mao - Kruşçev zirvesinden sonra bir daha bir araya gelemeyen Sovyetler ile Çin, 30 yıl sonra Gorbaçov'un büyük bir jesti ile bir araya gelebiliyor, ilişkilerde bir yumuşama gözle görülüyor ama, temelde fazla bir şey değişmiyor. Açıklığı savunan Gorbaçov, aynı dönemde Çin'de kitle desteğine sahip öğrenci hareketi karşısında suskun kalıyor.

Sovyetler'de sarsıntı, kaygan bir zeminde savrulma ülkenin boyutlarına paralel olarak ağır ağır hissedilirken, Sovyetleri çevreleyen Doğu Avrupa ülkelerinde kaos derinden derine hissedilir bir düzeyde...

Karmaşanın en yoğun yaşandığı ülkelerin başında Polonya ve Macaristan geliyor. Sorunların girdabında savrulma nasıl sonuçlanacak, kapılar ardına kadar batıya açılacak mı sorusu kafaları oldukça meşgul ediyor.

İlk kez bir sosyalist ülkede Komünist Parti ülkeyi yönetemediğini açıkça ilan ediyor ve yine ilk kez çoğulcu parti sistemi hayata geçiriliyor. Ardından yapılan seçimlerle muhalefet karşısında, 45 yıllık Komünist Parti, halkın oyu ile iktidardan düşürülüyor. 1981'de General Jaruzelski'nin müdahalesiyle sarsılan Polonya, 8 yıl sonra ekonomik dar boğaz bir yana, politik tercihlerde tıkanıklığı yaşıyor. Arayışlar eninde sonunda Polonya'yı "Batı tipi bir demokrasinin" eşğine getirmiş benziyor.

45 yıl sonra 4 Haziran'da yapılan ilk açık seçimlerde, 7 yıldır yasaklı bulunan Dayanışma bünyesinde merkezleşen muhalefet, Komünist Partiyi zor duruma sokarken, ilk kez bir sosyalist ülkede bağımsız, tarafsız, muhalefetin günlük yayın organı "Gazeta" yayın hayatına başlıyor. Devletin finanse ettiği ve partinin merkez yayın organının basıldığı matbaada basılan Gazeta, şimdiden 150 bin tiraja ulaşıyor. Yasaklı olduğu dönemde Dayanışma'nın militanlığını yapan-

lar ve dafalarca tutuklananlar şu an Gazeta'nın redaksiyonunu oluşturuyorlar. İlk muhalif günlük yayın halk tarafından sempati ile izleniyor.

Polonya'daki gelişmeler bununla da sınırlı değil. Eski Polonya aristokrasisi, Dayanışma'nın kanatları altında yeniden Polonya'nın politik hayatına giriyor. Eski aristokratlar, geçmişte kaybettiklerinin hincını alırcasına devletin üst kademelerine birer birer yerleşiyorlar... Anna Radzivil... Polonya'daki Senato seçimlerinde Dayanışma'nın aday. 100 bin oy toplayan Radzivil, 50 yaşında, tarih öğretmeni ve Prenses. Anlatılanlara göre ailesi, 120 bin hektar araziye sahipmiş soyluluk yıllarında. 1945'te mülksüzleşen bu ailenin temsilcisi, bugün Polonya Senatosu'nda... Prenses Anna Branicka Wolska! 134 köye sahip bir aristokratın kızı. Dayanışmanın yeni aday... Stanislaw Czartoryski, 81'de Dayanışma'nın kırsal alanlarda örgütlenme sorumlusu ve eski bir aristokrat aileye mensup. Yeğeni Barbara ise, Varşova'da Rock dünyasının bir numaralı ismi... Wajda, 81'den beri filmleri sansürlenmiş muhaliflerden biri. Şu an Varşova Devlet Tiyatrosu sanat yönetmeni...

Polonya, toplumsal çalkantıların yanısıra, ekonomide de ağır bir bunalımın içinde. 39 milyar gibi, astronomik bir düzeyde dış borca sahip. Enflasyon % 100'ün üzerinde.

Artan grevler, toplumdaki hoşnutsuzluğun turmanı, Papa'nın Polonya ziyareti sırasında yaşanan dinsel patlama, Bush'un ziyaretinde aşırı sevgi gösterileri Dayanışma ile Komünist Parti'yi aynı masaya oturtmaya yetmişti. Böylece Dayanışma, Hükümet yetkileri ile yapılan görüşmelerde, legalleşti ve seçimlere katılma hakkı kazandı.

4 Haziran'da yapılan seçimler, iktidarı almaya muktedir olmasa bile Dayanışma'nın zaferiyle sonuçlandı. 100 sandelyelik Senato seçimlerinde 92 sandelye kazanan Dayanışma, katılımın % 62 gibi düşük olmasına rağmen, 161 sandelye için yapılan Meclis seçimlerinde 160'ını aldı. Bu şu anlama geliyordu: Oylamaya katılan seçmenlerin % 92'si Dayanışma'dan yanaydı...

Kaynayan devletlerden bir diğeri Macaristan. Macaristan da ekonomik kriz içinde. Ülke derin bir bunalımın eşliğinde. Batı Avrupa ile yakın bağlar kurmaya başlayan Macaristan, içteki karmaşayı çözmenin tek yolu olarak demokratik reformları görü-

yor. Le Monde gazetesinin sorularını geçtiğimiz aylarda cevaplayan Macar Komünist Partisi Başkanı Rezsö Nyers'in açıklamaları, Macaristan'ın sosyal-demokrat bir raya doğru savrulduğunun sinyallerini veriyor. 7 Emperyalist ülkenin Paris'te yaptıkları zirvede, Polonya ve Macaristan'a ekonomik yardım yapma kararını sempatiyle karşılayan Nyers, Le Monde özetle şu açıklamalarda bulunuyor: "Demokratikleşme ve pazar ekonomisinin kurulması bizim ulusal çıkarımızdır... Macaristan, diğer sosyalist ülkelerden farklı olarak dünya ekonomisi ile bütünleşmeye çalışırken, Romanya giderek daha fazla kopuyor. Doğu Almanya ve Çekoslovakya bizi eleştirmiyor, ama girişimlerimizi endişe ile karşılıyorlar..." AT'ye girme konusunda da açık kapı bırakan Nyers, "Avusturya gerekli koşulları yerine getirip, AT'ye girebilmesi için 5 yıl bekleyecek, Bu bizim için 10 yıl demektir. Zamanı gelsin görürüz..." diyor

Öte yandan bir Arap dergisi ile röportaj yapan Macar Dışişleri Bakanı Peter Varkonyi, Macar Komünist Partisi Başkanı'nın paralelinde şaşkıncı açıklamalar yapıyor. Özetle şunları söylüyor Varkonyi: "Devletin üç önemli temelde kurulmasını amaçlıyoruz: parlamento, yürütme ve yargı. Tüm bunlar şu anlama geliyor. siyasette çoğulculuk ve parlamenter seçimler..." "Biz proletarya diktatörlüğünden çoktan vazgeçtik. Şu an ki tek amacımız içinde bulunduğumuz bunalımdan çıkabilmek..." "Biz Varşova Pakti üyesiyiz. İki paktın da feshe dilmesini istiyoruz. Böylece tarafsızlık söz konusu olsun..."

Polonya'daki muhalefet gibi güçlü olmasa da, Macaristan'da muhalefetin başını çektiği Demokratik Form hareketi legal parti olarak seçimlere hazırlanmak isterken, ülke boydan boya Doğu Alman gençlerinin işgaline uğruyor. Doğu bloku'nun en istikrarlı ülkesi gibi görünen DDR'de de ekonomik kriz, artan toplumsal sorunlar karşısındaki çözümsüzlük onbinlerce Doğu Almanın, Batı Almanya'ya sığınmasıyla sonuçlanıyor. Reform zorlamaları, öğrenci protestoları ile yavaş yavaş belirginleşiyor DDR'de...

Ağır ekonomik krizle başbaşa kalan Romanya'da ses seda çıkmamasına karşın, Çek gençliği komşu ülkelere paralel bir hareketlilik içinde. Prag Baharı'nın 21. yıldönümünde binlerce insan sokaklara dökülerek yerlere oturdu. Coplarla ve asker baskısıyla dağıtılan göstericiler, yarınlı gelişebilecek toplumsal huzursuzlukların ilk nüveleri gibi. Doğu Almanya gibi Çekoslovakya'da döneme denk düşecek reformların sancısını yaşıyor.

Glasnot ve Perestroykanın gün ışığına çıkarttığı sorunlar, böylece sosyalist dünyayı sarsıyor. Yeni değerler, alışkanlıklar, ilişkiler biçimleri yaratıyor.

Doğu Bloku devletlerindeki sarsıntılar, Kremlin'i de sarsıyor. Kremlin, aynı zamanda içerden gelen ulusal ve dinsel ayaklanmalarla da sarsılıyor. Kimilerine göre Gorbaçov'un iktidarda 6 ay kalması mümkün değil.

1 yıl surpriz sayılabilir.